COLECȚIA ROMANULUI ISTORIC

Alejo Carpentier

HARPA ȘI UMBRA

Alejo Carpentier

Harpa şi umbra

Coperta colecției : *Vasile Olac*

ALEJO CARPENTIER
EL ARPA Y LA SOMBRA

Alejo
Carpentier

HARPA ŞI UMBRA

Traducere,
prefaţă
şi note
de
ANDREI IONESCU

Bucureşti, 1988
Editura Univers

PREFAȚĂ

ACEASTĂ „carte micuță" — cum o numește însuși autorul — este o contribuție lucidă, erudită și, desigur, cum avem de a face cu un mare scriitor, de alese savori artistice la interminabila polemică stîrnită de controversata personalitate a lui Columb. Mai puțin de două sute de pagini îi sînt de ajuns lui Alejo Carpentier pentru a compune această replică la grandilocventa operă a lui Paul Claudel : *Cartea lui Cristofor Columb*, adaptată cîndva de Carpentier însuși, în anii săi de ucenicie în Franța (1937), pentru Radio Luxemburg, precum și la o altă „incredibilă carte" (a lui Léon Bloy), în care scriitorul catolic cerea „nici mai mult, nici mai puțin decît canonizarea celui pe care-l asemuia cu Moise și cu Sfîntul Petru".

Despre Cristofor Columb s-au scris biblioteci întregi, și cu cît se scrie mai mult, cu cît se fac cercetări mai asidui, cu atît se încețoșează mai tare misterioasa viață a personajului istoric, intrat de mult în domeniul mitului. Cine a fost ? Unde s-a născut ? Care i-a fost adevăratul *crez* sau adevăratul *neam*, dacă a avut vreunul ? Unde-i odihnesc oasele ? Cum se numea cu adevărat ? A fost evreu, iudeo-creștin, catolic convertit, fals convertit la catolicism, cabalist ? A fost un cartograf abil, un iluminat, un aventurier genial ori pur și simplu un nebun norocos ? La aceste minuțioase presupuneri, Carpentier adaugă — de ce nu ? — alte cîteva : a fost un căutător de aur, un senzual renascentist, ibovnicul reginei Isabel Catolica ? Întreaga epocă a Renașterii reînvie înaintea ochilor noștri.

Cartea lui Carpentier ține de mai multe genuri sau moduri literare : biografie, roman, farsă, ba chiar — cum au observat unii comentatori din lumea hispanică — auto sacramental. Dar, înainte de orice altceva, este o creație literară de mare ingeniozi-

tate și frumusețe, care degajă o senzație reconfortantă de liberă examinare a faptelor istorice, asemeni celor mai bune opere ale romancierului cubanez.

Dimensiunea istorică e veche în opera lui Carpentier. Într-o anumită accepție, se poate spune că toate romanele lui sînt istorice, cu precizarea că prin reconstituirile extrem de minuțioase ale altor vremuri, realizate pe baza unei ample documentări, Carpentier reînvie trecutul din perspectiva prezentului. În toate operele sale, atenția se fixează asupra acelor momente din trecut din care se pot desprinde cît mai multe semnificații pentru mecanismul vieții latino-americane. Dat fiind că omul, în concepția lui, este în esență același la diferite vîrste istorice și „situîndu-l în trecut îl urmărim de fapt în prezent", actualitatea se obține prin simpla punere în discuție a unor probleme fundamentale pentru America Latină, în diverse epoci. Exemplul cel mai bun îl oferă romanul *Secolul luminilor* (tradus și la noi), în care, prezentînd ecourile Revoluției Franceze în coloniile Antilelor, scriitorul discută în fond cu o extraordinară pasiune abia reținută, în pofida impresiei de detașare pe care o poate provoca bogăția detaliilor și tonul melancolic al evocării, problemele complexe ale revoluției la meridianul latino-american, dificultatea și totodată eroismul pe care îl implică triumful ideilor de libertate, egalitate și fraternitate într-o lume ținută timp de secole în întuneric și sclavie. Faptul că revoluția transplantată în Antile degenerează într-o meschină luptă pentru putere este privit de Carpentier cu profundă durere, fără să anuleze încrederea în triumful final al idealurilor pentru moment nerealizate. Fiindcă — așa cum spune un personaj din romanul *Împărăția acestei lumi* (de asemenea, tradus la noi) — „omul suferă și speră și se trudește pentru semeni pe care niciodată nu-i va cunoaște și care, la rîndul lor, vor suferi și vor spera și se vor trudi pentru alții. Dar măreția omului stă tocmai în dorința de a îmbunătăți ceea ce găsește la venirea lui pe lume, impunîndu-și mereu sarcini. Iată de ce, frumos chiar în suferințele lui, capabil să iubească în pofida rănilor primite, omul își poate afirma măreția și întreaga lui măsură în împărăția acestei lumi." Este o formulare magistrală a spiritului umanist care însuflețește opera lui Carpentier, un vast poem al omului ce se străduiește să devină stăpînul „împărăției sale" — lumea. Totodată, este formularea unui mit cen-

tral în creația scriitorului : căutarea stăruitoare și eroică a unei lumi mai bune.

Este nevoie întotdeauna, în prezent, în fiecare moment al prezentului, să existe idealul unei lumi mai bune. Mitul vîrstei de aur dobîndește în mod firesc o importanță specială în opera lui Carpentier, fiind strîns legat de istoria Lumii Noi. Descoperirea Americii i-a dat, în zorii epocii moderne, o nouă vigoare : *Utopia* lui Morus a fost inspirată de organizarea socială a populației din Antilele de curînd cucerite de spanioli, iar mai tîrziu enciclopediștii au elogiat fără rezerve și au recomandat societăților moderne instituțiile sociale ale vechilor incași. Mitologia Americii a contribuit prin urmare substanțial la configurarea conștiinței utopice din Europa, care, la rîndul ei, prin intermediul Revoluției Franceze, a influențat apoi dezvoltarea pe făgașul liberalismului european a tinerelor republici latino-americane.

Cu *Harpa și umbra* sîntem în momentul inițial al relațiilor contrapunctice dintre Europa și America, pe care Carpentier le urmărește stăruitor în întreaga sa operă. Cartea despre Columb poate fi asociată cu *Concertul baroc*, în care accentul (prezent și aici) cădea pe dificultățile înțelegerii Lumii Noi de către Lumea Veche, din pricina tentației de a aplica mecanic unor realități inedite măsurile comode, dar inadecvate, ieșite din evoluția vieții europene.

În *Harpa și umbra* avem de a face chiar cu momentul inițial al contactului dintre cele două lumi și cu reacția de surpriză a impactului, cu întreg șirul de neînțelegeri, violențe, iluzii și frustrări pe care-l implică o asemenea experiență extraordinară. (În epocă, descoperirea Americii a fost considerată cel mai important eveniment produs de la facerea lumii.)

Asistăm la un dublu proces de mitizare-demitizare. Pe de o parte, uimitoarele realități de pe insulele descoperite dincolo de Ocean sînt interpretate prin prisma unor vechi mituri europene : paradisul pierdut, vîrsta de aur, El Dorado etc., pe de altă parte, scriitorul de azi contemplă detașat aceleași realități, pe care le reinterpretează din perspectiva prezentului, într-o viziune în care ponderea factorului material și a intereselor politice, economice etc., a căpătat o importanță decisivă.

Cartea lui Carpentier nu are nimic din nenumăratele biografii romanțate consacrate Marelui Amiral, nimic din idealizările de tip romantic care-l prezentau pe descoperitorul Americii ca pe un erou sublim, un vizionar inspirat și generos în expedițiile

sale cutezătoare, înconjurat însă (cu excepția reginei Isabel) numai de neînțelegere și ingratitudine.

Demitificarea apare ca forță motrice și suport structural pentru carte. Punctul de plecare — exterior — îl constituie imaginea tradițională despre Columb, primul european care a descris Lumea Nouă. Este, cum știm, o imagine idealizată, căci Descoperitorul apare în această viziune ca o figură exemplară și inimitabilă, ca un geniu vizionar și posesor al unor calități supraomenești. Întemeindu-se pe această imagine, doi papi, Pius al IX-lea și Leon al XII-lea, au solicitat beatificarea lui Columb. (Momentul de ezitare al celui dintîi în fața cererii de beatificare este evocat în partea întîi a cărții, intitulată *Harpa*, ca și călătoria în Chile, pe cînd viitorul papă Pius al IX-lea era un tînăr seminarist.) Pentru a-și realiza gîndul, papa a însărcinat pe un istoric francez, contele Roselly de Lorgues, să scrie o carte menită să încline spiritele în favoarea descoperitorului Americii. Această idee pontificală constituie materia primei părți.

În partea a doua — *Mîna* —, Columb însuși, într-un fel de monolog pe patul de moarte, reflectează asupra propriilor lui acțiuni pentru a-și realiza visul, din care n-au lipsit înșelătoria și viclenia. Este partea de maximă tensiune a cărții, în care scriitorul izbutește să armonizeze tonul dezinvolt (care, în momentele mai puțin fericite, alunecă spre farsă) cu tonul grav al istoriei, care, deși făcută de oameni, ascultă uneori de rațiuni superioare simplelor pofte ale acestora.

În sfîrșit, în cea de a treia parte — *Umbra* —, grație unor libertăți plauzibile și explicabile prin licență poetică, asistăm la procesul lui Columb, la care vin să-l apere ori să-l acuze umbre ilustre ca Bartolomé de las Casas, Jules Verne, Lamartine, Victor Hugo și Léon Bloy. Din această confruntare se desprinde o imagine distinctă a Descoperitorului, făcută din lumină și umbră, o imagine care ni-l apropie pe om, coborîndu-l de pe soclul statuii convenționale (pe care i-a ridicat-o o anumită tradiție catolică) și făcîndu-l să trăiască verosimil, cu calitățile și defectele caracteristice locului și timpului său.

Procesul demitificării lui Columb se realizează prin utilizarea unor spectaculoase salturi calitative. La diferite nivele ale operei se produc fisuri, care fracturează continuitatea și scot la lumină cealaltă față a medaliei, dezvăluind aspecte pînă atunci nebănuite din existența personajului și a lumii în care a trăit. Diviziunea tripartită și situarea în timp și spațiu a fiecăreia din

aceste părţi este un prim simptom al procedeului rupturii. Contrastul dintre prima parte şi cea de a doua e cum nu se poate mai puternic. Din meditaţiile papei, în ambianţa solemnă a Vaticanului, se configurează o imagine a lui Columb sfîşiată brusc în partea a doua, prin însăşi cadrul reflecţiilor personajului : un bordel mizer, în care zace bolnav, în aşteptarea duhovnicului. Procedeul rupturii se verifică şi la nivel lingvistic, prin frecventele străfulgerări umoristice ce contrastează cu rigiditatea ori cu intenţiile foarte serioase şi elevate ale unora dintre personaje.

Din propriile sale confesiuni se desprinde imaginea unui Columb ambiţios, cinic şi chiar şarlatan. Amantul reginei e însetat de renume social, de bogăţii, de glorie. Nu se dă în lături, pentru a suplini lipsa aurului în cantităţile scontate, de la traficul de sclavi. Un „dublu" al personajului face chiar un bilanţ final, direct, sec, fără menajamente, din care se desprinde imaginea unui Columb care a adus în America lăcomia şi dezmăţul, spada şi lanţurile pentru băştinaşii care vor fi siliţi să lucreze în mine în condiţii îngrozitoare. Această demitificare apare clar în text, prin gura personajului însuşi, a acestui „dublu" ce revelează intenţiile ascunse şi actele uneori discutabile ale Descoperitorului Americii : „...am fost Descoperitorul descoperit — descoperit, căci am fost *descoperit*, m-au descoperit aşa cum eram, faţă de stăpînii mei regali, scrisorile şi relatările ; *descoperit* faţă de Dumnezeu, cînd am pus la cale negoţul murdar pe care, călcînd în picioare teologia, l-am propus Alteţelor Lor ; *descoperit* faţă de oamenii mei, care şi-au pierdut încetul cu încetul respectul pentru mine, ajungînd să mă supună la suprema umilinţă de a mă vedea pus în lanţuri de un bucătar — eu, Don, Amiral şi Vicerege ! — ; *descoperit*, fiindcă ruta mea spre Indii sau Vinlandia meridională (...) e urmată acum de sute de aventurieri (...)". Şi este, de asemenea, cuceritorul cucerit, fiindcă a început să existe şi să însemne ceva din clipa cînd a ajuns în America, iar imaginea lui se schiţează din perspectiva acestei Americi pe care el — ironie a soartei — n-a ajuns s-o cunoască şi s-o definească. Etern navigator, călător în căutarea unei patrii şi a unei identităţi — ca atîtea alte personaje ale lui Carpentier —, Columb a fost respins de spaţiul american, rămînînd fără nimic, fără nici un loc al lui, naufragiat între două lumi, nici *aici*, nici *acolo*, ca să folosim termenii consacraţi ai dialecticii carpenteriene de mişcare pendulară între Lumea Veche şi Lumea Nouă.

Şi nu doar Columb e *descoperit*, ci un întreg sistem, o serie întreagă de mecanisme politice şi economice, bazate pe jaf, exploatare şi samavolnicie, mecanisme care conduc în cele din urmă la includerea de noi teritorii în sistemul capitalismului comercial, a cărui evoluţie avea să marcheze dezvoltarea (sau „antidezvoltarea" cum o numesc unii sociologi de azi) istorică a continentului latino-american. Este *descoperită* de asemenea utilizarea bisericii în scopuri politice şi utilizarea lui Columb însuşi în scopuri politice de către biserică, deoarece beatificarea Descoperitorului ar fi putut însemna un factor de unire şi ordine pentru un continent dispersat şi turbulent, un excelent antidot contra valului de idei noi stîrnit de Revoluţia Franceză, idei considerate „veninoase" de către viitorul papă Pius al IX-lea şi abil combătute de el cu perfidie iezuită.

În această viziune complexă a lui Carpentier, în cursul celor trei instanţe succesive care-l „judecă" pe Columb (opinia intimă a papei Pius al IX-lea, propria sa conştiinţă şi tradiţia istorică, îndeosebi a secolului al XIX-lea), prinde viaţă memorabilă figura celui care, sfînt sau aventurier, ocupă, pe drept sau pe nedrept, un loc de primă mărime în istoria omenirii. Titlul face aluzie la cele două dimensiuni principale ale vieţii lui : harpa, instrumentul cu care i-au fost lăudate descoperirile, şi umbra, stigmatul care înseamnă unele dintre acţiunile sale mai puţin eroice şi care a făcut să eşueze încercarea de beatificare. Umbra simbolizează pe omul din carne şi oase, iar harpa pe omul pe care doi papi au vrut să-l transforme în sfînt.

La întoarcerea din Chile, unde îl însoţise ca secretar pe nunţiul papal, Mastaï-Ferreti (viitorul papă Pius al IX-lea) are o intuiţie halucinantă : unirea Lumii Noi cu cea Veche prin cultul unui sfînt comun şi universal, *Christo-phoros*. În prima secvenţă a cărţii, Columb e confruntat cu acest personaj care în multe privinţe îi seamănă. Este, ca atîtea alte personaje ale scriitorului cubanez, un european care a trăit în America, rămînînd marcat definitiv de această împrejurare. Spre Lumea Nouă plecase din Genova, oraşul unde-şi petrecuse copilăria şi crescuse Descoperitorul. Legătura dintre Columb şi Mastaï-Ferreti se strînge şi mai mult printr-un procedeu unificator caracteristic autorului : inevitabila reacţie similară a europenilor faţă de un univers diferit, la care se adaugă reflecţia asupra realităţilor Lumii Noi, care, dincolo de valoarea ei intrinsecă, constituie un alt procedeu predilect al lui Carpentier. Mişcarea contrapunctică dintre

aici și *acolo* este prezentă, dealtfel, în toate operele scriitorului, începînd cu romanul *Secolul Luminilor*, în al cărui titlu se poate detecta o doză de ironie la adresa optimismului exagerat al concepției naiv pedagogice din perioada iluministă, căci în realitate, transplantate în spațiul Antilelor, ideile Revoluției Franceze se degradează repede, iar comisarul trimis să instaureze guvernul revoluționar, Victor Hugues, supranumit „Robespierre al Insulelor", dezlănțuie teroarea și se transformă în „secătura unei revoluții mărețe", anticipînd profilul de mai tîrziu al nenumăraților dictatori latino-americani. În altă mare operă, *Recursul la metodă*, ironia invadează totul, devine atitudinea cea mai caracteristică a autorului și capătă o violență demascatoare fără precedent. Confruntarea dintre Vechiul și Noul Continent este aici tema obsedantă, iar semnificațiile opoziției dintre cele două lumi se detașează net din evenimentele istorice ale primului pătrar al secolului nostru.

În *Harpa și umbra*, realitatea Lumii Noi e recreată de acord cu propria teorie a contextelor, între care acela al decalajelor de nivel de dezvoltare deține un loc central. Ca de obicei, aplecîndu-se asupra unei materii istorice, Carpentier transformă realitatea în alegorie. Văzut prin prisma coincidențelor cu „constantele" istorice, fenomenalul, fără a-și pierde legătura cu o structură concretă, devine purtătorul unui înțeles general. Caracterul „eliptic" al operelor lui Carpentier, semnalat de unii critici, poate fi înțeles astfel ca rezultat al selecției operate în scopul echilibrării celor două planuri de semnificație : cel concret și cel figurat. Proiecția universală și îndreptarea deliberată pe un anumit drum a elementelor selectate din realitatea istorică constituie trăsături esențiale ale „realului miraculos" proclamat de autor, în care se îmbină tehnici realiste și expresioniste. Spre deosebire de alți reprezentanți ai noului roman latino-american, Carpentier nu reelaborează fantastic datele realității, nu transfigurează evenimentele în numele libertății totale a fanteziei creatoare, subordonîndu-le efectului poetic, ci, insistînd asupra valorii documentare a cărților sale și subliniind că factorul invenție este minim, se mulțumește să transmită cititorului aceste evenimente așa cum au fost ele înregistrate de cronici. „Elaborarea" constă exclusiv în selecție.

O asemenea selecție a faptelor consemnate de cronicile vremii, de documente și de o serie întreagă de opere literare ale tradiției europene și latino-americane caracterizează și romanul

despre Columb. Izvoarele documentare sînt utilizate din belșug și cu o mai mare dezinvoltură decît în operele anterioare. *Harpa și umbra* se înscrie net în seria acelor opere, tot mai numeroase în ultimul deceniu, care folosesc masiv alte opere, mai precis fragmente de opere, cu conștiința întrepătrunderii multiple a textelor literare, atît între ele cît și cu „textul" lumii. Prin această modernizare de viziune și scriitură, Carpentier ne oferă lecția unui mare scriitor care știe să fie în același timp fidel sieși și mereu altul, lecția unui mare scriitor care continuă literatura propriei sale tradiții, oferindu-ne un text nou în care a topit fragmente esențiale din textele acestei tradiții, un text de o mare precizie descriptivă în ce privește reconstituirea istorică și în același timp de o mare libertate în realizarea unui montaj capabil să potențeze cît mai bine sensurile majore ale evenimentelor. Prezentînd, bunăoară, orașul Buenos Aires de la începutul veacului trecut, Carpentier folosește imagini din faimosul roman *Abatorul* al scriitorului romantic Esteban Echeverría. Tînărul Mastaî-Ferreti nu poate să nu perceapă importanța pe care, între activitățile orașului, o capătă abatorul și chiar se întreabă îngrijorat dacă acesta nu va ajunge în scurt timp un edificiu mai important decît însăși catedrala. Traversarea pampei argentiniene în drum spre Chile prezintă similitudini clare cu paginile inițiale ale faimosului roman-eseu *Facundo* de Domingo Faustino Sarmiento. Apoi, pentru relatarea zilelor petrecute de viitorul papă la Santiago, unii critici au detectat detalii consemnate în unele cărți despre viața chiliană a acelui timp.

Procesul acesta fecund de documentare și reelaborare a unor texte străine mai mult sau mai puțin notorii nu este nou la Carpentier. Nouă este doar utilizarea unor asemenea texte într-un mod mai explicit, mai dezinvolt și cu o mai mare eficacitate. Este una din contribuțiile cele mai importante ale scriitorului cubanez în cadrul noului roman latino-american : reconstituirea unui trecut pe care de obicei nu ajungem să-l cunoaștem, în mare parte, din pricină că nu știm să citim istoria (deficiență subiectivă), precum și din pricină că istoria ca gen rămîne, oricum, inferioară literaturii în ce privește capacitatea comunicativă. Trecutul este interpretat tot mai apăsat prin prisma prezentului, cu alte cuvinte sînt deliberat accentuate acele forțe sociale și acele ipostaze umane, întruchipate sau nu de personalități istorice, care au contribuit la configurarea lumii în care trăim în așa fel încît noi să fim cei care sîntem.

În cazul lui Mastaï-Ferreti, interesul și complexitatea personajului provin, dincolo de importanța faptului că este un viitor papă care a cunoscut direct America Latină, din aceea că i se atribuie cele mai caracteristice (și uneori cele mai profunde) reflecții despre Lumea Nouă făcute de scriitorii și intelectualii marcanți ai epocii liberale și republicane : Andrés Bello, Sarmiento, Alberdi etc., care, în pofida asprimii cu care critică racilele propriei lor ambianțe : anarhie, violență, corupție, duplicitate, sînt încrezători în viitorul Americii de limbă spaniolă, în posibilitățile de progres ale acelei (cum o numește viitorul papă) „umanități în efervescență, plină de inteligență și voință".

Dar, deși se profilează net și memorabil, Mastaï-Ferreti este totuși un personaj secundar al cărții, un detaliu (important, fără îndoială, dar în fond un detaliu) al marelui tablou dominat de figura lui Cristofor Columb. Reflecțiile și amintirile Papei pălesc în fața amintirilor Amiralului și a reflecțiilor lui pe patul de moarte, în așteptarea duhovnicului, căruia se pregătește să-i mărturisească adevărul controversat și ignorat al vieții sale. Grosul romanului îl constituie fluidul ordonat al memoriei lui Columb în timpul acestei *preparatio ad mortem*, care începe cu mărturisirea sinceră a celui ce nu mai are de gînd să păstreze nici o taină. Și, într-adevăr, unele secrete ale lui Columb vor fi destăinuite acum pentru prima oară. Altele sînt prea bine cunoscute și au fost povestite și răspovestite de biografi, ori aparțin istoriei Spaniei, ori cronicii Lumii Noi. Reapare, așadar, folosită din plin, intertextualitatea : în această confesiune sînt încorporate fragmente din scrisorile Amiralului, paragrafe din *Jurnalul de bord* și alte documente, care pe de o parte conferă cărții valoare istorică, iar pe de altă parte limitează posibilitățile discursului general al romanului la un material cunoscut dinainte. Scriitorul știe să găsească modalitatea fericită de a menține echilibrul dintre istorie și ficțiune. „Va trebui să spun tot", își începe Columb mărturisirea. „Tot, dar absolut tot." Dar spovedania muribundului nu se realizează în fața duhovnicului, ci în fața cititorului. Și tocmai în fragmentele acestui „tot" — cele ce nu se află în documente — își află cîmp de desfășurare imaginația romancierului. Cititorul cunoaște astfel „adevărul" pe care istoria nu l-a putut păstra. Tot adevărul. Bineînțeles, așa cum l-a văzut Carpentier.

Prin situarea lui Columb în centrul de interes al romanului, Carpentier dovedește a-și fi schimbat poziția teoretică des-

pre alegerea personajelor de roman. Pînă la *Harpa și umbra*, preferase ființe obișnuite, chiar neînsemnate în ampla cronică a Americii Latine, și această preferință se întemeia pe o convingere estetică : „Nu se poate face un mare roman al cărui personaj central să se cheme Iulius Cezar sau Carol cel Mare, fiindcă ori se micșorează personajul din pricina exigențelor narațiunii de tip romanesc, ori, dintr-un scrupul de fidelitate, nu i se pun în gură decît cuvinte pe care le-a spus în realitatea documentată, discursurile pe care le-a ținut etc., și atunci marele om se transformă într-un monument, care se mișcă greoi și e lipsit de forță. În schimb, un personaj istoric care poate fi situat cu precizie într-o anumită perioadă, care este protagonistul unei acțiuni, fie ea și de ordin secundar, dar foarte semnificativă, este un personaj care posedă avantajele autenticității și verosimilului și o margine de libertate de mișcare".

Harpa și umbra arată clar că în această privință opinia scriitorului s-a schimbat, fără însă ca aceasta să presupună o renunțare la exigențele sale mai vechi. Autenticitatea, verosimilul și marginea de libertate care poate da viață unui personaj de roman sînt obținute, în cazul alegerii lui Columb ca protagonist, printr-o abilitate de mare scriitor capabil mereu de înnoire. Carpentier pătrunde în singurul domeniu din viața unui personaj faimos care nu e „interzis" de istoria documentară : domeniul interiorității, al proceselor sale mentale. Iar momentul culminant al revelării acestei interiorități este după-amiaza în care își aștepta duhovnicul pentru ultima spovedanie. Atunci a simțit nevoia să-și reconstituie întreaga existență și să-i dezvăluie tainele. Taine pe care dorise atît de mult să le cunoască Pius al IX-lea. În fața dosarului pregătit pentru procesul de beatificare, papa ezită cîteva clipe să-și pună semnătura și se gîndește că unui singur om i-a dezvăluit Columb acele taine : duhovnicului care i-a ascultat spovedania în ajunul zilei de 20 martie 1506.

Legăturile dintre Pontif și Navigator se întemeiază, deci, pe o aspirație și o confesiune. Pius al IX-lea, susținător al canonizării lui Columb, nu are totuși date suficiente pentru a autoriza beatificarea. Nu știe dacă omul acela merită sau nu să stea printre sfinții Bisericii lui. Dorința nesatisfăcută a papei se împlinește pentru cititor, care, prin intermediul cărții, află adevărul din spovedania unui muribund. Așa se încheie prima parte a romanului și se anunță motivul părții a doua. Figura papei trece

pe planul al doilea, iar figura lui Columb ocupă primul plan al scenei.

Spovedania pe patul de moarte pune în lumină dimensiunea umană a personajului. În contrast cu delirantele aprecieri admirative ale unor panegirişti ca Roselly de Lorgue sau Léon Bloy, Columb apare aici ca un om obişnuit a cărui principală calitate este spiritul de iniţiativă. Din cele şapte păcate capitale — mărturiseşte — singurul de care a rămas străin a fost lenea. Om tipic al Renaşterii, întreprinzătorul Columb pune realizarea aspiraţiilor lui personale înaintea slujirii valorilor consacrate ale epocii şi îşi plimbă „cutia cu minuni" (propunerea de a ajunge în Indii navigînd spre Apus) pe la toate curţile europene ale timpului. Avînd de ales între mai multe posibilităţi de interpretare, Carpentier înclină să-şi vadă personajul în primul rînd ca un om de acţiune, animat de dorinţa de îmbogăţire şi de renume social. De aceea optează pentru acceptarea „mitului nordic" şi a relaţiilor amoroase cu regina Isabel. Omul din carne şi oase apare astfel cu o pregnanţă extraordinară din cartea scriitorului cubanez, un om apropiat de cititor, căruia i se adresează direct, un om credibil şi viu, neîncremenit încă în atitudinile solemne create de faimă şi de timp. Reconstituirea orizontului imediat al fiecărei etape din traiectoria vieţii lui Columb conferă personajului seducţia realului. Pentru a-l face să trăiască în epoca sa, Carpentier recurge, la fel ca şi în prima parte a romanului, la intertextualitate. Pot fi uşor identificate pasaje din operele literare ale timpului *(Celestina, Lazarillo din Tormes)* ori referiri, în formulări notorii, la personalităţi şi evenimente contemporane. Dar cel mai mult sînt utilizate fragmente din scrierile lui Columb însuşi, pe care le recunoaştem după litera cursivă, cînd avem de a face cu pasaje mai lungi, sau sînt topite în textul naraţiunii cînd este vorba de fraze scurte, de locuţiuni sau particularităţi ale stilului lui Columb. Rezultatul acestei savante reelaborări intertextuale este — pe lîngă accentuarea bazei solide a documentării istorice — o proză care fixează memorabil momentul cronologic al acestei a doua părţi, cu excepţia unor anacronisme care ţin de latura ludică a scriitorului, tot mai accentuată în ultimii ani, şi au o finalitate umoristică de o savoare indiscutabilă, cum sînt, bunăoară, versurile lui Lorca din *Soţia necredincioasă* puse în gura lui Columb.

Carpentier nu se mulţumeşte însă cu fragmentele acestea din scrierile lui Columb. Nu o dată încorporează propria sa in-

terpretare în narațiune, ca și cum ar fi vorba de gîndurile lui Columb. Așa apar, de exemplu, tema măreției și frumuseții fără seamăn a Lumii Noi (ca în *Împărăția acestei lumi)*, ori tema, prezentă în toate operele scriitorului, a lui Adam punînd nume lucrurilor, a omului și scriitorului care se află pentru prima dată în fața unor obiecte nenumite, inexistente lingvistic.

Ar mai fi de semnalat prezența masivă a umorului, ca de exemplu în spectacolul pe care-l organizează Columb în fața Regilor Catolici la întoarcerea din prima călătorie. Imaginația romancierului se desfășoară aici fără îngrădiri. Pe lîngă ceea ce se numește de obicei „prima viziune despre America", reprezentată de impresiile lui Columb și ale celorlalți navigatori care ajung în Lumea Nouă, interpretată prin grilă europeană, Carpentier introduce complementar ceea ce am putea numi „prima viziune despre Europa" a unui american, alcătuită din aprecierile deloc favorabile ale lui Dieguito, singurul supraviețuitor dintre cei șapte indieni aduși în prima călătorie.

Celelalte trei călătorii sînt relatate din aceeași perspectivă a persoanei întîi care aprobă, se emoționează, se căiește ori adoptă o atitudine ironică și chiar batjocoritoare față de ceea ce a scris în trecut. Răscolind prin hîrtii, dă peste memoriul în care propune Regilor Catolici vinderea indienilor ca sclavi la tîrgul din Sevilla. Acesta va fi, după trei sute de ani, unul din argumentele cele mai importante împotriva beatificării sale.

Eșecul beatificării, care constituie materia părții a treia, a avut loc în iulie 1892, cînd Sacra Congregație a Riturilor s-a opus definitiv încercărilor de a-l transforma pe Columb într-un important sfînt catolic. Procesul se desfășoară în fața unui neobișnuit tribunal al istoriei. Carpentier introduce ca participanți la dezbatere personaje din diverse epoci, fie ca acuzatori, fie ca apărători ai lui Columb, iar ca spectator pe însuși Amiralul, numit acum Invizibilul. În gura acestor martori (vii sau morți) la proces sînt puse, fără modificări, pasaje din textele scrise chiar de ei în diferite împrejurări. Întrebările formulate de avocați permit asemenea răspunsuri prin citate textuale. Dezbaterea e aprinsă și se desfășoară într-un ritm alert, iar umorul, bine dozat, e presărat pretutindeni. Columb e așezat aici în fața istoriei pentru a-i afla verdictul și constată că imaginea rămasă pentru posteritate nu e alta decît aceea păstrată de scrierile în favoarea sau împotriva lui. După ironia care domină întreaga carte, am putea presupune că scriitorul ar vota și el împotriva beatifi-

cării. Prezentînd cele două fețe ale medaliei, atît măreția, cît și slăbiciunile omului care a fost Cristofor Columb, *Harpa și umbra* este o antiteză necesară la mulțimea cărților encomiastice care nu pot oferi decît o cunoaștere convențională și exterioară. Se combate astfel tendința de mitificare a Lumii Noi, considerată de autor extrem de dăunătoare pentru cultura latino-americană, care, pentru a se înțelege pe sine, are nevoie în primul rînd de luciditate.

Marea reprezentație istorică ia astfel sfîrșit. Ezitările lui Pius al IX-lea înainte de a semna propunerea de beatificare și amintirile sale din călătoria americană, apoi spovedania lui Columb pe patul de moarte se completează fericit, în chip de triptic, cu acest al treilea timp și al treilea spațiu: Tribunalul Istoriei, la Sacra Congregație a Riturilor de la Vatican. Pe tăblia centrală a compoziției se detașează „autoportretul" lui Columb și faptele sale, iar pe tăbliile laterale apar detalii din două episoade petrecute la Vatican, amplificări temporale ale unei beatificări frustrate. În acest fel, cu o perfectă simetrie, se îmbină cele trei părți ale unei originale „cutii cu minuni", care constituie una dintre cele mai îndrăznețe și complexe reprezentări ale vieții lui Cristofor Columb. Îndrăzneală și complexitate, care fac să ne apară în fața ochilor un Columb nu micșorat, ci umanizat. Dacă pentru Carpentier Descoperitorul Americii n-a fost în nici un caz un sfînt, asta nu înseamnă că n-a fost un om mare, ba chiar genial. Celor care l-au acuzat de ponegrirea lui Columb, afirmînd că l-a prezentat ca pe un marinar mediocru, un mincinos și un uzurpator (pentru că a „descoperit" Lumea Nouă pe baza unor informații certe obținute în Islanda), scriitorul le-a dat un răspuns amplu și foarte clar, situîndu-și personajul în limitele stricte ale epocii sale, într-un interviu (acordat la scurt timp de la apariția cărții, în 1979) din care reproduc, în încheiere, paragrafele esențiale:

„Minciunile spuse de Columb fac parte dintr-un fel de strategie impusă de Europa de atunci. Nu trebuie să uităm că voiajurile de explorare ale oamenilor de știință, cum sînt cele efectuate de La Condamine, Bougainville, La Perouse sau Humboldt, la începutul secolului al XIX-lea, erau expediții inimaginabile la sfîrșitul Evului Mediu sau la începutul Renașterii. Călătoriile se făceau cu un obiectiv comercial. Oamenii se duceau în Orientul Îndepărtat în căutare de mirodenii; în nord, în căutare de ambră,

iar cînd nu se presimțeau posibilități de cîștig pentru amatori sau pentru firmele care închiriau corăbiile, atunci călătoriile nu se puteau face. Guvernele acordau o asemenea importanță economică marilor călătorii, încît, de exemplu, la curtea lui Henric Navigatorul, marele rege portughez, relatările și hărțile care înfățișau noile pămînturi descoperite de portughezi erau considerate secrete de stat, fiind aspru pedepsită, dealtfel, divulgarea rutelor maritime. Ei bine: a fost Columb un mincinos, un impostor, un comediant? Fără îndoială că da, dar înainte de toate a fost un om genial care și-a depășit adesea propriile sale limite cu o intuiție uimitoare. În călătoriile lui confunda milele arabe cu milele europene, mințea tot timpul cînd dădea informații asupra distanțelor străbătute, niciodată nu știa unde ajunge și nici unde se îmbarcă, dar era însuflețit de o convingere de nezdruncinat că va realiza ceva important. O frază celebră ne demonstrează ceea ce spun: principalul său dușman și contemporan, care va fi invocat permanent ca martor în timpul procesului de canonizare, călugărul dominican Bartolomé de las Casas, a scris: «Era atît de sigur că va ajunge, încît s-ar fi putut spune că avea în buzunar cheile unei Lumi Noi.» Epoca l-a silit, în primul rînd, să-și ofere posibila lui descoperire de două ori Portugaliei, o dată Spaniei, o dată Angliei, fără succes; o dată Anei de Bretania, fără succes, pînă cînd în sfîrșit Coroana spaniolă s-a decis să-l trimită. Așa începe marea comedie a erorilor. Fiindcă, atunci cînd se semnează faimoasele Capitulații de la Santa Fe și Columb e numit Amiral al pămînturilor pe care le-ar fi putut descoperi, acordîndu-i-se 10% din cîștiguri, totul seamănă cu un cec în alb al unui cont fără fonduri. Nu era nimic sigur în tot ce scrisese pentru a obține finanțarea călătoriei sale. Dar cel mai interesant lucru este evoluția atitudinii lui, care într-un anumit fel coincide cu trecerea de la Evul Mediu la Renaștere. În primul rînd, făgăduiește aur și bogății pe care nu le găsește nici în prima și nici în a doua călătorie. Atunci îi vine în minte un lucru care-l va costa aureola, și anume să trimită indieni în Spania ca sclavi, ceea ce regina Isabel nu va admite. Totuși, în ultimele sale texte îi scrie regelui aproximativ următoarele cuvinte: «N-am adus bogății, nici aur. Dar, în orice caz, meritul meu constă în faptul că am lărgit cunoașterea lumii, îngăduind omului să cunoască mai bine planeta pe care trăiește.»".

ANDREI IONESCU

Pentru Lilia

În harpă, cînd o faci să sune, sînt trei lucruri :
arta, mîna și coarda.
În om : trupul, sufletul și umbra.

(Legenda de aur)

I. HARPA

Lăudat fie cu cimbale triumfătoare !
Lăudat fie cu harpa !...

Psalmul 150

Au rămas în urmă cele optzeci și șapte de lămpi din Altarul Confesiunii, ale căror flăcări tremuraseră nu o dată, în dimineața aceea, între cristalele ce prinseseră să vibreze în acord cu triumfalele accente ale Tedeumului cîntat de glasurile puternice ale corului pontifical ; au fost închise încet ușile monumentale și, în capela Sfintelor Taine, care părea cufundată în penumbrele asfințitului pentru cei ce ieșeau de sub luminile strălucitoare ale basilicii, tronul purtat pe brațe, lăsat acum de pe umeri și ținut în mîini, a rămas la trei palme de podea. Cei doi *flabelli* [1] au înfipt în rastel cozile evantaielor mari de pene și a început lentul drum al Sanctității Sale de-a lungul nenumăratelor încăperi care-l despărțeau încă de apartamentele lui private, în pasul purtătorilor, înveșmîntați în straie stacojii, care-și îndoiau genunchii cînd aveau de trecut pe sub o ușă joasă. De o parte și de alta a acestui lung, foarte lung drum, croit între pereții sălilor și galeriilor, se perindau pînze întunecate, mici altare adumbrite de vreme, tapiserii în culori stinse, care arătau, poate, pentru cine le privea cu luarea aminte a vizitatorilor străini, alegorii mitologice, răsunătoare victorii ale credinței, chipuri de preafericiți îngenuncheați în rugăciune ori episoade de hagiografii pilduitoare. Puțintel obosit, Supremul Pontif a ațipit ușor, în timp ce demnitarii din suită își luau rămas bun, după rang și categorie, invitați să nu meargă mai departe, dincolo de

[1] Purtătorii marilor evantaie albe care, de o parte și de alta, însoțesc tronul pe care stă așezat papa în timpul procesiunilor solemne. (it.).

un anumit prag, pentru respectarea strictă a protocolului ceremoniilor. Mai întîi, din doi în doi, au dispărut pe rînd cardinalii, în mare ţinută, cu zeloasele lor plecăciuni ; apoi episcopii, uşuraţi de mitrele lor strălucitoare ; apoi canonicii, capelanii, protonotarii apostolici, şefii congregaţiilor, prelaţii camerei secrete, ofiţerii casei militare, Monseniorul majordom şi Monseniorul trezorier, pînă cînd, puţin mai lipsind pentru a ajunge la încăperile cu ferestrele spre patio San Dámaso, fastul de aur, vioriu şi grena, moarul, mătasea şi dantela au fost înlocuite de veşmintele, mai puţin strălucitoare, purtate de slujitori, aprozi şi *bussolanti*[1]. În sfîrşit, tronul a fost lăsat jos, lîngă modesta masă de lucru a Sfinţiei Sale, şi purtătorii l-au ridicat din nou, uşurat acum de povara sfîntă, retrăgîndu-se cu plecăciuni repetate. Aşezat într-un fotoliu care-i dădea o confortabilă senzaţie de stabilitate, Papa ceru o orjadă rece maicii Crescencia, însărcinată cu gustările, şi, după ce îi făcu semn să se retragă împreună cu ceilalţi slujitori, auzi cum se închidea uşa — ultima uşă — care-l despărţea de strălucitoarea şi necontenit mişcătoarea lume a Principilor Bisericii, Prelaţilor palatini, înalţi demnitari şi patriarhi, ale căror toiege şi mantii pluviale se confundau, învăluiţi în fum de tămîie şi silinţă de tămîietori, cu uniformele cameriştilor de mantie şi spadă. Străjeri nobili şi străjeri elveţieni, magnifici, aceştia din urmă, cu platoşele lor de argint, baltaguri vechi, chivere ca de condotieri şi veşminte vrîstate cu dungi portocalii şi albastre — culori rezervate pentru ei, o dată pentru totdeauna, de către penelul lui Michelangelo, atît de legat prin opere şi amintiri de somptuoasa existenţă a bazilicii.

Era cald. Cum ferestrele dinspre patio San Dámaso erau astupate cu zid de vălătuci — în afară de ale lui, binecînţeles — pentru a evita ca privirile indiscrete şi iscoditoare să pătrundă în intimele încăperi pontificale, domnea o tăcere cu desăvîrşire nestînjenită de traficul urban, de trecerea trăsurilor sau zgomotele de la atelie-

---

[1] Uşieri ai papei (it.).

rele meșteșugarilor ; cînd ajungea aici ecoul vreunui clopot îndepărtat, suna ca muzica evocatoare a unei Rome atît de depărtate, încît părea că vine de pe lumea cealaltă. Vicarul Domnului învățase să identifice unele bronzuri după timbrul pe care i-l aducea adierea vîntului. Acesta, ușor, cu bătaia strînsă, era de la baroca biserică a lui Iisus Hristos ; acela, maiestuos și rar, mai apropiat, de la Santa Maria Maggiore ; celălalt cald și grav, de la Santa Maria sopra Minerva, în a cărui pădure interioară de marmore roșietice se înscria urma omenească a Catalinei din Siena, înflăcărata și energica maică dominicană, apărătoare pasionată a antecesorului său Urbano al VI-lea, irascibilul protagonist al Schismei Occidentului, pe care-l venera, pentru combativitate, el, care cu cinci ani în urmă publicase enciclica *Syllabus* — fără ca în ea să figureze semnătura lui, deși toată lumea ar fi știut că textul se alimenta din alocuțiunile lui, omilii, enciclice și scrisori pastorale — unde se condamnau *ciumele* care erau, în epoca modernă, socialismul și comunismul, atît de aspru combătute de riguroasa și clara lui proză latină, ca și societățile clandestine (adică, toți francmasonii), societățile „biblice“ (aviz Statelor Unite ale Americii) și, în general, numeroasele nuclee clerico-liberale care prea își ciuleau urechile în zilele acelea. Scandalul produs de *Syllabus* fusese atît de mare, încît chiar Napoleon al III-lea, care nu putea fi suspectat de liberalism, făcuse tot ce-i stătuse în putință pentru a împiedica difuzarea ei în Franța, unde jumătate din cler, uimit de atîta intransigență, condamna enciclica pregătitoare, *Quanta Cura,* pe motiv că era excesiv de intolerantă și radicală, cînd în fond era extrem de palidă în condamnarea oricărui liberalism religios, dacă o comparai cu aproape biblicele insulte ale Papei Urbano, cu atîta cruzime sprijinite de maica dominicană din Siena, a cărei figură i-o evoca astăzi, pentru a doua oară, muzica de la Santa Maria sopra Minerva ! *Syllabus* se maturizase lent în spiritul lui de cînd, în călătoriile pe pămîntul Americii de Sud, putuse verifica puterea proliferantă a anumitor idei filosofice și politice pentru care nu existau frontiere reprezentate de mări sau de munți. O văzuse la Buenos Aires, și o mai văzuse, dincolo de

cordiliera andină, în timpul acelei călătorii, îndepărtată acum, atît de bogată în învățăminte folositoare, pe care cu o suavă și îndurerată stăruință nu l-ar fi sfătuit s-o facă totuși sfînta lui mamă, contesa Antonia Cattarina Solazzi, soția desăvîrșită a acelui tată mîndru, drept și auster, contele Girolamo Mastaï-Ferreti, pe care el, copilul slăbuț și bolnăvicios de atunci, îl vedea încă, impunător și sever, împăunîndu-se cu hainele lui atît de invidiate de gonfalonier[1] al orașului Senigallia... În pacea redobîndită a acelei zile începute cu pompă și strălucire de ceremonii, cristalinul nume Senigallia se armoniza cu foarte depărtatul cor al clopoțeilor romani, aducîndu-i amintiri ale roților printre dangăte de clopot, care, legate de mînă, dansau în curtea din dos a vastei case strămoșești a surorilor lui mai mari, cu nume atît de frumoase : Maria Virginia, Maria Isabella, Maria Tecla, Maria Olimpia, Cattarina Juditta, toate cu glasuri proaspete și zgomotoase, al căror timbru, păstrat în amintirea urechii, îl făcură să audă deodată celelalte glasuri, tot de copii, unite în colindul naiv, ascultat la începutul unui Crăciun furtunos, în atît de depărtatul, atît de depărtatul și totuși atît de viu în amintire oraș Santiago de Chile :

„Noaptea asta e Crăciunul,
nu e noapte de dormit :
Maica Domnului născut-a.
Pe Iisus l-a zămislit".

Dar, deodată, corul puternic de la Santa Maria sopra Minerva îl îndepărtă de la evocările acelea poate prea ușuratice pentru o zi în care, întrucîtva mai odihnit acum după ceremonia prelungită ce aprinsese dantelele de la Catedrala Sfîntului Petru, trebuia să se pregătească pentru a lua o hotărîre importantă. Între discul fin lucrat, cu care se acoperă potirul, atribuit lui Benvenuto Cellini, și cădelnița de cristal de rocă, de factură foarte veche, în forma acelui *Ictus* al creștinilor primitivi, se afla dosarul — faimosul dosar ! — care aștepta de anul trecut. Nimeni nu avusese atîta lipsă de consi-

---

[1] Magistrat suprem în guvernul unei Comune.

derație încît să-l zorească, dar era evident că prea venerabilul Cardinal de Bordeaux, Mitropolit al Diocezei Antilelor, Eminența Sa Cardinalul Arhiepiscop al Mexicului, ca și cei peste șase sute de episcopi care își puseseră semnăturile pe document, probabil că erau nerăbdători să cunoască Hotărîrea Sa. Deschise mapa plină de hîrtii mari, acoperite de sigilii de ceară roșie, cu panglici de satin stacojiu pentru a le uni in-folio și, pentru a douăzecea oară, citi propunerea de Cerere față de Sacra Congregație a Riturilor care începea cu fraza atît de bine articulată: „Post hominum salutem, ab Incarnato Dei Verbo, Domino Nostro Jesu Christo, feliciter instauratum, nullum profecto aventum extitit aut praeclarius, aut utilius incredibili ausu Jenuensis nautae Christophori Columbi, qui omnium primus inexplorata horrentiaque Oceani aequora pertransiens, ignotum Mundum detexit, et ita porro terrarum mariumque tractus Evangelicae fidei propagationi duplicavit."... Bine spunea Primatul din Bordeaux: descoperirea Lumii Noi de către Cristofor Columb era cel mai mare eveniment la care asistase omenirea de cînd se instaurase pe lume credința creștină și, mulțumită acestei fapte fără seamăn, *se dublase spațiul pămînturilor și mărilor cunoscute unde putea fi răspîndit cuvîntul Evangheliei*... Lîngă respectuoasa cerere mai era, pe o foaie separată, un scurt mesaj adresat Sacrei Congregații a Riturilor care, primind garanția semnăturii pontificale, ar începe să pună în mișcare imediat complicatul proces al beatificării Marelui Amiral al lui Fernando și al Isabelei. Sfinția Sa luă pana, dar mîna începu să planeze deasupra paginii, parcă șovăitoare, cercetînd cu de-amănuntul încă o dată implicațiile fiecărui cuvînt. Mereu se întîmpla așa cînd se simțea mai hotărît să completeze rubrica decisivă în partea de jos a acelui document. Și aceasta din pricină că într-un paragraf al textului apărea o frază, subliniată special, care-i oprea mereu mîna: „...pro introductione illius causae exceptionali ordine". Faptul că cererea era introdusă „pe cale excepțională" îl făcea să ezite, pentru a nu știu cîta oară, pe Supremul Pontif. Era limpede că beatificarea — etapă prealabilă canonizării — Descoperitorului Americii ar constitui un caz fără precedent în analele Vaticanului,

fiindcă dosarul lui ar fi lipsit de anumite puncte de sprijin biografice, care erau necesare după canon pentru conferirea unei aureole. Acest lucru, confirmat de învățații și imparțialii bolandiști[1] invitați să-și exprime opinia, ar fi utilizat, fără nici o îndoială, de Avocatul Diavolului, subtil și temut Procuror al Republicii Infernurilor... În 1851, cînd el, Pius al IX-lea, după ce trecuse prin episcopatul de Spoleto, prin episcopatul din Imola și după ce-și pusese pe cap pălăria de cardinal, nu avea mai mult de cinci ani de cînd se urcase pe Tronul Sfîntului Petru, însărcinase pe un istoric francez, contele Roselly de Lorgues, să scrie o *Istorie a lui Cristofor Columb*, pe care o citise de mai multe ori și care, după ce meditase îndelung la cele scrise în ea, i se părea de o valoare decisivă pentru a determina canonizarea Descoperitorului Lumii Noi. Fervent admirator al eroului său, istoricul catolic înălțase în slavă virtuțile care făceau să capete proporții uriașe figura faimosului corăbier genovez, arătîndu-l vrednic să primească un loc însemnat în calendarul sfinților, ba chiar în bisericile — sute, mii de biserici — în care i-ar fi fost venerat chipul (chip destul de imprecis pînă acum, de vreme ce nu existau portrete de-ale lui — cu cîți sfinți nu se petrecea însă același lucru ? —, dar care curînd avea să prindă contur și viață grație investigațiilor călăuzitoare ale vreunui penel inspirat care să dea personajului forța și expresia cu care Bronzino, portretistul lui Cesare Borgia, reușise să ilustreze figura vestitului amiral Andrea Doria pe o pînză de o excepțională frumusețe). Această posibilitate îl obsedase pe tînărul canonic Mastaï de la întoarcerea din America, cînd era foarte departe încă de a se prevedea că va fi întronat cîndva în bazilica Sfîntul Petru. Să faci un sfînt din Cristofor Columb era o necesitate, din foarte multe motive, atît pe terenul credinței, cît și pe teren politic — și s-a văzut prea bine, de la publicarea enciclicii *Syllabus*, că el, Pius al IX-lea, nu disprețuia acțiunea politică, iar aceasta nu putea să se inspire decît din politica lui Dumnezeu, bine

---

[1] Iezuiți însărcinați cu examinarea textelor privitoare la viețile sfinților.

cunoscută de cel ce îl studiase atît de bine pe Sfîntul Augustin. A semna Decretul pe care-l avea în față era un gest ce ar fi rămas ca una din deciziile capitale ale pontificatului său... Își muie iar pana în călimară și, totuși, pana rămase încă o dată în suspensie. Șovăia din nou în după-amiaza aceasta de vară, în care clopotele din Roma nu vor întîrzia mult să-și armonizeze rezonanțele pentru slujba de vecernie.

Încă din tinerețea lui Mastaï, Senigallia nu mai era orașul tîrgurilor zgomotoase, în al cărui port ancorau corăbii venind din toate colțurile Mediteranei și Adriaticii — acum absorbite de prosperul, înfumuratul și depravatul oraș Triest, a cărui bogăție era pe cale să-și ruineze vecinul decăzut, atît de favorizat altădată de navigatorii greci. Pe lîngă aceasta, și vremurile erau grele : cu devastatoarea lui Campanie din Italia, Bonaparte răvășise totul, ocupînd Ferrara și Bologna, punînd stăpînire pe Romagna și Ancona, umilind Biserica, spoliind Statele Pontificale, băgînd la închisoare cardinali, ocupînd chiar și Roma, împingînd insolența pînă acolo încît îl arestase pe Papă și își însușise sculpturi venerabile, mîndria mînăstirilor creștine, pentru a le expune la Paris — culmea batjocurii ! — printre Osiris și Anubis, șoimi și crocodili, de la un muzeu cu antichități egiptene... Vremurile erau rele. Și, odată cu ele, casa strămoșească a conților Mastaï-Ferreti se năruia. Portretele de familie, tapiseriile veștejite, gravurile pătate ici-colo de muște, bufetele înalte și perdelele decolorate nu reușeau să ascundă deteriorarea crescîndă a pereților, pe care umezeala, pricinuită de numeroasele burlane, îi acoperea cu urîte pete cenușii ce se lățeau implacabil de la o zi la alta. Începuseră să trosnească vechile dușumele de lemn, în ale căror splendori de tîmplărie prinseseră să dea la iveală marchetării cu incrustațiile ieșite din pricina intemperiilor. În fiecare săptămînă plesneau cîte două, trei corzi de la pianul vechi, cu claviatura îngălbenită, la care Maria Virginia și Maria Olimpia se încăpățînau încă să cînte, la două sau la patru mîini, sonatine de Muzio Clementi, piese ale Părintelui Martini sau niște *Nocturne* — frumoasă noutate — de englezul Field, prefăcîndu-se

că nu bagă de seamă tăcerea anumitor note care, lipsindu-i instrumentului, nu mai răspundeau la lovire de cîteva luni. Doar veșmintele de gală de gonfalonier îi mai dădeau înfățișare de mare senior contelui Mastaï-Ferreti, deoarece, cînd se întorcea, după ce prezida vreo ceremonie, la căminul unde abia dacă avea ce pune în sobă, se înfășura în redingotele lui cîrpite și răscîrpite de cele două servitoare care mai rămăseseră în casă, pentru niște lefuri ce li se plăteau din an în paște. Pe deasupra, contesa întîmpina nenorocirile cu zîmbetul pe buze, cu demnitatea și grija pentru aparențe ce o caracterizaseră întotdeauna, păstrînd doliu pentru rude închipuite, moarte în orașe totdeauna îndepărtate, pentru a justifica folosirea persistentă a rochiilor negre, numai două, de mult demodate, și, ca să fie văzută cît mai puțin, se ducea dis-de-dimineață la biserica franciscanilor, însoțită de fiul său cel mai mic, Giovanni Maria, pentru a se ruga Madonei Îndurerate să ușureze aceste mîhnite state din nord de apăsările și calamitățile abătute asupra lor. Pe scurt, ducea existența de mizerie trufașă în palate în ruină, care era existența atîtor familii italiene din vremea aceea. Existență de mizerie trufașă — blazoane la intrare și cămine fără foc, crucea cavalerilor de Malta pe umăr, dar cu mațele chiorăind de foame — pe care tînărul Mastaï avea s-o reîntîlnească, cînd se apucă să învețe limba castiliană, în romanele picarești spaniole — lectură pe care o va părăsi curînd pe motiv că era prea frivolă, pentru a se înfunda în meandrele conceptiste ale lui Gracián, înainte de a ajunge la meditația și practicarea, mai folositoare pentru spiritul său, a *Exercițiilor spirituale* ale Sfîntului Ignațiu, care l-au învățat să-și concentreze meditația — ori rugăciunea — asupra unei imagini alese dinainte, pentru a evita, prin această „compoziție de loc", rătăcirile neprevăzute ale imaginației, veșnică „nebună a casei", spre teme străine de reflecția noastră principală.

Lumea mergea anapoda. Francmasoneria se strecura peste tot. Trecuseră abia patruzeci de ani — și ce înseamnă patruzeci de ani pentru mersul Istoriei? — de cînd muriseră Voltaire și Rousseau, maeștri de impietate și de libertinaj. Cu mai puțin de treizeci de ani în urmă, un foarte creștin rege fusese ghilotinat așa, netam-

nesam, în văzul unei mulțimi atee și republicane, în răpăit de tobe vopsite în albastrul și roșul cocardelor revoluționare... Nedecis în ce privește viitorul său, după dezordonate studii care includeau teologia, dreptul civil, spaniola, franceza și o latină scoasă din poezia lui Vergiliu, Horațiu și chiar Ovidiu — nimic care ar fi putut fi de mare folos, în zilele acelea, pentru cîștigarea traiului zilnic —, după ce la Roma frecventase o societate strălucită, care îl primise călduros pentru numele lui, deși nu știa că foarte des, lipsit de bani ca să poată mînca la birturi, tînărul prețuia cel mai mult la recepții — mai mult decît decolteul femeilor frumoase, mai mult decît dansurile, printre care începuse să apară licențioasa noutate a valsului, mai mult decît concertele date de muzicieni vestiți în palate bogate — chemarea majordomului în sufragerie, unde, în lumina candelabrelor, pe tăvi de argint, aveau să fie servite mîncăruri îmbelșugate de care se apropia cu o foame de lup. Dar, într-o zi, după o nefericită afecțiune amoroasă, tînărul Giovanni Maria schimbă vinul adus în garafe de cristal cu suport de argint pe apa din puțurile claustrale, și bine gătitele păsări din bucătăriile palatelor pe mîncărurile proaste, varza și mămăliga refectoriilor. Era hotărît să slujească Biserica și intră curînd în ordinul Sfîntului Francisc. Hirotonisit preot, se distinge prin ardoarea și elocința predicilor. Dar știe că îl așteaptă un drum lung și greu, fără speranțe de a se ridica spre înaltele ierarhii ecleziastice din pricina izolării în care trăiește familia lui, a puținelor relații pe care le are și, mai mult decît orice, din pricina epocii zbuciumate și smintite în care trăiește, în sînul unei lumi creștine scindate, dezmembrate, vulnerabile cum de puține ori a fost de-a lungul istoriei sale, în fața sporitului și aproape universalului asalt al ideilor noi, al teoriilor și doctrinelor, care tind toate, într-un fel sau altul, spre elaborarea unor utopii primejdioase, de cînd echilibrul social de altădată — echilibru nu întotdeauna satisfăcător, dar la urma urmei tot echilibru se cheamă că este — a fost rupt de periculoasele iconoclasii ale Revoluției franceze... Și totul e obscuritate, umilință și resemnare în viața lui, cînd se produce miracolul : Monsenior Giovanni Muzi,

arhiepiscop de Filipopolis, din Macedonia, leagănul lui Alexandru cel Mare, numit Delegat Apostolic în Chile, îl roagă pe Mastaï să-i fie sfetnic într-o misiune delicată. Prelatul nu-l văzuse niciodată pe cel ales astfel în urma recomandării unui abate prieten. Dar își spune că tînărul canonic îi poate fi de cel mai mare folos, prin cultura lui generală și îndeosebi prin cunoașterea limbii spaniole. Și astfel viitorul Papă trece dintr-un azil unde deținea o foarte modestă misiune de mentor de orfani la condiția vrednică de pizmă de Trimis în Lumea Nouă — această Lume Nouă al cărei nume e deajuns pentru a-i trezi în nări un miros minunat de aventuri. De aceea, privind cu atenție lunga sa haină preoțească, simte în piept vocația de misionar — vocație datorată, poate, cunoașterii activităților de misionari a discipolilor Sfîntului Ignațiu în China, Extremul Orient, Filipine și Paraguay. Și deodată se vede pe sine însuși în rol de misionar, dar nu în felul iezuiților pe care-i caricaturizase Voltaire în povestirea sa atît de răspîndită, ba chiar tradusă și în spaniolă de un renegat Abate Marchena, ci, conștient că vremurile s-au schimbat și că factorul politic avea să dobîndească o importanță crescîndă în secolul ce începe acum, se apucă să studieze, adunînd o cantitate importantă de informații, mediul în care avea să acționeze cu tact, discernămînt și viclenie.

La început, ceva îl intrigă în mod deosebit. Cel care a solicitat Papei Pius al VII-lea trimiterea unei misiuni apostolice în Chile a fost Bernardo O'Higgins, care se află în fruntea guvernului țării, cu titlul de Director General. Știe mai de mult că O'Higgins a eliberat țara de stăpînirea colonială spaniolă, dar nu-și poate explica faptul că apelează la luminile Vaticanului pentru a reorganiza Biserica din Chille. Roma, în aceste vremuri tumultuoase și răvășite, este locul de întîlnire și adăpost al intriganților de tot felul, conspiratori și lăudăroși carbonari cu fața acoperită și preoți pocăiți, foști preoți voltairieni reveniți în sînul bisericii ca oaia rătăcită, informatori și turnători, și — e ușor să-i găsești — transfugi din Loji, întotdeauna dispuși să vîndă secretele Francmasoneriei pentru treizeci de arginți. Printre aceștia Mastaï dă peste fostul cavaler Kadosh din

Loja Lautaro din Cádiz, fiica Marii Reuniuni Americane de la Londra, întemeiată de Francisco de Miranda, și care are deja filiale la Buenos Aires, Mendoza și Santiago. Iar O'Higgins a fost foarte bun prieten — spune informatorul — cu extraordinarul venezuelean, maestru al lui Simón Bolívar, general al Revoluției franceze, care a cutreierat întreaga lume și a cărui viață zbuciumată constituie cel mai fabulos roman de aventuri, ba chiar se zice — „ferească-mă Dumnezeu de închipuiri vinovate", își spune Mastaï — că s-a culcat cu Caterina a Rusiei, deoarece „cum iubitul ei Potemkim era obosit de înflăcărarea excesivă a suveranei sale, s-a gîndit că frumosul creol, cu sînge fierbinte, ar putea să satisfacă poftele nerușinate ale rusoaicei, care, deși era ca un morman de șuncă, mă înțelegi, era grozav de mare amatoare de..." — destul, destul, destul, îi spune Mastaï informatorului său : „Să vorbim despre lucruri mai serioase și mai dau o sticlă de vin". Renegatul își răcorește gîtlejul, lăudînd calitatea unui vin negru infect, pe care numai setea lui nepotolită îl face să-l găsească bun, și își continuă relatarea. În jargonul lor secret, francmasonii numeau Spania „Coloanele lui Hercule". Loja din Cádiz avea o „Comisie a Rezervaților" care se ocupa, aproape exclusiv, de promovarea agitațiilor politice în lumea hispanică. Iar în sînul acestei comisii se știa că la Londra Miranda redactase un caiet cu „Sfaturile unui bătrîn sud-american către un tînăr patriot la întoarcerea în țara sa venind din Anglia", care cuprindea fraze de tipul următor : „*Nu vă încredeți în nici un om care a trecut de patruzeci de ani, cu excepția celor despre care vă puteți da seama că sînt iubitori de lectură. Tinerețea e vîrsta sentimentelor arzătoare și generoase. Printre cei de vîrsta voastră veți afla curînd mulți gata să vă asculte și ușor de convins*". (— „Se vede că acest Miranda, asemeni lui Gracián, circumspect față de *ororile și onorurile Bătrîneții*, își punea încrederea în *palatul fermecat al tinereții*" — își spune în sinea lui Mastaï...) Renumitul francmason mai scrisese următoarele : „*E o eroare să crezi că orice om, fiindcă are tonsură pe cap sau se așază în fotoliul unui canonic, e un fanatic intolerant și un dușman hotărît al drepturilor oamenilor*".

— „Acum încep să-l înțeleg mai bine pe acest Bernardo O'Higgins" — spuse Mastaï, punîndu-l pe transfugul lojii din Cádiz să repete de trei ori paragraful. Era limpede : oricare ar fi fost ideile lui, O'Higgins știa că Spania visa să restabilească în America autoritatea foarte mult știrbitului său imperiu colonial, luptînd din răsputeri să cîștige bătălii decisive în fîșia apuseană a continentului, înainte de a înăbuși în alte părți, printr-un adevărat război de reconchistă — și pentru aceasta nu-și drămuia mijloacele — recent dobîndita independență. Dîndu-și seama că vechea credință nu poate fi extirpată dintr-o dată, așa cum se pune capăt într-o singură zi unui guvern viceregal ori unei căpitănii generale, și că bisericile hispano-americane depindeau, pînă acum, de episcopatul spaniol, fără a trebui să aducă prinos de supunere Romei, eliberatorul statului Chile voia să-și sustragă bisericile de sub influența fostei metropole — fiecare preot spaniol ar fi mîine un aliat al invadatorilor posibili —, încredințîndu-le autorității supreme a Vaticanului, care era mai slab ca oricînd în plan politic și nu putea face altceva în țările de peste mări decît ceea ce corespundea unei jurisdicții de tip pur ecleziastic. Așa se neutraliza un cler advers, conservator și revanșard, care era pus totuși — și nu putea să se plîngă de aceasta ! — sub custodia directă a Vicarului Domnului pe Pămînt. Lovitură de maestru, de care se putea profita în toate sensurile !... Tînărului Mastaï îi devenise simpatic, acum, O'Higgins. Nu mai avea răbdare, dorind să traverseze Oceanul cît mai repede, în ciuda temerilor sfintei sale mame Contesa, care, din palatul ei dărăpănat din Senigallia, îi cerea stăruitor să caute scuze invocînd sănătatea lui precară pentru a fi scutit de istovitoarea traversare pe furtunoasa mare unde naufragiile erau atît de frecvente — „aceeași mare pe care o străbătuse Cristofor Columb", se gîndea canonicul, evocînd cu nostalgie, în ajunul marii călătorii, liniștea ambianței familiale, și amintindu-și-o cu o duioșie specială pe Maria Tecla, sora lui preferată, pe care o surprinsese odată, în absența părinților, cîntînd cu glas scăzut, ca în vis (vai, ce neînsemnat, ce inocent păcat !) o romanță

franțuzească de Părintele Martini, care apăruse într-un album cu operele marelui franciscan, autor al atîtor mise și oratorii :

„*Plaisir d'amour*
ne dure qu'un moment.
Chagrin d'amour
dure toute la vie".[1]

În pofida chemărilor la prevedere, la prudență, tînărul canonic aștepta nerăbdător data plecării. Și cu atît mai mult acum, cînd totul părea să ridice obstacole în calea proiectului : moartea Papei, acest papă atît de umilit de insolentul Corsican care îl silise să confirme farsa investiturii lui imperiale cu coroana pusă, solemn, pe capul unei mulatre din Martinica ; alegerea lui Leon al XII-lea, după un interminabil conclav de douăzeci și șase de zile ; intrigi ale Consulului Spaniei, care aflase prin spionii săi scopul misiunii apostolice, vînturi contrare, intrigi, bîrfeli, schimb de scrisori, răspunsuri care se lasă așteptate. Dar pînă la urmă, pe 5 octombrie 1823, ridică ancora nava *Eloiza* („o prefer pe a lui Abelard celei a lui Rousseau" — gîndește Mastaï) cu destinația Lumea Nouă. Cu ea navigau: Delegatul Giovanni Muzi, secretarul său particular Don Salustio, dominicanul Raimundo Arce și arhidiaconul Cienfuegos, ministru plenipotențiar al statului Chile — recent promovat de O'Higgins — pe lîngă Sfîntul Scaun.

Corabia plecase din Genova. Genovez fusese cel care, într-o bună zi, a întreprins prodigioasa acțiune care avea să dea omului o viziune completă a lumii în care trăia, deschizîndu-i lui Copernic porțile care i-au permis accesul la o incipientă explorare a Infinitului. Drumul Americii, Drumul lui Santiago[2], Campus Stellae — în

---

[1] „Plăcerea iubirii /o clipă răsfață. / Durerea iubirii /ține-ntreaga viață". (Fr.)

[2] În spaniolă, drumul lui Santiago *(el camino de Santiago)* este „drumul robilor" sau calea lactee. Orașul galician Santiago de Compostela fusese în Evul Mediu cel mai important loc de pelerinaj pentru creștinii din apusul Europei.

realitate drum spre alte stele: inițial acces al ființei umane la pluralitatea imensităților siderale.

Prea mult prelungită, exasperantă uneori, întîrzierea la Genova fusese rodnică în descoperiri pentru tînărul canonic, uimit, la fiecare pas, de splendoarea superbului oraș al familiei Doria, nume de aurită solemnitate, plin de amintirea lui Andrea, amiralul vestit, reprezentat, în elogioasele picturi alegorice, cu torsul gol, barba ondulată și cu un emblematic trident în mînă, ca o vie, posibilă și prezentă imagine a lui Poseidon. Tînărul meditase îndelung în fața casei lui Branca Doria, acel formidabil asasin, de stirpe genoveză, pe care Dante l-a întîlnit în cea de a noua bolgie a Infernului, unde sufletul său îndura pedeapsa, în timp ce trupul, stăpînit de un demon, *se arăta încă viu pe pămînt*. În fața bisericii San Mateo, palatul lui Lamba Doria, construit de Martino Doria, la fel de solid ca neamul stăpînilor săi, rezista poverii veacurilor, și tot așa rezistaseră, frumoase și mîndre, palatele lui Domenicaccio Doria și Constantino Doria, în care locuise și Andrea — toată lumea de aici părea că se cheamă Doria ! —, uimitorul amiral care obținuse o sută de victorii asupra turcilor... Și acum, cînd *Eloiza* intra în apele mîloase ale estuarului Rio de la Plata, Mastaï își amintea încă somptuoasa scenografie portuară lăsată în urmă, în fastul urbei cu palate roșii și palate albe, magazine de cristaluri, balustrade, coloane rostrale și campanile zvelte. O escală la Montevideo i-a lăsat, prin contrast, impresia că se află într-un enorm staul, fiindcă acolo nu exista nici o clădire importantă sau frumoasă, totul era rustic, ca într-o fermă, iar caii și vitele redobîndeau, în viața de fiecare zi, o importanță uitată în Europa de pe timpurile merovingienilor. Buenos Aires nici măcar n-avea port, ci un golf urît, de unde se ajungea în oraș într-o căruță trasă de cai, escortată de oameni călări, în miros de cai, duhoare de piei netăbăcite și nechezături în chip de trîmbițe — obsedantă prezență a calului care avea să i se impună călătorului cît timp a rămas pe continentul al cărui pămînt îl călca pentru prima dată. În lumina felinarelor aduse de oameni, a fost primită misiunea apostolică în orașul rămas fără episcop de multă vreme.

Prima impresie a lui Mastaï a fost dezastruoasă. Străzile, desigur, erau drepte, parcă trase cu linia, dar erau mereu pline de un noroi moale, ca și cum s-ar fi bălăcit în el porcii, răscolit, bătut și răsbătut, frămîntat și răsfrămîntat de copitele ce treceau necontenit și de roțile căruțelor de văcari ce mînau turmele de vite cu strămurarița. Erau și negri, mulți negri, care îndeplineau muncile cele mai de jos, ca servitori ori meseriași modești; erau fie vînzători ambulanți, care-și opreau căruciorul în colțul străzii și își strigau marfa cît îi ținea gura: ia varza, ia varza!, morcovi noi avem!, fie servitori în casele oamenilor cu stare, ușor de recunoscut după hainele curate ce contrastau cu rochiile mînjite de sînge ale negreselor care aduceau măruntaie de la abator — acest abator atît de important, după cît se pare, în viața orașului Buenos Aires, încît Mastaï ajungea să se întrebe dacă, odată cu acest cult al Fripturii, al Mușchiului de vacă, al Vrăbioarei, al Fileului, al Cotletului — sau al acelei bucăți pe care unii, educați după moda englezească, începeau s-o numească *Bife* —, Abatorul nu va ajunge, în viața urbană, un edificiu mai important chiar decît Catedrala ori decît bisericile parohiilor Sfîntul Nicolae, La Concepción, Montserrat sau La Piedad. Prea mirosea a șelărie, a tăbăcărie, a piei de vită, a cireadă, a saramură de pastramă, a afumături, a sudoare de cai și de călăreți, a balegă și bălegar în acea urbe de peste mări unde, în case cu mulți chiriași, cîrciumi și bordeluri, se dansa *Alunecoasa* și *Cînd, viața mea, cînd?*, dans cu subînțeles, ce răsuna în zilele acelea în lungul și-n latul continentului sud-american, dacă nu cumva, dincolo de pereți, se stîrnea barbara larmă de tobe bătute în „tangouri" — cum le numeau aici — de către mulatri și negri. Dar, alături de această lume, înflorea o aristocrație veritabilă cu o viață bogată și rafinată, îmbrăcată după ultima modă de la Paris ori de la Londra, amatoare de strălucite serate unde se ascultau cele mai recente melodii care se putuseră auzi la balurile europene, și, în zilele de sărbători religioase, pentru a-i face plăcere tînărului canonic, nu lipseau nici-

odată glasuri de frumoase creole care cîntau *Stabat Mater* de Pergolesi. Dar, din nefericire, modele de peste mări, în ceea ce privește podoabele, distracțiile ori bunele maniere, nu călătoresc niciodată singure. Odată cu ele ajunsese aici „primejdioasa manie de a gîndi“ — și Mastaï știa bine ce spune cînd califica drept „manie primejdioasă“ dorința de a căuta cu orice preț adevăruri și certitudini, ori posibilități noi, acolo unde era doar cenușă și întuneric, noapte a sufletului. Anumite idei trecuseră oceanul cel mare, cu scrierile lui Voltaire și Rousseau — pe care tînărul canonic îi combătea pe căi ocolite, calificîndu-i drept *sclerozați* și *depășiți*, tăgăduind orice valoare unor cărți care aveau acum vîrsta de jumătate de secol. Dar aceste cărți marcaseră multe spirite, pentru care Revoluția franceză, contemplată în perspectiva timpului, nu fusese un eșec. Și cea mai bună dovadă era că Bernardino Rivadavia, primul ministru, privea cu cea mai mare antipatie șederea la Buenos Aires a misiunii apostolice. Liberal și cu siguranță francmason, îi aduse la cunoștință arhiepiscopului Muzi că îi era interzis să facă vreo confirmare în oraș, invitîndu-l totodată să-și continue călătoria cît mai repede — călătorie pe care, dealtfel, a încercat să i-o amărască anticipat, insinuînd că poate emisarii curiei romane nu vor fi primiți în Chile cu atîtea onoruri cum sperau.

Astfel, la mijlocul lui ianuarie 1824, clericii au pornit la drum, în două trăsuri mari, urmate de o căruță greoaie, în care erau îngrămădite cufere, baloturi și merinde — pe lîngă paturi și rufărie de primă necesitate, pe care cu greu le-ar fi putut găsi la hanurile pentru schimbarea cailor, unde foarte des aveau să fie nevoiți să doarmă, în lipsa unor conacuri ospitaliere. Sfătuiți de persoane înțelegătoare, care criticau foarte aspru purtarea grosolană și lipsită de milă a lui Rivadavia — care nu oferise misiunii nici un ajutor financiar —, călătorii luaseră cu ei provizii îmbelșugate pentru ale gurii : grîne, cartofi, pastramă, slănină, ceapă și usturoi, lămîi, pentru a suplini oțetul care era infect în hanurile din țară, și cîteva damigene cu vin, rachiu și lichior. „Și se mai spune că prelații nu se hrănesc decît cu păstrăvi fini și cu turtă dulce !“ observa Giovanni Muzi, rîzînd. Dar Mas-

taï vorbea foarte puțin; în schimb, era numai ochi. Peisajul era de o monotonie obositoare, dar reușea pînă la urmă să-i atragă atenția prin dimensiunile sale neobișnuite. Crezuse că știe ce e o cîmpie, dar priveliștea pampei infinite pe care, oricît ai merge, te afli mereu în centrul unui orizont rotund de pămînt monocord; pampa, care dă călătorului impresia că nu se mișcă din loc și nu înaintează pe drumul său, oricît ar da bice cailor; pampa, prin vastitatea ei, prin imaginea desăvîrșită pe care ne-o dă despre infinit, situîndu-l pe Om în fața unei figurări prezente a Nelimitatului, îl făcea să se gîndească la viziunea alegorică a misticului, pentru care ființa omenească, închisă într-un coridor fără început și fără sfîrșit cunoscut, încearcă să îndepărteze de sine, prin știință și studiu, cele două ziduri care, în dreapta și în stînga, îi limitează cîmpul de viziune, izbutind, cu trecerea anilor, să facă pereții să se dea înapoi, deși fără să-i distrugă, nici să ajungă vreodată, oricît i-ar depărta de el, să le modifice aspectul, nici să afle ce este dincolo de ei... Mastaï străbătu pampa, cufundat într-un vis lucid — întrerupt din cînd în cînd, la intervale mari, de strigătele unei mici herghelii galopînd în larmă de lasouri cu bile — din care fu scos, după multe zile de mers pe același și același teren șes, de reapariția unor lucruri cunoscute : anumite accidente de teren, pîraie, stufărișuri, asemănătoare celor *de dincolo;* case cu o arhitectură asemănătoare, vegetație, animale, mai puțin micșorate de vastitatea unei naturi ce părea nesfîrșită. Dar curînd infinitul orizontal s-a transformat într-un infinit vertical, care era infinitul Anzilor. Pe lîngă aceste incredibile faleze înălțate deasupra pămîntului, cu vîrfurile pierdute în nori — și parcă inaccesibile —, munții Dolomiți, cunoscuți de el, i s-au părut niște munți de promenadă și decor (și desigur că abia atinsese primele lor falduri), revelîndu-i-se dintr-o dată lipsa de măsură a acestei Americi pe care începea să o găsească fabuloasă, în pofida faptului că oamenii de pe aici i se păreau adesea inculți, brutali și înfricoșați, în cadrul acela vast în care trăiau. Dar o asemenea natură nu putea să nu zămislească oameni diferiți — își spunea — și doar viitorul putea hotărî ce neamuri, ce

năzuințe, ce idei aveau să iasă de aici cînd toate acestea se vor mai coace puțin și continentul va căpăta o conștiință deplină a posibilităților lui. Deocamdată, însă, i se părea că tot ce văzuse pînă atunci era lipsit de sare și piper, ca să folosim o expresie din domeniul culinar.

A început apoi lentul și anevoiosul urcuș spre culmile care, zămislind și distribuind rîuri, împărțeau harta, pe drumuri tăiate în malurile unor hăuri și defileuri în care se azvîrleau vuind asurzitor torente căzute de pe culmile vreunui invizibil pisc înzăpezit, printre vifornițe șuierătoare și urletele răsuflării prăpăstiilor, pentru a cunoaște, sus, dezolarea platourilor pustii, și ariditatea podișurilor, și panica înălțimilor, și adîncimea zănoagelor, și stupoarea în fața rocilor granitice, pluralitatea stîncilor prăpăstioase, lespezile negre aliniate ca penitenții într-o procesiune, scările de șisturi și înșelătoarea viziune a unor orașe ruinate, creată de stînci foarte bătrîne, cu o istorie atît de îndelungată, încît, lăsînd la vedere zdrențe minerale, ajungeau să-și arate, goale și netede, oasele planetare. Trecerea de la un prim cer la un al doilea cer, și la un al treilea cer, și la un al patrulea cer, pînă se ajungea pe culmea cordilierei, în al șaptelea cer — era cazul s-o spună —, pentru a începe să coboare spre văile chiliene, unde vegetația recăpăta un verde necunoscut de lichenii născuți din cețuri. Drumurile erau aproape impracticabile. Un cutremur recent răscolise pietrișul, căderile de stînci lăsaseră sfărîmături pe iarba arsă a platoului... Și ce mare i-a fost bucuria cînd s-a întors în lumea arborilor și a ogoarelor arate, cînd, în sfîrșit, după o călătorie de nouă luni, socotind de la plecarea din Genova, misiunea apostolică a ajuns la Santiago de Chile.

— „Slavă Domnului !“ — spuse Mastaï, ușurat.

Aşa de multe erau templele şi mînăstirile care puteau fi văzute în Santiago de Chile, încît tînărul canonic asemui oraşul, de cum intră, cu unele mici aşezări italiene, din acelea cu douăzeci de campanile la o sută de case. Dacă Buenos Aires mirosea a piele, a tăbăcărie, a harnaşamente şi adesea — de ce să n-o spună ? — a bălegar de cal, aici se trăia în fum de tămîie, printre zidurile mînăstirilor Santo Domingo, San Antonio, San Francisco, las Recoletas, las Clarisas, los Agustinos, la Compañía, San Diego, la Veracruz, fără a uita mînăstirea cu multe maici care se înălţa în Piaţa Mare. Mastaï voia să se felicite că poate începe să-şi îndeplinească proaspăta sa funcţie de Auditor într-o ţară atît de propice, cînd o ştire funestă a semănat nelinişte în sufletul călătorilor : Bernardo O'Higgins, director al juntei chiliene, care solicitase trimiterea Monseniorului Muzi, prin intermediul ambasadorului său Cienfuegos, O'Higgins, eroul unui greu şi nobil război de independenţă, fusese răsturnat, cu două luni în urmă, de omul său de încredere : Ramón Freire, Locotenent general al Armatei chiliene. Iar acesta era absent, avînd de purtat lupte în îndepărtata insulă Chiloé... (— „Încă n-au murit adevăraţii generali ai spadei şi uite că-şi fac apariţia generalii de operetă" — îşi spusese tînărul cleric.) Tot ce se convenise pînă atunci rămînea în aer. Nu se putea şti care e dispoziţia sufletească a lui Freire. De aceea, s-a deschis o exasperantă perioadă de aşteptare, în timpul căreia Mastaï a scris o scrisoare ce-i reflecta mîhnirea : „Actualele cîrmuiri americane sînt cîrmuiri convulsive,

din pricina schimbărilor necontenite la care sînt supuse". (— „Fără să vreau am fost Îngerul Palid al Funestelor Prevestiri" — murmura Sfinția Sa Pius al IX-lea cînd recitea o copie a acestei scrisori anunțătoare a atîtor evenimente dramatice care aveau să vină curînd după aceea, păstrată pînă atunci de cel ce fusese un obscur canonic...) Dar Mastaï nu avea un suflet care să se lase doborît de primul obstacol neprevăzut ieșit în calea planurilor lui. În așteptarea momentului prielnic trecerii la faptă, începu să cultive prietenia pe care din prima zi i-o oferise lumea înstărită și cultă din Santiago. Vizită cu asiduitate pe domnișoarele Cotapos, mari amatoare de muzică bună, care, cum era de așteptat, ținînd seama de tonsura oaspetelui, l-au făcut să asculte nu o dată *Stabat Mater* de Pergolesi (— „E ciudat" — își spunea Mastaï — „cu o singură partitură, un compozitor mort la douăzeci și șase de ani a obținut o faimă mai universală decît bătrînul Palestrina cu opera lui enormă, scrisă în cursul unei vieți îndelungate.") — „Foarte vestită e aici și opera lui *La Serva Padrona*" — spuneau domnișoarele Cotapos — „și noi știm cîteva arii. Dar subiectul e prea îndrăzneț pentru urechile Preasfinției Voastre". Mastaï le mulțumea pentru acest scrupul cu un zîmbet îngăduitor, deși întrucîtva ipocrit, fiindcă își amintea că împreună cu sora lui Maria Tecla, se distrase copios, la Senigallia, într-o după-amiază, fredonînd ariile celor două personaje, care sînt de fapt singurele, căci al treilea era mut, ale acestei amabile bufonade a cărei partitură fusese așezată pe pupitrul pianului lor dezacordat. Aceste fete chiliene i-au cîntat și cîteva colinde care în fiecare an, de Crăciun, înveseleau orașul — destul de cenușiu și melancolic, spuneau ele, în tot cursul anului. Unul, pe o melodie foarte populară, l-a încîntat prin candoarea lui proaspătă, deși cam dulceagă :

„Maica noastră Preacurată.
Vin la tine de departe,
ca s-aduc la copilaș
doi drăguți de iepurași".

Între timp a venit Săptămîna Mare, și proaspătul auditor a fost uimit de caracterul sumbru, dramatic,

aproape medieval, pe care îl lua aici, de vinerea mare, procesiunea penitenților care mergea în înserarea aceea de chin pe străzile din centrul orașului : bărbați desculți, înveșmîntați cu o lungă tunică albă, cu cununi de spini, o cruce grea de lemn pe umărul stîng și un bici în mîna dreaptă, cu care își loveau cu furie spatele... Mastaï își spuse că vigoarea credinței, în țara aceasta, nu putea să fie decît prielnică scopurilor misiunii. Dar totodată, își dădea seama că și aici, la fel ca la Buenos Aires, se strecuraseră așa-numitele „idei noi". Pe cînd flagelanții își însîngerau spatele în convoiul lor expiator, cîțiva tineri eleganți și lipsiți de credință, pe care lumea îi numea „novici", îi dădeau să înțeleagă, cu intenția de a-i sădi în suflet neliniște, că în curînd avea să se stabilească libertatea presei — restrînsă prin forța împrejurărilor din pricina războiului foarte sîngeros prin care trecuse țara — și că Freire nutrea gîndul tainic de a seculariza clerul chilian. În așteptarea evenimentelor, Mastaï a adoptat o tactică nouă față de cei ce făceau paradă de liberalism în prezența lui : tactică ce consta în a se arăta mai liberal decît înșiși liberalii. Folosindu-se de strategii învățate de la iezuiți, susținea că Voltaire și Rousseau fuseseră oameni cu un talent extraordinar — deși el, ca slujitor al bisericii, nu putea să le împărtășească ideile —, amintind totuși, cu subtilă perfidie, că acești filosofi aparțineau unor generații de mult depășite de ideile actuale și că, de aceea, era timpul să se pună în pas cu vremea, renunțînd la texte prăfuite, pline de concepții istorice dezmințite de realitate, deoarece se impunea urgent adoptarea unei „noi filosofii". La fel se petrecuseră lucrurile cu Revoluția franceză, eveniment rămas în urmă, ale cărui idealuri inițiale eșuaseră și despre care se vorbea încă prea mult în continentul acesta, cînd în Europa nimeni nu își mai amintea de ea. — „Scleroză, caducitate, inactualitate, oameni din alt secol" — spunea el, vorbind despre *Contractul social* și despre enciclopediști. — „O dorință utopică ce nu condusese nicăieri, promisiuni nețiute, idealuri trădate. Ceva care ar fi putut fi foarte grandios, dar care nu putuse realiza ce visaseră făuritorii săi" — spunea el, vorbind despre Revoluția Franceză. „Și aceasta o afirm

eu, care sînt slujitor al bisericii, iar voi probabil că mă socotiți un om închis în limitele unei gîndiri dogmatice și învechite". Dar nu, nu și iar nu. Liberalismul nu mai era ce credeau acești tineri eleganți. Exista, azi, un liberalism de tip nou : un liberalism — cum să spunem — situat mai la stînga decît stînga însăși — amintindu-ne că, în sala Convenției, iacobinii ocupau întotdeauna băncile din stînga adunării. — „Ar trebui, prin urmare, să fim mai iacobini decît iacobinii ?" — îl întrebau tinerii. — „Există, poate, în clipa de față, un nou mod de a fi iacobin" — răspundea viitorul inspirator al encicliciі *Syllabus*, care, prin marea abilitate de a mînui gîndirea adversă, va sui pînă pe scaunul pontifical cu reputația unui om extrem de liberal și prieten al progresului.

Lunile următoare au fost luni de așteptare, tristețe, descumpănire, neliniști, nerăbdare, iritare, descurajare, față de ostilitatea ascunsă a lui Freire, urcat în cea mai înaltă treaptă a puterii, care știa, spre marea îngrijorare a slujitorilor bisericii, să se arate în același timp politicos și lunecos, primitor uneori și alteori brutal, ceremonios cînd se întîlnea cu arhiepiscopul Muzi, aparent promițător și deschis, pentru a face, pînă la urmă, contrariul a ce promisese. Vechea aristocrație din Santiago făcea front compact în jurul misiunii apostolice. Dar, între timp, aria calomniei se lățea în jurul străinilor. Muzi era acuzat că aplicase o lege care amintea de vremurile coloniale, refuzînd să cunune pe un bărbat văduv cu fiica sa vitregă. S-a spus că tînărul Mastaï luase o sumă exagerat de mare pentru a-și îndeplini îndatoririle religioase în casa unei familii bogate. Bîrfe, minciuni, clevetiri, vorbe înveninate azvîrlite cu mare ușurință, intrigi și brașoave care, pe zi ce trece, erau tot mai greu de suportat de distinșii mandatari. Și culmea — în pofida faptului că Freire îl asigurase pe Arhiepiscopul venit de la Roma că nu va ajunge niciodată la un asemenea exces de liberalism — era că se întîmplase exact ce anunțaseră „novicii" : a fost decretată libertatea presei. Din ziua aceea, viața a devenit imposibilă pentru delegații apostolici. S-a afirmat, cu litere de-o șchioapă, că menținerea misiunii lor ineficiente costa 50.000 de pesos

vistieria publică. Au fost calificați drept spioni ai Sfintei Alianțe. Ba mai mult, s-a anunțat ca un lucru sigur secularizarea iminentă a clerului chilian, cu care se naționaliza Biserica de aici, dispensînd-o de orice ascultare față de Roma... În fața unor realități atît de radicale, Muzi a adus la cunoștința cîrmuirii că se va întoarce imediat în Italia, considerînd că încrederea și bunăvoința lui au fost înșelate. După nouă luni și jumătate de activitate zadarnică, prelatul, tînărul său auditor și Don Salustio au pornit la drum spre Valparaíso, care era pe atunci un sat prăpădit de pescari, așezat la poalele unui cerc de munți unde se vorbea deopotrivă engleza și spaniola, fiindcă erau acolo prospere magazine britanice care desfăceau mărfurile aduse cu corăbiile ancorate după lungi și dificile navigații pe Pacificul meridional și mai ales cu zveltele și iuțile *clippers* nord-americane, care erau din ce în ce mai numeroase și, spre uimirea tuturor, aveau arborade cu patru catarge. Mastaï, mîhnit întrucîtva de eșecul misiunii, cunoștea înfiorările telurice ale cutremurelor care, fără a-i provoca daune, l-au făcut să sufere angoasa inexprimabilă de a simți cum îți pierzi stabilitatea — de parcă echilibrul corpului s-ar fi zăpăcit — și să admire uluit liniștea unor muzicanți orbi, care, în timpul scurtelor seisme, n-au încetat să cînte dansuri vesele — mai atenți la bănuții pe care-i primeau de pomană decît la furiile vulcanice — și într-o bodegă din port a fost invitat să aprecieze savoarea delicioasă a cărnii de *piure* și de *loco*, a algelor comestibile și a monumentalilor crabi din Țara de Foc. În sfîrșit, slujitorii bisericii au ieșit în larg, la bordul navei *Columbia*, velier cu bord rezistent și cocă solidă, obișnuit să înfrunte furiile oceanice ale mereu dificilei ocoliri a conului sudic al Americii. Cînd au intrat în zona friguroasă, au apărut două balene în dreptul orașului Valdivia. Pe 10 noiembrie erau la latitudinea insulei Chiloé, iar pe 17 navigatorii se pregăteau să înfrunte temuta încercare de a trece de Capul Horn.

Acolo s-a petrecut un miracol : marea, în fața celei mai faimoase forje de furtuni, în fața monumentelor de granit negru, roase de vînturile australe ce urlă de obicei

asurzitor, monumente care marchează capătul continentului, era liniștită ca undele unui lac italian. Căpitanul și marinarii de pe *Columbia* s-au mirat în fața unei liniști cum nu mai văzuseră niciodată în locul acela de pe glob — atît de mult încît nici cei mai încercați pe ruta Capului Horn dintre marinarii echipajului nu-și aminteau o asemenea minune. O noapte clară și prielnică navigației a coborît asupra corăbiei, care și-a urmat fericită drumul, ritmat doar de scîrțîitul regulat al tachelajului și de liniștita legănare a felinarelor. Cu coatele sprijinite de bordul de la babord, mai mult bănuind decît văzînd uscatul care rămăsese acum în urmă, Mastaï evoca peripețiile palpitante ale acelor călătorii accidentate din care nu lipsiseră episoade vrednice de a face și mai plăcute cele mai bune romane inspirate din tribulațiile oceanice, care plac acum foarte mult publicului, după cutremurătorul caz al plutei *Meduza*: furtuni, vînturi vrăjmașe, acalmii exasperante, întîlniri cu pești ciudați, ba chiar un abordaj al piraților — în insulele Canare, la venire — care, după ce au năvălit pe corabie cu strigăte înspăimîntătoare și spintecînd aerul cu cuțitele, s-au retras pocăiți cînd au văzut că la bordul *Eloizei* nu erau alte obiecte de valoare în afară de un vas mare de argint pentru împărtășanie, o raclă, un alt vas de împărtășanie, tot de argint, din acelea care se scot la procesiuni pentru Sfînta Cuminecătură, și un potir pe care, fiind buni catolici și nu niște neisprăviți de protestanți, le-au lăsat respectuos în mîna arhiepiscopului Muzi. Apoi au avut revelația Americii, a unei Americi mai neliniștite, profunde și originale decît s-ar fi așteptat canonicul, unde existau mai multe lucruri, mult mai multe lucruri decît țărani proști și parlagii, indigeni care fac incursiuni de jaf, văcari care știu să prindă animalele cu o uimitoare îndemînare aruncînd cu *boleadoras*[1], călăreți cu o ținută magnifică, cîntăreți populari inspirați, care, acompaniindu-se la chitară, cîntau imensitatea, iubirea, sfidarea, bărbăția și moartea. Pe deasupra tuturor acestor lucruri exista o umanitate în efer-

---

[1] Instrument care constă dintr-o frînghie cu bile, folosit în chip de lasou.

vescență, inteligentă și voluntară, mereu inventivă, deși uneori dezorientată, zămislitoare a unui viitor care, după cum gîndea Mastaï, ar fi fost nevoie să se împletească mai strîns cu viitorul Europei — cu atît mai mult acum, cînd războaiele de independență tindeau să sape o prăpastie din ce în ce mai largă și profundă între vechiul și noul continent. Elementul unificator ar fi putut fi credința — și tînărul își aducea aminte de numeroasele mînăstiri și biserici din Chile, de umilele capele din pampă, de misiunile de la graniță și de calvarele din bisericile andine. Dar credința, aici, parcă pentru a mări diferența dintre *aici* și *acolo*, se concentra în culte locale și într-un calendar al sfinților specific, care, ca să spunem adevărul, era în mare măsură necunoscut în Europa. Într-adevăr, trecînd în revistă hagiografia americană, studiată de el temeinic pe cînd se pregătea pentru călătoria de acum, canonicul se mira de caracterul exotic, ca să spunem așa, al sfinților canonizați ori doar beatificați. În afară de Rosa din Lima, ca o inefabilă stampă mistică, a cărei faimă ajungea pînă în ținuturi îndepărtate, nu găsea decît figuri legate de o tradiție locală. Alături de Rosa — și mult mai puțin cunoscute — se înălțau, ca o completare a unei trilogii andine, alte două figuri : Toribio din Lima, născut în insula Mallorca, inchizitor al lui Filip al II-lea, care, timp de șapte ani, după ce fusese ridicat la rangul de arhiepiscop, străbătuse vasta sa dioceză peruviană, botezînd un număr incalculabil de indigeni, și Mariana din Paredes, „Crinul din Quito“, rivală a Rosei în ceea ce privește mortificările la care-și supusese carnea trupului, și care, în timpul cumplitului cutremur din 1645, i-a oferit Domnului propria ei viață, pentru ca, în schimbul ei, să fie cruțați locuitorii orașului. Foarte aproape de Toribio din Lima stătea Francisco Solano, puțin pomenit acum în Lumea Veche, care, călătorind la bordul unei corăbii ce transporta sclavi negri, i-a salvat pe sclavi de la naufragiu, cînd fuseseră abandonați cu lașitate de marinari, lăsîndu-i singuri, fără bărci sau plute, în voia valurilor furioase ale Atlanticului. Pe urmă venea mult discutatul catehizator Luis Beltrán, care convertise, în Columbia și Pa-

namă, mulți indigeni, canonizat în ciuda faptului că despre aceste convertiri se spunea că sînt fără prea mare valoare, căci fuseseră făcute prin glasul interpreților, din pricină că sfîntul bărbat nu cunoștea limbile băștinașilor. Mai proeminentă se dovedea personalitatea lui Pedro Claver, protector al sclavilor negri, adversar hotărît al Sfîntului Oficiu din Cartagena, care, după cîte afirmau contemporanii lui, botezase mai mult de trei sute de mii de africani în lunga și desăvîrșita sa misiune de catehizare. Veneau apoi cîțiva sfinți doar beatificați, nu și canonizați, și cîțiva sfinți mai mărunți, care erau obiectul unui cult pur local, ca bunăoară Francisco Colmenario, predicatorul din Guatemala, beatificat, despre care nu se știau prea multe lucruri ; Gregorio López, fost paj al regelui Filip, a cărui canonizare nu progresase la Roma, deși era venerat la Zacatecas ; Martín de Porras, bărbier și chirurg din Lima, primul metis care fusese beatificat ; Sebastián Aparicio — obiect al unui cult local la Puebla de los Angeles —, sfînt din Galicia, beatificat, constructor de drumuri și director al serviciului poștal dintre orașele Mexico și Zacatecas, iluminat de credință la vîrsta de șaizeci de ani, la capătul unei vieți lumești și lipsite de credință, în timpul căreia își îngropase două soții. Cît despre Sebastián Montañol, omorît de indigenii din Zacatecas (hotărît lucru, Zacatecas, ca și Lima, era un loc ales pentru manifestarea vocațiilor transcendentale !...), ca și Alfonso Rodríguez, Juan del Castillo și Roque Gonzáles de Santacruz, martiri din Paraguay, rămîneau înscriși într-o istorie foarte regională și depărtată, și probabil că nu li se închina nici un credincios în lumea în care se întorcea acum tînărul Mastaï.

Nu. Idealul, perfecțiunea, pentru a realiza o unitate a credinței creștine din Lumea Veche și din Lumea Nouă, aflîndu-se în aceasta totodată un antidot împotriva veninoaselor idei filosofice care aveau prea mulți adepți în America, ar fi un sfînt de cult ecumenic, un sfînt cu renume nelimitat, un sfînt de o anvergură planetară, necontroversată, atît de enormă încît, mult mai gigantă decît legendarul Colos din Rodos, ar avea un picior așezat pe malul acesta al continentului și celălalt pe ma-

lul european, cuprinzînd cu privirea, peste Atlantic, întinderea ambelor emisfere. Un Sfînt Cristofor, Christophores, Purtător al lui Hristos, cunoscut de toți, admirat de popoare, universal prin operele sale, universal prin prestigiul său. Și, deodată, parcă luminat de o flacără interioară, Mastaï s-a gîndit la Marele Amiral al regilor catolici, Fernando și Isabel. Cu ochii ațintiți la cerul uimitor de înstelat, a așteptat un răspuns la întrebarea ce se desprinsese de pe buzele lui. Și i se păru că aude versul lui Dante :

„Nu-ți spun nimic, tu caută în tine“.

Dar se simți dintr-o dată copleșit de conștiința propriei sale neputințe de om mărunt ce era : pentru a promova canonizarea Marelui Amiral, pentru a-și prezenta cererea Sfintei Congregații a Riturilor, ar fi fost nevoie să aibă autoritatea Supremului Pontif sau, cel puțin, a unui Principe al Bisericii — căci trecuse mult timp de la moartea Descoperitorului Americii, iar cazul său, la drept vorbind, nu era dintre cele mai obișnuite... — iar el, un foarte modest subordonat al Curiei, nu era decît obscurul canonic Mastaï, componentul învins al unei misiuni apostolice eșuate. Își acoperi fața cu mîinile, în această noapte așternută peste imensitatea oceanului din dreptul Capului Horn, pentru a-și alunga din minte o idee care, prin enormitatea ei, depășea posibilitățile lui de acțiune... Da. În noaptea aceea memorabilă și-a acoperit fața cu mîinile, dar aceste mîini erau aceleași care acum șovăiau între călimară și pană, mîini care erau acum ale Sanctității Sale Papa Pius al IX-lea. De ce să mai aștepte ? De ani de zile nutrea acest vis, vis care într-o clipă avea să devină realitate, și publicului i se va prezenta canonizarea lui Cristofor Columb ca una din operele cele mai importante ale lungului său pontificat. Reciti cu atenție un paragraf din textul propus atenției sale de Primatul din Bordeaux : *Eminentissimus quippe Princeps Cardinalis Donnet, Archiepiscopus Burdigalensis, quator ab hinc annis exposuit SANCTITATITUAE venerationem fidelium erga servum Dei Christophorum Columbum, enixe*

deprecans pro introductione illius causae exceptionali ordine[1].

Și, trecînd la foaia care însoțea cererea, mîna lui parafă cu un gest hotărît decretul prin care se autoriza deschiderea instrucției și procesului. Sanctitatea Sa închise mapa stacojie cu documente, cu un suspin de ușurare și impresia că a dus la capăt o mare misiune. Deschizînd încet ușa, Sora Crescencia aduse lampa cu lumină blîndă, temperată de un abajur verde, care, în fiecare după-amiază, îl anunța că se apropie ceasul asfințitului. Îi încredință măicuței dosarul, rugînd-o să aibă grijă să ajungă a doua zi, pe calea reglementară, în mîinile șefului Sacrei Congregații a Riturilor. Papa rămase singur. De mulți ani, ca urmare a călătoriei sale, era considerat, în ambianța Vaticanului, cel mai bun cunoscător al problemelor Americii și, de aceea, fusese consultat în toate cazurile spinoase, fiind ascultat cu cea mai mare atenție. El însuși se fălise nu o dată[2] că e «Primul Papă American și *chiar chilian*» (— „Fiindcă nimic din ce se poate întîmpla în țările de dincolo de mări nu-mi mai poate fi indiferent" — spunea el.) Și totuși acum, cînd punea în mișcare complicatul mecanism al unei beatificări, trebuind el însuși, începînd de acum, să numească un Postulator, un Cardinal Referent, un Promotor General al Credinței, un Protonotar, un Cancelar, care aveau să ia parte la proces — pas prealabil pentru canonizarea lui Christo-phoros — îl preocupa din nou faptul că fusese neapărată nevoie să solicite o procedură pe cale excepțională : „*Pro introductione illius causae exceptionali ordine*". Roma prefera întotdeauna ca procesele de beati-

---

[1] Eminența Sa Principele Cardinal Donnet, arhiepiscop de Bordeaux, a adus, acum patru ani, la cunoștința Sanctității Voastre venerația credincioșilor față de slujitorul lui Dumnezeu Cristofor Columb, solicitînd insistent introducerea cauzei ilustrului personaj pe cale extraordinară. (Apendicele „C" din *Postulatum*, publicat la sfîrșitul lucrării *Le Révelateur du Globe* de Léon Bloy.) (N.A.)

[2] După un document publicat de Nunțiatura Apostolică din Chile (1952). (N.A.)

ficare să fie începute cît mai repede cu putință după moartea celui pentru care se făcea cererea. Cînd se scurgea prea mult timp, exista întotdeauna primejdia ca o devoțiune locală să proslăvească prea mult ceea ce nu era altceva decît o pioasă traiectorie umană, obținîndu-se de la Congregația Riturilor numai o beatificare *echivalentă* — micșorată în anvergură și strălucire —, ceea ce, în cazul lui Columb, n-ar fi corespuns intențiilor Supremului Pontif, care dorea o beatificare universală și de mare răsunet, care să se răspîndească pretutindeni. Problema timpului justifica, desigur, „calea excepțională". Dar... celelalte ? Nu exista nici o îndoială. În urmă cu treisprezece ani îi ceruse Contelui Roselly de Lorgues, scriitor catolic francez, să scrie o istorie veridică a lui Cristofor Columb, în lumina celor mai noi documente și investigații făcute asupra vieții lui. Și în această istorie — o citise și o recitise de douăzeci de ori — apărea limpede faptul că Descoperitorul Americii era vrednic sub toate aspectele de un loc printre sfinții cei mari. Contele Roselly de Lorgues nu putea să se înșele. Era un istoric plin de rîvnă, riguros, fervent, demn de toată încrederea, pentru care marele navigator trăise permanent cu o aureolă nevăzută deasupra capului. Era timpul acum să devină vizibilă *ad majorem Dei gloriam*[1]. Papa își aduse aminte că și Columb aparținuse, la fel ca el, celui de al treilea ordin al Sfîntului Francisc și că tot franciscan era duhovnicul care, într-o după-amiază, la Valladolid... O, de-ar fi fost El în locul acelui obscur călugăr care, în *după-amiaza aceea*, la Valladolid, a avut imensa fericire să primească spovedania generală a Descoperitorului Planetei ! Ce strălucire orbitoare ! Ce imagini cosmice au populat, în după-amiaza aceea, săraca încăpere a hanului din Valladolid, transformată de verbul celui care vorbea, într-un extraordinar Palat al Minunilor !... Nici relatările lui Ulise la curtea feacilor n-au putut să semene, nici de departe, în splendoare și peripeții, cu re-

[1] Spre sporirea gloriei lui Dumnezeu.

latările ieșite, în *după-amiaza aceea*, din gura Celui care, la căderea nopții, avea să cunoască tainele morții, așa cum cunoscuse, în timpul vieții, tainele unei lumi *de dincolo* sub aspect geografic, necunoscute, deși presimțite de oameni încă din acea „fericită vîrstă și veacuri fericite cărora cei vechi le-au pus numele de aurite“ — fericită vîrstă și veacuri fericite, evocate de Don Quijote în discursul pe care-l ține păstorilor de capre...

II. MÎNA

„A întins mîna spre mare, a doborît regatele...“.

Isaia, 23, 11

S-au dus după duhovnic. Dar duhovnicul va întîrzia, fiindcă mersul catîrului meu e lent cînd e purtat pe drumuri rele (catîrul, la urma urmei, e un dobitoc pentru femei și pentru clerici), și cu atît mai mult dacă va trebui, ca acum, să-l caute pe foarte inteligentul franciscan, vindecat de descumpăniri, unde asistă pe o rudă de-a lui, care a cerut sfîntul maslu, la patru leghe de oraș. Ca și cum aș zăcea pe o lespede de piatră îl aștept pe cel căruia va trebui să-i spun, biruit mai mult de încercările grele prin care am trecut decît de boală... Și va trebui să spun tot. Tot, dar absolut tot. Să mă dezvălui în cuvinte și să spun mult mai mult decît aș vrea să spun — fiindcă (și acest lucru nu știu dacă-l va putea înțelege un călugăr...) adesea *fapta* are nevoie de impulsuri, de îndrăzneli, de excese (admit cuvîntul) care nu se împacă, după ce s-a înfăptuit ce era de înfăptuit și s-a dobîndit ce era de dobîndit, cu cuvintele care, la sfîrșit, împodobite într-o frază meșteșugită, curățate de zgură, înscriu un nume în marmora veacurilor. Țăranul care a furat măsline din livada vecinului ajunge aproape nevinovat în fața Tronului Celui de Sus, așa cum tot aproape nevinovată se înfățișează curva (iertemi-se cuvîntul, dar l-am folosit fără ocolișuri într-o scrisoare adresată unor Altețe regale), care, în lipsa unei profesii mai bune, își pune poalele-n cap ca să facă pe placul unui marinar abia ajuns într-un port, punîndu-se la adăpost sub ocrotirea Magdalenei, a cărei sfîntă efigie luminează, la Paris, drapelul Confreriei Viclenelor, recunoscută ca fiind de utilitate publică — și, aceasta,

într-un act parafat și semnat — de Regele Sfîntul Louis al Franței. Pentru aceștia, ultima spovedanie va avea nevoie de puține cuvinte. Dar cei care, ca mine, au apucat pe drumul necunoscutului (alții m-au precedat pe acest drum, da, o voi spune, va trebui s-o spun, chiar dacă, pentru a fi înțeles mai bine, voi numi Colhida un ținut ce n-a fost niciodată Colhida) ; cei care, ca mine, au pătruns în regatul monștrilor, au sfîșiat vălul misterului, au sfidat furia elementelor și furia oamenilor, au destule de spus. Au de spus lucruri care ar constitui un scandal, o confuzie, o răsturnare a evidențelor și revelația unor înșelăciuni pentru călugărul duhovnic, chiar dacă secretul spovedaniei va fi păstrat. Dar, în aceste clipe, cînd trăiesc — încă trăiesc — în așteptarea ultimului meu auditor, sîntem doi într-unul. Cel ce zace, cu mîinile așezate de pe acum în chip de rugăciune, resemnat — nu tocmai ! — să vadă moartea intrînd pe ușa aceasta, și celălalt, cel dinăuntru, care încearcă să se elibereze de mine, de acel „mine“ care îl înfășoară și îl închide într-însul, și încearcă să-l sugrume, strigînd, cu glasul lui Augustin : „Trupul meu nu mai poate suporta povara sufletului meu însîngerat“. Privindu-mă cu ochii cuiva care ar trece pe lîngă patul meu, mă văd ca acea curiozitate pe care o înfățișa publicului în insula Chios un negustor de bîlci cu zodiacul pictat pe panglica de la pălărie, adusă chipurile din țara lui Ptolomeu : era ca o cutie, avînd formă omenească, înăuntrul căreia se afla a doua cutie, asemănătoare cu prima, care la rîndul ei avea înăuntru un trup pe care egiptenii, cu ajutorul marii lor priceperi în ale îmbălsămării, conservaseră aspectul vieții. Atît de mare era energia care i se păstra pe fața uscată și parcă tăbăcită, încît în fiecare clipă părea că avea să se întoarcă la viață... Îmi simt acum țeapănă învelitoarea de etamină care, asemeni primei cutii, îmi înfășoară trupul istovit ; dar, înăuntrul acestui trup doborît de oboseală și de boli, se află eul profund, cu mintea încă limpede, lucid, cu memoria intactă și succintă, martor de minuni, murdar de slăbiciuni, promotor de învățăminte, căindu-se azi de ce a făcut ieri, îndurerat față de el însuși, liniștit față de ceilalți, în același timp temător și rebel, păcătos prin

Voia lui Dumnezeu, actor și spectator, judecător și împricinat, avocat al lui însuși în fața Tribunalului Supremei Instanțe în care vrea să ocupe și un loc de Magistrat, pentru a-și auzi argumentele și a se privi în față, față în față. Să ridic mîinile și să strig ; să pledez și să răspund, și să mă apăr în fața degetului întins care mi se înfige în piept, să dau sentința și să fac apel, să ajung la ultimele instanțe ale unui proces în care, la urma urmei, sînt singur, singur cu conștiința mea care mă acuză cu asprime și mă absolvă cu blîndețe — singur în fața Rînduitorului a ceea ce niciodată nu vom reuși să ne explicăm, a cărui formă nu o vom cunoaște niciodată, al cărui nume nu l-au pronunțat, timp de veacuri întregi, cei care, asemeni părinților și bunicilor mei, au respectat cu credință Legea lui, și care, deși textele spun că ne-a făcut după chipul și asemănarea lui, a fost destul de mărinimos pentru a îngădui ca un asemenea lucru să se spună în Cartea sa, înțelegînd, poate, că imperfecta ființă născută din Infinita lui Desăvîrșire avea nevoie de o analogie, de un chip, pentru a se putea materializa, în mintea lui limitată, energia universală și omniprezentă a Celui care, în fiecare zi, cu o precizie infailibilă, se ocupă cu punerea în mișcare și guvernarea prodigioasei mecanici a planetelor.

...Dar nu sînt în ceasul potrivit pentru a încerca să ridic cortina de pe taine care depășesc înțelegerea mea, ci în ceasul umilinței pe care o reclamă apropierea deznodămîntului — a acestui deznodămînt în care cel chemat la judecată, cel trecut pe listă, se întreabă dacă nu va fi curînd orbit, ars de priveliștea îngrozitoare a Chipului Nemaivăzut Vreodată, ori va trebui să aștepte, timp de milenii, în întuneric, ceasul cînd va lua loc pe banca ticăloșilor, chemat la bara acuzaților, sau aciuat într-un sălaș de lungă răbdare de vreun ușier înaripat, înger de birou, cu pene la aripi și pene după ureche, însărcinat să țină registrul sufletelor. Dar nu uita că, dacă te lași pradă unor asemenea gînduri, cazi într-o gravă greșeală față de regulile spirituale ale ordinului tău, care interzic orice întrebare goală, orice presupunere lipsită de mo-

destie. Adu-ți aminte, navigatorule, de cuvintele săpate pe o lespede călcată în fiecare zi de tălpile credincioșilor ce intră în marele sanctuar toledan :

AICI ZACE :
PULBERE
CENUȘĂ
NIMICNICIE

Ca și *de data aceea,* într-o zi de ianuarie, printre urletele unei furtuni, răsună un glas — limpede și puternic, îndepărtat și apropiat în același timp — în urechile tale : „O, nerod și leneș în credință și în slujirea Dumnezeului tău, dumnezeu al tuturor. De cînd te-ai născut, El te-a ales pentru a-ți încredința o mare misiune. Nu te teme, ai încredere în tine : toate tribulațiile tale sînt scrise în piatră de marmoră și nu sînt zadarnice."

Voi vorbi, deci. Voi spune tot.

Dintre păcatele capitale, unul singur mi-a fost întotdeauna străin: păcatul leneviei. Fiindcă, în ce privește desfrîul, în desfrîu am trăit pînă ce m-au scăpat de el treburi mai importante, și numai la numele Madrigal de las Altas Torres — cuvinte care se alătură în auzul meu în chip de stirpe, frumusețe, regească epifanie, suprem obiect al dorinței — sufletul meu ajunge la o asemenea orbire, încît pînă și în forma munților pe care creștinii le contemplau pentru prima oară vedeam o asemănare cu alte forme care mi se înfățișau, cu înfiorare și dor, ungherele cele mai tainice ale memoriei... De cînd tatăl meu, fără să renunțe la dărăcitul lînii, deschisese la Savona o dugheană unde vindea brînzeturi și vinuri — cu o cămăruță în fund, unde clienții puteau să bea cîte un pahar, umplîndu-și-le singuri la cepul butoaielor și ciocnindu-le apoi deasupra unei mese de nuc bătrîn — îmi făcea plăcere să ascult poveștile marinarilor despre aventurile lor, golind cîte un deget de pahar cu vin roșu pe care mi-l întindeau pe ascuns — și atît de mult mi s-a dat pe gust vinul de atunci, încît mulți s-au mirat, mai tîrziu, că în expedițiile conduse de mine aveam grijă să iau întotdeauna o cantitate enormă de butoaie pe corăbii și că, atunci cînd soarta mi-a pus în față probleme de agricultură, am rezervat întotdeauna cele mai bune pămînturi care mi-au fost date de Divina Providență pentru a sădi și a cultiva vița de vie. Noe, predecesor al tuturor navigatorilor, a fost cel dintîi care a dat exemplu rău, și cum vinul aprinde sîngele și îndeamnă la pofte vinovate, n-a rămas lupanar mediteranian care să nu fi

cunoscut înflăcărarea mea tinerească, cînd, spre marea mîhnire a tatălui meu, mi-a venit să plec pe mare... Am încercat femeile din Sicilia, Chios, Cipru, Lesbos și alte insule mai mult sau mai puțin arse de soare, unde creștinii erau amestecați cu mauri convertiți doar de ochii lumii, creștini noi care nici acum nu vor să mănînce carne de porc, sirieni care se închină la toate bisericile fără să se poată ști la ce religie caută sprijin sufletesc, greci care-și vînd sora, pentru cîteva ore, sunînd dintr-un clopoțel, traficanți în stare să vîndă sau să cumpere orice, sodomiști ori invertiți cînd le vine la socoteală ; am cunoscut femeile care, înainte de a se lăsa pătrunse, cîntau la harpă și la dairea ; „ginovezele“ care, venite din cine știe ce cartier evreiesc, îmi făceau cu ochiul complice cînd îmi simțeau vlaga ; cele cu ochi încondeiați care, dansînd, făceau să zboare fluturii tatuați pe pîntecele lor ; celelalte — maure, aproape întotdeauna — care păstrează în gură monedele date pentru a-și feri propria limbă de limbile intruse ; și cele ce jură strîmb că, văzute din spate, continuă să fie fecioare, numai dacă cineva nespus de generos nu le înduplecă să dăruiască ce n-au dăruit nimănui, ca pe o favoare deosebită ; și alexandrinele, pudrate, sulimenite și vopsite ca un mascaron de provă — asemeni defunctelor înfățișate pe capacul sarcofagelor fastuoase care încă se mai fac în țara lor — ; și cele de pretutindeni care, de atîtea gemete cum că leșină, și că le omori, și că le-ai omorît, și că nimeni nu e ca tine, te dau gata șerpuindu-și de cîteva ori mijlocul și zvîrlind din picioare, ca să-și alunge apoi plictiseala înșirînd mărgelele unui colier deasupra spinării tale care se ostenește să ațîțe o plăcere atît de bine trîmbițată încît merită să plătești numai ca s-o auzi... Din toate astea m-am înfruptat și apoi m-am înfruptat din și mai multe bucate cînd am fost în aspra Sardinie și în Marsilia, oraș plin de vicii, și trebuia să mai treacă ani buni pînă cînd, ținînd coastele Africii, aveam să cunosc femeile cu pielea întunecată — din ce în ce mai întunecată —, pînă aveam să dau peste cele cu pielea foarte întunecată, din Guineea, de pe Coasta Aurului, cu obrajii marcați cu cuțitul, podoabe de perle în cele opt cozi împletite, puf

mişcător şi crupă lată, spre care pe bună dreptate simt aplecare portughezii şi galaicii — şi spun „pe bună dreptate“ deoarece parcă îmi amintesc că, dacă Regele Solomon a fost înțelept prin sentințele lui solomonice şi guvernarea lui foarte prudentă, tot aşa de înțelept a fost şi prin faptul că împreună cu cea — *nigra surm...* — ai cărei sîni erau ca nişte ciorchini de strugure — de struguri negri şi umflați care, născuți în coasta muntelui, în bătaia vîntului dinspre mare, dau vinul aromat şi gros care, după ce-l bei, îşi lasă urma savuros pictată pe buzele celui ce l-a degustat. Dar omul nu trăieşte numai cu carne, şi din călătoriile mele pe mare scoteam un mare folos învățînd arta navigației — deşi, ca să spun adevărul, mă încredeam mai mult în intuiția mea specială de a simți mirosul brizelor, de a descifra limbajul norilor şi de a interpreta luminile apei decît în ştiința de a te călăuzi prin calcule şi aparate. Mă interesa mult să observ zborul păsărilor de uscat şi de mare, căci acestea sînt de obicei mai prevăzătoare decît omul în alegerea drumului potrivit. Înțelegeam buna chibzuință a hiperboreenilor, care — după cîte mi s-a povestit — luau doi corbi pe navele lor pentru a le da drumul cînd, în vreo navigație hazardată, rătăceau drumul, ştiind că, dacă păsările nu se întorceau la bord, era de ajuns să îndrepte prova în direcția în care dispăruseră în zborul lor pentru a afla pămîntul la cîteva mile. Această ştiință a păsărilor m-a făcut să studiez particularitățile şi obiceiurile unor animale care, spre uimirea înțelegerii noastre încețoşate, trăiesc şi se împreunează şi se înmulțesc în univers. Am aflat astfel că rinocerul — *in nare cornus* — nu poate fi domolit în clipele de furie decît dacă i se pune înainte o fată care-şi dezveleşte sînul cînd îl vede venind şi „în felul acesta (ne spune Sfîntul Isidor din Sevilla) animalul îşi potoleşte mînia şi-şi odihneşte capul pe sînul fetei“. Fără să fi văzut această înspăimîntătoare zămislire a naturii, ştiam că Vasiliscul, regele şerpilor, ucide cu privirea toate vietuitoarele, şi nu e pasăre care să treacă teafără prin preajma lui. Cunoşteam saurienii, acele şopîrle micuțe care, cînd sînt bătrîne şi orbesc, intră în găurile pereților dinspre Răsărit şi cînd iese soarele se uită la el, se silesc să vadă şi-şi recapătă vederea. Îmi

stîrnea interesul și salamandra, care, cum se știe, stă în vîlvătaia focului fără să simtă vreo durere și fără să ardă ; uranoscopul, pește numit astfel fiindcă are un ochi în cap, cu care privește întotdeauna spre cer ; peștele remora, care, în bancuri uriașe, poate opri o corabie în loc de parcă ar fi prins rădăcini pe fundul mării ; și, ca o făptură a mării, mă interesa în mod deosebit alcionul, care își face iarna cuibul în apele oceanului, și acolo își scoate puii — și tot Sfîntul Isidor spunea că atunci cînd își scoate puii se liniștesc elementele și tac vînturile pe o întindere de șapte zile, ca un dar al naturii pentru pasărea aceasta și puii ei. Îmi plăcea din ce în ce mai mult să cercetez lumea cu minunile ei — și de atîta cît o cercetasem aveam impresia că lumea îmi deschidea încetul cu încetul porțile tainice îndărătul cărora se ascundeau minuni și secrete păzite cu strășnicie și neaflate încă de muritorii de rînd. Doream să știu tot. Îl invidiam pe Regele Solomon — „mai înțelept decît Heman, și decît Calcol și Darda“ — care era în stare să vorbească despre toți arborii, de la cedrul din Liban pînă la isopul care crește în crăpăturile zidurilor, și cunoștea și obiceiurile tuturor patrupedelor, păsărilor, reptilelor și peștilor din univers. Și cum să nu știe toate acestea, cînd despre toate era informat de mesagerii, ambasadorii, negustorii și corăbierii lui ? Din Ofir și Tarsis îi veneau transporturi de aur. În Egipt își cumpăra carele și din Cilicia îi veneau caii, iar din grajdurile lui, la rîndul lor, își alegeau armăsarii regii hitiților și regii din Aram. Pe lîngă aceasta, era informat de nenumărate lucruri — virtuțile plantelor, împerecherea dobitoacelor, necuviințele, nerușinările, măscările, scîrnăviile și sodomiile diferitelor popoare — prin femeile lor, moabite, amonite, edomite, sidoniene, fără să mai vorbim de egiptene — și era cum nu se poate mai fericit, el, bărbat înțelept, bărbat hotărît, care în minunatul său palat putea să se culce, după culoarea zilelor și după cum avea chef, cu șapte sute de soții principale și trei sute de concubine, fără a mai vorbi de străine, de itinerante, de neprevăzute, ca aceea din Saba, care chiar îl plăteau ca să se culce cu ele. (Vis tainic al oricărui bărbat adevărat !) Și totuși, oricît de vastă și amuzantă era lumea cunoscută de Regele Solomon, aveam impresia că

flotele lui, la urma urmei, mergeau numai pe căi bătute. Fiindcă, de n-ar fi fost așa, ar fi adus vești despre monștrii pomeniți de călătorii și navigatorii care trecuseră pragul unor ținuturi încă prea puțin cunoscute. După mărturia unor oameni de incontestabilă autoritate, există, în Extremul Orient, neamuri de oameni fără nări, avînd toată fața teșită ; alții cu buza de jos atît de proeminentă, încît, ca să doarmă și să se apere de arșița soarelui, își acoperă cu ea întreaga față ; alții au gura atît de mică, încît nu pot înghiți mîncarea decît printr-un pai de ovăz; alții, fără limbă, se slujesc numai de semne sau de mișcări pentru a putea să comunice cu ceilalți. În Sciția există Panoții, cu urechi atît de mari, încît se înfășoară în ele, ca într-o pelerină, ca să nu înghețe de frig. În Etiopia trăiesc Sciopozii, admirabili pentru picioarele lor și iuțeala cu care aleargă, și care, în timpul verii, trîntiți la pămînt în poziție culcat pe spate, își fac umbră cu tălpile picioarelor, atît de lungi și late, încît le pot folosi ca pe niște umbrele. În asemenea țări există oameni care se hrănesc numai cu parfumuri, alții care au șase mîini și, lucrul cel mai miraculos, femei ce par bătrîni — bătrîni care întineresc și pînă la urmă se prefac în copii la vîrsta adultă. Și, fără a merge atît de departe, să ne amintim ce ne povestește Sfîntul Ieronim, doctor suprem, cînd ne descrie un faun sau capriped care a fost expus în Alexandria și s-a dovedit a fi un foarte bun creștin, în pofida credinței oamenilor, obișnuiți să confunde asemenea ființe cu născocirile fanteziei păgîne... Și dacă mulți se fălesc că ar cunoaște Libia, de fapt ignoră încă existența oamenilor înspăimîntători care se nasc acolo fără cap, cu ochii și gura așezate unde noi avem țîțele și buricul. Și în Libia se pare că trăiesc și niște *antipozi*, care au tălpile picioarelor întoarse și opt degete la fiecare picior. Dar, în ceea ce privește pe *antipozi*, părerile sînt împărțite, deoarece unii călători afirmă că acest popor ni se înfățișează într-o dezagreabilă diversitate de cinocefali, ciclopi, trogloditi, oameni-furnici și oameni acefali, pe lîngă oamenii cu două fețe, asemeni zeului Ianus al celor vechi... Eu unul nu cred că *antipozii* ar putea avea asemenea trăsături. Sînt convins — chiar dacă această părere e foarte personală — că *antipozii* au cu totul altă

natură : este vorba, pur și simplu, de cei pe care-i pomenește Sfîntul Augustin, deși episcopul Hipponei, silit să vorbească despre ei fiindcă se vorbea mult despre ei, le tăgăduiește existența. Dacă liliecii pot dormi atîrnați de picioare ; dacă multe insecte se plimbă nestingherite pe tavanul acestei camere de lupanar în care meditez eu acum — în timp ce femeia s-a dus după vin la bodega de alături — atunci pot exista ființe omenești în stare să umble cu capul în jos, orice ar zice veneratul autor al cărții *Enchiridion* [1]. Există echilibriști care-și petrec jumătate din viață mergînd în mîini, fără ca umorile sangvine să le crape tîmplele ; și mi s-a mai povestit despre oameni cucernici care, în India, stau pe coate și, ținîndu-și trupul țeapăn și nemișcat, pot să rămînă luni întregi cu picioarele în sus. E o minunăție mai mică decît să stai, ca Iona, trei zile și trei nopți în pîntecul balenei, cu fruntea acoperită de alge și respirînd de parcă ar fi fost în mediul lui natural. Tăgăduim multe lucruri, fiindcă înțelegerea noastră limitată ne face să credem că sînt imposibile. Dar cu cît citesc și mă instruiesc mai mult, cu atît văd mai deslușit că ce mi se părea cu neputință în gînd devine cu putință în realitate. Pentru a te convinge de aceasta e de ajuns să citești relatările și cronicile negustorilor curajoși, ale marilor navigatori — mai ales ale marilor navigatori, ca acel Piteas, corăbierul din Marsilia, deprins cu modul de a naviga al fenicienilor, care, purtîndu-și corabia spre nord, în nepotolita lui dorință de a face descoperiri, a ajuns într-un loc unde marea se întărea ca gheața de pe piscurile munților. Dar cred că încă n-am citit destul. Trebuie să fac rost de mai multe cărți. Îndeosebi de cărți care vorbesc despre călătorii. Mi s-a spus că într-o tragedie a lui Seneca se vorbește despre acel Iason care, mergînd spre Răsărit de Pontul Euxin, în fruntea argonauților săi, a aflat Colchida lînei de aur. Trebuie să citesc această tragedie a lui Seneca, în care sînt cu siguranță închise învățături foarte folositoare, ca tot ce au scris cei vechi.

---

[1] Referire la Erasm.

Aspre, mugitoare, pe aceeaşi notă prelungă ce vine dinspre gabie, aproape lugubre, sună trîmbiţele corăbiei care înaintează încet, într-o perdea de ceaţă atît de deasă, încît de la castelul-pupă nu se zăreşte prora. Marea, de jur împrejur, pare un lac cu apă plumburie, ale cărui valuri liniştite se reliefează în creste mărunte ce îmblînzesc tălăzuirea, fără a se sparge în nervuri de spumă. Se aude strigătul sentinelei, dar nimeni nu-i răspunde. Întreabă din nou, şi întrebarea lui se pierde în tăcerea legănată a unei pîcle care mă înconjoară strîns la cincisprezece metri de ochi, lăsîndu-mă singur — singur printre năluci de marinari — cu aşteptarea mea încordată. Fiindcă emoţia celor anunţate şi dorinţa de a vedea mă ţin lipit de bord de cînd a sunat clopotul de *sextă*. Nu-i vorbă, am navigat eu destul pînă acum, dar azi mă aflu în afara oricărei rute cunoscute, într-o călătorie ce are încă parfum de ispravă vitejească — neputîndu-se spune acelaşi lucru cînd te gîndeşti la liniştitele siaje de transport pe Mediterana. Sînt nerăbdător să zăresc ciudatul pămînt — şi se spune că e foarte ciudat ! ... — care marchează limita Pămîntului. De cînd am plecat din Bristol am avut vînt bun şi mare liniştită şi nimic nu anunţa că se vor repeta pentru mine neplăcutele momente de la Capul Sao Vicente, unde doar mulţumită sprijinului Celui de Sus am scăpat cu viaţă, agăţat de o vîslă, din îngrozitorul naufragiu al unei urci incendiate. La Gallway l-am întîlnit pe Maestrul Iacob, expert ca nimeni altul în pilotarea pe aceste drumuri primejdioase a corăbiilor lui Spínola şi Di Negro, cu încărcăturile lor de lemn

și vinuri. Fiindcă se pare că, nefiind păduri și vii în această insulă pe care o vom zări în curînd, lemnul și vinul sînt lucrurile pe care le prețuiesc cel mai mult locuitorii ei : lemnul pentru a-și construi casele, iar vinul pentru a-și înveseli sufletul în nesfîrșitele ierni cînd oceanul întărit, cu valurile sculptate în gheață, munții în derivă pe care i-a văzut cîndva Piteas marsiliezul, îi izolează de lume. Cel puțin așa mi s-a povestit, deși Maestrul Iacob afirmă, ca bun cunoscător ce este al acestor meleaguri, că anul acesta marea nu se va întări — cum se întîmplă în alți ani — deoarece anumiți curenți, veniți dinspre Apus, tempereazä asprimea anotimpului... Ce jovial și ce plăcut prieten e acest Maestru Iacob, care a nimerit în depărtatul Gallway, unde trăiește în concubinaj cu o scoțiancă nurlie, plină de pistrui și cu niște sîni uriași, fără să-i pese de chestiunea purității sîngelui, care, în zilele noastre, a înveninat regatele Castiliei. Se zvonește acolo, de mult timp, că în curînd — luna viitoare, într-una din zilele acestea, nu se știe cînd — Tribunalele Inchiziției vor începe să răscolească și să cerceteze trecutul, neamul și ascendența creștinilor noi. Că nu va mai fi de ajuns să abjuri și că pentru fiecare evreu creștinat se va ține socoteala respectării obiceiurilor și legii, cu caracter retroactiv, ceea ce pentru suspectul de înșelăciune, prefăcătorie, lipsă de entuziasm sau fățărnicie înseamnă a-l expune denunțului oricărui datornic, oricărui jinduitor la bunuri străine, oricărui dușman ascuns — oricărei femei ce redă fecioria pierdută sau descîntă de deochi, interesată să îndepărteze privirile de la leacurile ei băbești și fierturile de prins feciorii în mrejele iubirii. Dar mai e ceva : născută nu se știe unde, o șansonetă umblă din gură în gură, parcă prevestind zile funeste. Începe așa — eu am auzit-o : *„Haideți, evrei, să ne strîngem catrafusele...“*, cîntată poate pe ton de glumă, dar o glumă care, dacă se îngroașă, s-ar putea să anunțe apropierea unui nou exod — dea Domnul să nu fie așa, fiindcă multe bogății își au izvorul în cartierele evreiești, și familia Santángel, mari financiari, au vărsat în vistieria regală, cu titlu de împrumutat, mii și mii de monede marcate cu ștanța circumciziilor. De aceea Maestrul Iacob socotește că paza bună trece primejdia rea, deși pîinea

pribegici e amară, și tocmai de aceea a vrut să se stabilească în Gallway, la adăpostul firmei Spínola și Di Negro, ale cărei mărfuri le depozitează alături de fata lui durdulie, pistruiată și cu pieptul uriaș, care-i face viața plăcută, deși cam miroase uneori a transpirație roșcata asta. Și apoi știe că există ceva care îl face indispensabil ; prodigioasa lui capacitate de a învăța limbi în cîteva zile. Se descurcă la fel de bine în portugheză și în provensală, în limba vorbită la Genova sau în Picardia, înțelegînd totodată engleza de la Londra, jargonul din Bretania, ba chiar și abruptul idiom, zbîrlit de atîtea consoane, pietros și sforăitor — „limbă cu care parcă strănuți pe dinăuntru", o numește el — folosit în întunecoasa insulă spre care mergem — insulă care, printre cețurile parcă vopsite acum cu o culoare ciudată de pămînt de olar, începe să se deseneze la orizont, în ziua aceasta, puțin după ora nouă. Am ajuns la capătul Pămîntului !...

Nu știu de ce Maestrul Iacob s-a uitat la mine cu viclenie de fiecare dată cînd am spus „capătul Pămîntului". Și acum că sîntem pe uscat, într-o casă făcută din scînduri de pin falnic din Cuenca, bînd pe rînd din burduful cu vin rășinos, Maestrul Iacob, pe un ton înalt după atîta băutură, rîde batjocoritor de cei care-și închipuie că aici s-a ajuns la frontierele cunoașterii. Spune că pînă și copiii, chiar și pruncii care, cu scufii de piele și scutecele ude, umblă pe străzile acestui port al cărui nume n-o să reușesc niciodată să-l pronunț, ar rîde de mine dacă m-ar auzi spunînd că pămîntul pe care călcăm aici e capătul sau marginea lumii. Și, făcîndu-mă să mă minunez necontenit, îmi spune că oamenii aceștia din Nord (se pare că de aceea se numesc *normáns)*, înainte ca noi să începem să ieșim din locurile în care ne-am născut, căutînd pe dibuite noi drumuri pe care să apucăm, ajunseseră, pornind spre Răsărit, în ținuturile neamului *rus* și, ducîndu-și navele lor ușoare și iuți ca niște săgeți spre rîurile Sudului, atinseseră regatele Gog și Magog și sultanatele Arabiei, de unde aduseseră monede pe care aici posesorii ți le arătau cu mîndrie, ca pe niște trofee cucerite în cine știe ce Peninsulă... Și, ca să-mi demonstreze că nu minte, Maestrul Iacob îmi arată cîțiva dinari și drahme pe care, fiindcă proveneau din ținuturi pe unde trecuseră îndepăr-

tații lui strămoși ai Triburilor, le păstrează ca pe talismane, înfășurați în eșarfa lui marinărească — deși religia lui, pe care o cunosc foarte bine, interzice practica unor asemenea superstiții. Maestrul dă pe gît, ținînd burduful deasupra capului, o dușcă zdravănă și își întoarce ochii spre Apus. Îmi spune că de mult, atît de mult încît au trecut de atunci cîteva secole, un nobil cu părul roșcat, de aici de felul lui, fiind osîndit la surghiun pe viață pentru omucidere, făcuse o călătorie pe mare, în afara rutelor obișnuite, și ajunsese la un țărm necuprins pe care l-a numit „Țara Verde“ din pricina arborilor foarte verzi pe care i-a găsit acolo. — „Nu se poate“ — i-am spus Maestrului Iacob, sprijinindu-mă pe autoritatea celor mai mari cartografi ai epocii, care nu știau nimic despre această țară verde niciodată pomenită de piloții noștri cei mai buni. Maestrul Iacob mă privește cu șiretenie, aducîndu-mi la cunoștință că în urmă cu mai mult de două sute de ani existau o sută nouăzeci de gospodării în „Țara Verde“, două mînăstiri de călugări și chiar douăsprezece biserici — una dintre ele aproape la fel de mare ca biserica cea mare pe care, în regatul lor, o ridicaseră acei *normáns*. Dar aceasta nu era totul. Pierduți în ceață, ducîndu-și navele lor fantomatice spre nopțile fără zori din lumile hiperboreene, acești oameni acoperiți cu piei, sfîșiind negurile cu lovituri de *buxines*, navigaseră spre Apus și mereu mai spre Apus, descoperind insule, pămînturi necunoscute, menționate deja într-un tratat pe care nu-l cunosc, intitulat *Inventio fortunata*, pe care Maestrul Iacob se pare că l-a citit din scoarță-n scoarță. Dar aceasta nu e totul. Mergînd mereu spre Apus, tot mai spre Apus și iarăși spre Apus, un fiu al navigatorului cu părul roșcat, numit *Leif cel Norocos*, ajunge la un pămînt necuprins căruia-i pune numele „Țara Pădurilor“. Sînt foarte mulți somoni pe acolo, pe dealuri cresc boaba și zmeura; arborii sînt uriași, și — minune de necrezut la o asemenea latitudine — iarba nu se usucă iarna. În afară de aceasta, țărmul nu e crăpat, nici abrupt, nici săpat de grotele în care mugește oceanul și trăiesc balauri fioroși... *Leif cel Norocos* pătrunde în acel paradis necunoscut, unde se rătăcește un corăbier german pe nume Tyrk. Trec mai multe zile, și cînd tovarășii lui cred că

n-o să-l mai vadă niciodată, ori că a fost mîncat de vreo lighioană nemaivăzută, își face din nou apariția Tyrk, mai beat decît pilangiii din tavernele marinărești, anunțînd că a găsit necuprinse vii sălbatice și că din strugurii aceia, puși la fermentat, se scoate un vin, ei bine, uitați-vă la mine, îndrăznește vreunul să-mi țină piept ? și acum lăsați-mă să trag la aghioase, aici se trăiește ca în sînul lui Avram, eu unul nu mai plec de aici, și să nu se apropie careva de mine că-i zbor scăfîrlia cum i-a zburat-o Regele Beowulf balaurului cu colți veninoși, aici regele sînt eu, și cine are de gînd să-mi stea în cale... Și se prăbușește, și vomită, și strigă făcîndu-i pe toți normanzii feciori de lele... Dar în felul acesta, pentru acești *normáns* s-a născut, pe lîngă Țara Verde, Țara Vinului... „De crezi că mint" — spune Maestrul Iacob — „fă rost de scrierile lui Adam din Bremen și ale lui Oderic Vital. „Dar nu știu unde aș putea găsi textele astea, scrise desigur, de altfel, într-o limbă pe care n-o cunosc. Un singur lucru vreau : să mi se povestească, să mi se spună ce povestesc încă — aici, în această insulă care aruncă în sus izvoare de apă fierbinte din măruntaiele rocilor negre —, cîntînd la harpă, niște oameni care păstrează amintirea lucrurilor din vechime numiți *scalzi*. Și prietenul meu, evreul creștinat, îmi povestește că, atunci cînd s-a aflat aici despre *Țara Vinului*, s-au și îndreptat spre ea, într-o nouă călătorie, o sută șaizeci de oameni, sub comanda unuia Torvard, alt fecior al surghiunitului cu părul roșcat, și a încă unui Torvard, cumnat de-al lui, însurat cu o femeie încinsă cu spada și cu cuțit între sîni, numită Freydis. Și din nou bogăția de somoni, vinurile acrișoare care-ți dau o beție plăcută, iarba care nu se usucă niciodată, molidul, ba chiar se descoperă, dacă apuci spre uscat, cîmpii necuprinse de grîu sălbatic. Și totul se anunță prosper și fericit, cînd apar, navigînd cu bărci ce par făcute din piei de animale de apă, niște omuleți cu pielea arămie, cu pomeții proeminenți, ochii nițel migdalați, părul ca o coamă de cal, pe care puternicii și vînjoșii bărbați blonzi de aici îi găsesc foarte urîți și pipernciți. La început se face un comerț foarte bun cu ei. Comerț formidabil de troc avantajos. Se obțin piei bogate în schimbul oricărui lucru nou pentru oamenii aceștia cu care te

poți înțelege doar prin semne : agrafe ieftine, mărgele de chihlimbar, coliere de sticlă, dar mai ales bucăți de pînză stacojie — fiindcă se pare că-i atrage nespus de mult culoarea stacojie, atît de prețuită și de *normâns*. Și totul merge de minune pînă în ziua în care un taur, adus pe una din corăbii, fuge din staul și începe să mugească pe țărm. Nu se știe ce s-a întîmplat cu omuleții aceia : înnebuniți parcă de ceva care pesemne că se leagă, în religia lor barbară, de vreo imagine a răului, o rup la fugă ; dar se întorc puțin mai tîrziu, ca o hoardă dezlănțuită, cățărîndu-se pe stînci cu o agilitate extraordinară, azvîrlind cu pietre, adevărate ploi de pietre, avalanșe de pietriș, asupra uriașilor blonzi ale căror securi și spade se dovedesc netrebnice într-un astfel de război. Degeaba își dezgolește sînii trupeșa Freydis pentru a-i face să se rușineze pe cei care, lipsiți de bărbăție, fug ca să se pună la adăpost pe corăbii. Luînd o sabie din acelea care se țin cu amîndouă mîinile, rămasă de la un războinic căzut, se repede asupra aruncătorilor de pietre, care, îngroziți dintr-o dată de urletele cumplitei femei, o rup și ei la fugă... Dar în noaptea aceea, adunați la sfat, *vikingii* — li se mai spune și așa — iau hotărîrea de a se întoarce în acea insulă într-o nouă expediție, mai numeroasă și cu oameni mai bine înarmați. Proiectul va trezi însă prea puțin entuziasm în rîndul unor oameni care, an de an, mergînd la sigur, și-au purtat navele pînă la Paris, în Sicilia și la Constantinopol. Nimeni nu s-ar încumeta acum să înfrunte primejdiile une instalări hazardate într-o lume unde nu te sperie atît dușmanii — oameni și dobitoace —, care au o înfățișare cunoscută, cît tainele munților abrupți, abia întrezăriți ; ale peșterilor ce pot fi grote de monștri ; ale rîpelor unde, noaptea, se aud urlete, plînsete și strigăte, care dovedesc prezența duhurilor pămîntului — ale unui pămînt atît de vast, atît de întins spre sud, încît ar fi nevoie de mii și mii de bărbați și de femei pentru a-l cerceta și impopora. Nu se vor întoarce, așadar, în Marea Țară din Apus, și imaginea Vinlandiei se va șterge în depărtare, ca un miraj, rămînînd amintirea ei minunată în gura scalzilor, pe cînd existența ei reală este consemnată în marea carte a lui Adam din Bremen, istoric al Arhiepiscopilor din Hamburg, în-

sărcinat să poarte Crucea lui Hristos în țările hiperboreene cunoscute sau încă necunoscute, unde cuvîntul Evangheliilor n-a fost auzit pînă acum. Și e mare trebuință să se audă și acolo Cuvîntul lor, fiindcă erau oameni, foarte mulți oameni, care nu știau că Cineva murise pentru ei, și alți oameni care — aceasta se știa din auzite — umblau în sănii trase de cîini pentru a ajunge în Țara Nopții Veșnice... Îl întreb pe Maestrul Iacob care e numele acestor ființe, cufundate cu siguranță în întunericul unor idolatrii vrednice de milă, care avuseseră curajul să-i gonească din țara lor pe uriașii blonzi de aici. — „Nu știu cu ce cuvînt se numesc pe ei înșiși" — îmi răspunde pilotul; „în limba descoperitorilor, li se spune *skraelings*, care vrea să însemne — cum am spune oare noi ?... — un fel de stîrpituri, pocitanii, răscrăcărați. Da. Asta e : răscrăcărați. Fiindcă, desigur, normanzii sînt vînjoși și foarte chipeși. Iar oamenii aceia, mărunți, cu nasul turtit, cu picioarele scurte, li s-au părut niște pricăjiți. *Skraelings*. Adică : închirciți". — ... „Eu aș zice mai bine : piperniciți". — „Da ! Da !" — exclamă Maestrul Iacob : „Piperniciți... Ai găsit cuvîntul potrivit !"...

E tîrziu cînd mă retrag în odaia mea din clădirea unde se află depozitele firmei Spínola și Di Negro, care în această țară depărtată, cu atîtea lemne stivuite, cu atîtea butoaie care se cumpără aici pentru a păstra o băutură numită *biorr*, miroase a rășini din Castilia. Dar nu pot dormi. Mă gîndesc la navigatorii aceștia rătăciți printre sloiuri de gheață și cețuri, cu corăbiile lor fantomatice dominate de un cap de balaur, văzînd cum se ivesc munți verzi pe nedeslușitul desen al zării lor incerte, ciocnindu-se de trunchiuri de copaci plutitoare, simțind în nări brize încărcate de efluvii noi, pescuind frunze cu forme diferite de acelea cunoscute, mătrăgune călătoare, crescute în golfuri nemaivăzute, îi văd pe acești oameni ai negurilor, abia schițîndu-se în nelămurirea pîclei, interogînd gustul curenților, încercînd gradul de salinitate al spumelor, descifrînd limba valurilor, atenți la zborul păsărilor neașteptate, la trecerea unui banc de pești, în deriva apelor. Tot ce învățasem de-a lungul călătoriilor mele, întreaga mea *Imago Mundi*, întregul meu *Speculum Mundi*

se prăbușește... Va să zică, navigînd spre Apus, dai peste o Țară nesfîrșită, populată de piperniciți, care se prelungește spre Sud de parcă n-ar avea capăt ? Și spun că e cu putință să se întindă pînă în zona toridă, la latitudinea coastei africane numită Malagueta, poate, dat fiind că acești *normáns* au găsit somoni și au găsit viță de vie. Iar somonul — în afară de Pirinei, unde e o mare ciudățenie, ca tot ce se întîmplă în țara bascilor — dispare acolo unde începe vița. Iar vița coboară pînă în ținutul Andaluziei, pînă în insulele grecești pe care le cunosc, pînă în Madeira, și se pare că ar crește chiar și în ținuturile maurilor, deși acolo nu se cultivă fiindcă vinul e interzis de poruncile Coranului. Dar, după cîte știu, unde se sfîrșește vița încep curmalele. Și poate că se găsesc și curmale în lumea aceea, la Sud, mai la Sud de struguri... În cazul ăsta... Toate hărțile cunoscute mi se amestecă în minte, se învălmășesc, se răstoarnă, se șterg și-și refac iarăși conturul. E mai bine să uit hărțile, căci devin dintr-o dată obraznice și vanitoase cu pretenția lor îngîmfată de a cuprinde tot. E mai bine să mă întorc la poeții care, uneori, în versuri bine măsurate, pronunță adevărate profeții. Deschid cartea cu *Tragediile* lui Seneca, pe care am luat-o cu mine în această călătorie. Mă opresc la tragedia *Medeea,* care-mi place atîta pentru faptul că în ea se vorbește foarte mult despre Pontus Euxinus și despre Sciția, despre drumuri, despre sori și stele, de la Constelația Vizitiului pînă la Ursa care se scăldase în mări oprite, și mă opresc la strofa finală a sublimului cor ce cîntă isprăvile lui Iason :

...Venient annis
saecula seris quibus Oceanus
uincula rerum laxet et ingens
pateat tellus Tethysque nouos
detegat orbes nec sit terris
ultima Thule.

Iau pana și traduc, după priceperea mea, în castiliana de care mă slujesc deocamdată cu oarecare stîngăcie, aceste versuri pe care le voi cita de multe ori în viitor : *„Vor veni greoii ani ai lumii, niște timpuri în care Ocea-*

nul va slăbi legăturile lucrurilor și se va deschide o țară mare, și un nou navigator ca acela ce i-a fost călăuză lui Iason, pe numele lui Tiphi, va descoperi o nouă lume, și atunci insula Thule nu vai mai fi cea mai îndepărtată țară". În noaptea aceasta îmi vibrează în minte corzile harpei strunite de scalzii povestitori de fapte vitejești, așa cum vibrau în vînt corzile harpei care era nava argonauților.

Trăiesc ca fermecat de cele auzite din gura Maestrului Iacob. Îmi vin mereu în minte cele mai mărunte episoade ale acelei prodigioase descoperiri, făcute de Oamenii Nordului, a căror poveste ajunge la noi prin aşa-zisele *saga*, cum numesc ei baladele lor, care, asemeni baladei castiliene despre Infanţii de Lara, sau aceleia despre Cid, ne păstrează adevăruri importante şi vrednice de încredere trecute prin măgulitoarele meşteşuguri ale jonglerilor sau prin retorica înflorită a clericilor. Şi cred că este mai ales o chestiune de distanţe. Lungă trebuie să li se fi părut navigatorilor călătoria la dus — aşa cum întotdeauna ni se pare lung drumul necunoscut pe care nu ştim în cît timp va trebui să-l parcurgem —, dar, într-adevăr, nu trebuie să fie prea departe de Ţara de Gheaţă *(ice-landia,* cum se spune în limba lor, care este acea Thile sau Thule a anticilor) această ţară a somonilor şi a viţei de vie, de unde au fost goniţi — şi mi se pare de necrezut că au avut atît de puţin curaj — de o mînă de piperniciţi fără spade şi fără suliţe. Fiindcă, în sfîrşit, baladele din insula lor mai povestesc că, odată, *Leif cel Norocos* a mers de la Nidaros pînă în Vinlandia fără să se oprească nicăieri, altul a mers din Vinlandia pînă în Ice-landia navigînd în linie dreaptă, purtat de vînt prielnic. Navele lor sînt desigur minunat construite, uşoare, îmbucate perfect, lungi şi foarte iuţi. Dar la fel de adevărat este că sînt prea înguste şi de capacitate mică. Dacă ar trebui să facă o călătorie de lungă durată, echipajul ar fi lipsit în scurt timp de proviziile necesare traiului. Aşa că Vinlandia

trebuie să fie aproape, destul de aproape, și e un miracol faptul că alții n-au ajuns la ea, după Oamenii Nordului. Și dacă nu s-a știut ce știu eu acum, e probabil din pricină că foarte puținii navigatori din Genova, Lisabona sau Sevilla care au ajuns în Islanda, pe lîngă faptul că o socoteau capătul Pămîntului, nu cunoșteau limba aceea ca un strănut pe dinăuntru — ce pare făcută din mîrîieli și bodogăneli — pe care o vorbește atît de bine Maestrul Iacob și n-au avut ca mine norocul de a-i asculta poveștile, fiindcă, dacă e să spunem adevărul, Maestrului nu-i prea place să bea cu plebea din porturi, cu oamenii aceia scandalagii și grosolani care vin cu navele noastre, iar în ceea ce privește scurta, dar cordiala noastră prietenie, ce se datorează unei confrerii — am putea spune — de la brîu în jos... Fapt e că acum anii mi se perindă pe dinaintea ochilor, vijelioși și nestăpîniți. Știu cu certitudine că există o țară mare, populată și bogată în Apus, știu că navigînd spre Apus aș merge la sigur. Dar dacă se află de certitudinea mea că navigînd spre Apus voi da cu siguranță de Țara de Gheață, ar fi simțitor știrbit meritul călătoriei mele. Ba mai rău : n-ar lipsi omul de casă, favoritul, confidentul, strălucitul căpitan al unui suveran, care ar obține navele în locul meu și mi-ar sufla gloria de Descoperitor pe care o socotesc mai de preț decît orice altă cinste. Ambiția mea trebuie să se alieze cu secretul. De aceea trebuie să țin ascuns adevărul. Iar această nevoie de a-l ține ascuns mă face să mă încurc într-o plasă de minciuni atît de deasă, încît n-o s-o mai poată descurca decît spovedania mea de pe urmă, în care voi dezvălui uimitului franciscan venit să-mi asculte cuvintele că, înfierbîntîndu-mi-se mintea de mult ce mă gîndeam mereu la același lucru, văzîndu-mă urmărit zi și noapte de una și aceeași idee, neputînd să mai deschid o carte fără a încerca să aflu, în adîncul unui vers, prezicerea misiunii mele ; tot căutînd semne prevestitoare, tot aplicînd oniromanția la interpretarea propriilor mele vise, ajungînd, în acest scop, să consult textele lui Pseudo-Iosif, Cheile Alfabetice ale lui Pseudo-Daniel și, bineînțeles, tratatul lui Artemidor din Efes ; trăind febril ori neliniștit, trasînd proiecte mai mult sau mai puțin îndrăznețe, am devenit un mare și sfruntat

șarlatan — ăsta-i cuvîntul. Voi spune, în schimb, voi spune că privindu-mă pe mine însumi în acest din urmă ceas, găsesc că alții, mai puțin șarlatani, mult mai puțin șarlatani decît mine, au fost duși să înroșească palidele lor șarlatanii pe eșafodul cel mare al Sfîntului Oficiu. Fiindcă sînt o nimica toată șarlataniile celor care-l înșeală pe tînărul îndrăgostit vînzîndu-i băuturi de iubire, îndeamnă la tot felul de matrapazlîcuri pentru a înlesni legături necinstite, dau rețete cu grăsime de urs, de șarpe, de arici, praf din cimitir, fierturi din scoarță de salcîm galben, iarba șarpelui și limba mielului, așchii din clavicula lui Solomon ; sînt o nimica toată intrigile celor care invocă un Principe al Tenebrelor prea ocupat cu treburi mai importante ca să poată satisface asemenea nerozii — sînt o nimica toată, vă asigur, pe lîngă șarlataniile și intrigile cu care timp de ani și ani de zile am încercat să-mi cîștig hatîrul Principilor acestui Pămînt, ascunzînd adevărul în spatele unor adevăruri născocite, dînd autoritate spuselor mele cu citate meșteșugit scoase din Sfintele Scripturi, fără a uita niciodată să pomenesc, după o splendidă înșiruire de fraze, profeticele versuri ale lui Seneca :

...Venient annis
saecula seris quibus Oceanus
uincula rerum laxet...

Și așa am fost din curte în curte, fără să-mi pese pentru cine aveam să navighez. Aveam nevoie de un lucru : corăbii, indiferent de unde-ar fi venit. Corăbii solide, cu capacitate mare, cu piloți încercați și marinari tot unul și unul — fără să dau importanță faptului că ar fi putut fi ocnași de pe galere. Nu, Capelan n-o să iau cu mine. Îmi e de ajuns să ajung *acolo* — ar fi o ispravă, nu glumă ! — fără să mă încurc cu obligații de îndoctrinare ori de teologie, fără să știu dacă pipernicițiii ăia aveau sau nu vreo religie barbară greu de dezrădăcinat, care ar fi cerut intervenția unor bărbați învățați și pricepuți în a ține predici păgînilor și a-i creștina pe idolatri. Primul lucru pe care-l aveam de făcut era să străbat Oceanul : pe urmă aveau să vină Evangheliile — căci acestea mergeau singure. Cît privește gloria cîștigată

prin isprava mea, îmi era totuna ce regat se împodobea cu ea în fața lumii, cu condiția să fiu răsplătit cu onoruri personale și cu o participare însemnată la beneficiile realizate. Tot de aceea mi-am făcut o cutie cu minuni, cum au goliarzii rătăcitori prin bîlciurile Italiei. Deschideam teatrul în fața ducilor și capetelor încoronate, financiarilor, călugărilor și bogătașilor, clerici și bancheri, în fața mărimilor de aici și de dincolo, ridicam o cortină de cuvinte, și dintr-o dată apărea, într-o perindare strălucitoare, marele carnaval al Aurului, Diamantului, Perlelor și mai ales al Mirodeniilor. Doamna Scorțișoară, Doamna Nucșoară, Domnul Piper, Doamna Cardama, intrau la braț cu Domnul Safir, Domnul Topaz, Domnul Smarald și Domnul Tot-de-Argint, urmați de Domnul Ghimbir și Domnul Fir de Cuișoare, în ritmul unui imn de culoarea șofranului și cu arome de pe Coasta Malabar, unde răsunau, cu armonii muzicale, numele Cipangu, Catay, Colchida de Aur și Indiile toate — care, cum se știe, sînt mai multe —, Indii numeroase, proliferante, epicene și pline de mirodenii, nedefinite, dar parcă venind spre noi, doritoare să ne întindă mîinile, să se pună sub ocrotirea legilor noastre, apropiate — mai apropiate decît credeam, deși încă ni se par depărtate — la care acum am putea să ajungem de-a dreptul, navigînd pe mîna stîngă a hărților, disprețuind hazardatul drum de pe Mîna Dreaptă, bîntuit de cîtva timp de pirați mahomedani, tîlhari purtați de vele de joncă, atunci cînd, coborînd pe uscat, nu se cereau scandaloase drepturi de podărit, pritocit, verificarea greutăților și măsurilor, în teritoriile stăpînite de sultanul Turciei... Mîna Stîngă, Mîna Dreaptă. Le deschidea, le arăta, le mișca dibaci ca un scamator, cu delicatețe de argintar, ori, pe un ton dramatic, le înălța ca un profet, declama cuvintele lui Isaia, invoca Psalmii, aprindea lumini de nou Ierusalim, dînd măreție antebrațului prin zborul mînecii, arătînd invizibilul, semnalînd necunoscutul, fluturînd bogăția, cîntărind comori nesfîrșite și lăsînd parcă să i se scurgă printre degete perle imaginare, care cădeau pe jos și ricoșau cu scînteieri orientale în roșul aprins al covoarelor. Nobilele și înțeleptele persoane aplaudau, îmi lăudau ideile cosmogonice, visau timp de o clipă la promi-

siunile mele de aurar vizonar, de alchimist fără retorte, dar, la urma urmei, mă lăsau în port — cum s-ar zice : la poartă — fără corăbii și fără speranțe... Și astfel am umblat timp de ani și ani, cu spectacolul meu de carnaval, fără ca verbul lui Seneca să se întruchipeze în chipul și trupul celui care zace aici acum, lac de sudoare și cu pulsul încetinit, cu trupul istovit, așteptîndu-l pe duhovnicul franciscan, pentru a-i spune tot, tot...

Şi-i voi spune că în aşteptarea împlinirii dorinţei mele, realizînd cel mai fabulos negoţ — şi cel mai rău pentru mine, la urma urmei — din cîte au existat vreodată, aflîndu-mă la Lisabona, m-am gîndit, asemeni poetului, că „lumea pentru două lucruri se osteneşte" : unul, „pentru a-şi procura hrana", celălalt, „pentru a se împreuna cu o femeie drăgăstoasă". Am văzut-o pe Felipa, i-am făcut curte ca un cavaler desăvîrşit ce sînt. Deşi tînără la chip şi trupeşă, era văduvă şi de-abia-şi ducea zilele, avînd şi o fată de crescut. Dar cum nu m-am sinchisit de asta, ci am ţinut seama de faptul că era de neam ales şi am dus-o în faţa altarului bisericii unde ne cunoscusem în ziua în care ea venise să se roage, socotind că, la urma urmei, pe lîngă faptul că era o femeie plăcută, era înrudită cu stirpea Braganza, şi asta era o uşă deschisă — mi se deschideau deci mai multe prin această căsătorie — pentru a pătrunde la curtea Portugaliei şi a-mi prezenta acolo cutia cu minuni... Dar au început anii grei ai aşteptării, căci totul avea să fie aşteptare în anii care s-au scurs după aceea : mai întîi în Insula Puerto Santo, unde m-am dus să trăiesc cu Felipa mea şi unde, în pofida plăcutei prezenţe a celei care — şi din nou citez cuvintele poetului — era „în iubire flacără, în pat plăcere, zburdălnicie şi zîmbet", simţeam că ard de nerăbdare în faţa mulţimii Semnelor ce mă făceau să gîndesc foarte des la ce se ascundea dincolo de zarea pe care o contemplam zi de zi. Pe plajele acestei insule se împotmoleau enorme trunchiuri de arbori necunoscuţi pe coastele Europei ; plante

cu forme ciudate, cu frunze în formă de trifoi, parcă picate de pe o stea. Cineva mi-a vorbit de un lemn adus de valuri, lucrat într-un mod neobişnuit, parcă de nişte oameni care, necunoscînd uneltele noastre, ar fi folosit focul pentru a obţine ceea ce obţinem noi cu fierăstrăul şi gealăul ; se mai vorbea, ca despre un mare eveniment, despre aflarea, în urmă cu cîţiva ani, a două cadavre de bărbaţi „cu feţele foarte late" şi cu o conformaţie bizară — deşi acest lucru mi se părea neverosimil, deoarece era greu de crezut că trupurile lor ar fi putut ajunge la noi de atît de departe fără să fi fost devorate pînă la os de mulţimea de peşti lacomi şi flămînzi din Oceanul în care, dacă cei cunoscuţi sînt nenumăraţi, la fel de nenumăraţi sînt şi cei necunoscuţi şi monstruoşi — căci există peşti cu capul de licorn, alţii care azvîrlă cascade din gîtlej —, atît de monstruoşi ca scorpia aceea acvatică, fiică a lui Leviathan şi Onoco, care venise pe mare din Galacia asiatică pe malurile Ronului, încolăcindu-se pe toate corăbiile ce-i ieşeau în cale, cu atîta putere încît le sfărîma carnea şi le scufunda cu echipaj şi încărcătură cu tot... Nu voi intra în detalii cu privire la unele neguţătorii şi navigaţii de mai mică importanţă, realizate de mine în anii aceia în care mi s-a născut un copilaş căruia i-am pus numele Diego. Dar rămînînd văduv — eliberat, aşadar, de o legătură care îmi potolise întrucîtva nerăbdarea — s-a aprins iarăşi focul ambiţiei mele, şi m-am hotărît să caut ajutor oriunde ar fi şi era momentul potrivit s-o fac, căci navigatorii portughezi deveneau din ce în ce mai îndrăzneţi în descoperirile lor, şi nu era lipsită de temei temerea mea că tot uitîndu-se spre Sud şi spre Răsărit, le-ar fi putut da o dată prin gînd să se uite şi spre Apus, iar drumurile spre Apus eu socoteam că-mi aparţin de drept, de cînd Maestrul Iacob îmi aţîţase dorul de aventură. Orice ştire care ajungea la urechile mele despre călătoriile pe mare ale portughezilor făcea să-mi tresalte inima. Zi şi noapte trăiam cu teama în suflet că-mi vor fura marea — marea mea — aşa cum tremură avarul din satira latină la gîndul c-ar putea să-l prade hoţii. Acest ocean, pe care-l contemplam de pe coastele abrupte din Puerto Santo, era proprietatea mea şi, cu fie-

care săptămînă care trecea, sporea primejdia să-mi fie răpit. Şi ardeam de nerăbdare, şi-mi rodeam unghiile, zgîriam de ciudă bordul navelor companiei Centurione şi Di Negro — acum asociaţi — care mă angajaseră ca să transport zahăr, în liniştite drumuri comerciale de rutină, de la Madeira pe Coasta de Aur, de la Flores la Genova, cumpărînd, ducînd, aducînd, tîrguindu-mă pentru preţul mărfurilor, cînd eu mă simţeam în stare să ofer lumii o nouă imagine a ceea ce era, în realitate, Lumea. *Imago Mundi ! Speculum Mundi !* Numai eu, un corăbier obscur, crescut între burdufurile de brînză şi butiile de vin dintr-o tavernă, cunoşteam adevărata dimensiune a acestor cuvinte. De aceea sosise ceasul să mă grăbesc. Hărţile şi textele nu mai aveau ce mă învăţa. Şi cum aveam nevoie de ajutor regesc pentru a-mi înfăptui gîndul, am hotărît să-l caut, stăruitor, oriunde-aş fi putut să-l găsesc. Puţin îmi păsa, la urma urmei, ce naţie avea să cîştige, ajutîndu-mă, glorie nesfîrşită şi bogăţii nenumărate. Eu nu eram portughez, nici spaniol, nici englez, nici francez. Eram genovez, şi noi, genovezii, sîntem de pretutindeni. Trebuia să mă înfăţişez la toate curţile posibile, fără să-mi bat capul să aflu cui aducea foloase succesul meu ori cu cine se duşmănea coroana care mi-ar fi acordat protecţia ei. De aceea mi-am pregătit iarăşi Cutia cu Minuni şi am pornit-o cu ea într-o nouă raită pe continent. Mai întîi am arătat-o în Portugalia, unde am întîlnit un rege mult prea sătul de cosmografii, teologii, portulanerii, mult prea încrezător în navigatorii lui care începuseră să facă burtă, şi care, pînă la urmă, m-a remis autorităţii doctorilor, geografilor, canoniştilor şi a unui prostovan de episcop din Ceuta — de parcă Ceuta ar fi fost Antiohia ! — şi a unor timonieri pe nume Rodriguez şi Joseph, mai necioplîţi şi ignoranţi decît destrăbălatele care i-au adus pe lume, care au ajuns să susţină că discursurile mele erau simple variaţii, cu deosebiri neînsemnate, făcute, cu îndemînare de bun cîntăreţ, pe teme puse mai demult pe note de Marco Polo — marele veneţian a cărui carte o citisem cu admiraţie, dar ai cărui paşi nu căutam nicidecum să-i urmez, dat fiind că năzuinţa mea era să ajung, navigînd *împreună* cu soarele, în regatele

unde el ajunsese mergînd *împotriva* soarelui. Dacă pașii lui desenaseră un semicerc pe Pămînt, mie-mi era sortit să desenez cel de al doilea semicerc. Dar eu știam — și încă prea bine — că bucata care lipsea pentru a închide circumferința corespundea Nației de Piperniciți... Mi-am strîns, așadar, cutia cu minuni și, dezamăgit de Portugalia, m-am dus s-o deschid la Córdoba, unde Majestățile lor Catolice au contemplat-o cu neîncredere. Aragonezul mi s-a părut un nerod, molîu și fără caracter, dominat de nevastă-sa, care, în timpul audienței acordate, îmi asculta cuvintele cu o condescendență distrată, de parcă s-ar fi gîndit la altceva. Și am ieșit de acolo cu vaga promisiune că vreo cîțiva cărturari — se repeta povestea dintotdeauna ! — vor examina oferta mea, deoarece, în acele zile, numeroasele griji ale guvernării și marile cheltuieli ale războiului care, și care, și care... răspunsuri evazive de suverană foarte îngîmfată, dornică să treacă drept foarte citită, care, după cum spunea, „se simțea proastă", biata de ea, „cînd trebuia să se măsoare cu teologii toledani" — falsă umilință a celui ce se preface a recunoaște că nu știe totul, cînd de fapt crede că știe tot. Am ieșit furios pe ușă după această întrevedere, nu numai de ciudă, ci fiindcă niciodată nu mi-a plăcut să discut afaceri cu femeile decît în pat, și era limpede că, în această curte, poruncea și avea cu adevărat greutate doar femeia... Dar, cum fără femeie — deși pentru alte lucruri — bărbatul nu poate sta, am început să trăiesc cu frumoasa vizcaină ce avea să-mi dăruiască un alt băiat. De căsătorie n-am stat de vorbă, și nici eu n-o doream, dat fiind că cea care dormea acum cu mine nu era înrudită cu familiile Braganza ori Medinaceli, și trebuie să vă spun, pe lîngă aceasta, că atunci cînd am dus-o la rîu [1] pentru prima dată, crezînd că era fată mare, mi-a fost ușor să-mi dau seama că, înaintea mea, mai cunoscuse și alți bărbați. Asta nu m-a împiedicat, bineînțeles, să merg pe cel mai bun drum, călărind o

---

[1] Folosire a unor versuri din celebra baladă lorchiană *Romance de la casada infiel (Nevasta necredincioasă).* Este unul din numeroasele cazuri de utilizare de către Carpentier a unor texte literare de mai mare sau mai mică notorietate, indicînd înscrierea lui netă în cultivarea intertextualității.

iepușoară de sidef, fără dîrlogi și fără pinteni, pe cînd fratele meu Bartolomé se duce să prezinte cutia mea cu minuni în Anglia, în fața tronului primului Tudor cu acest nume. Dar s-a văzut curînd că nici acolo n-avea să se bucure de o primire strălucită, căci englezii ăștia nenorociți nu se pricep deloc într-ale mării, nefiind în stare pînă acum să obțină un baton de scorțișoară ori un săculeț de piper decît într-o dugheană cu mirodenii. M-am gîndit atunci la regele Franței, mai bogat decît toți, acum cînd tocmai cîștigase, printr-o fericită înrudire, ducatul Bretaniei. Dar, pentru bretonii ducesei Ana, balena și scrumbiile, spermanțetul și saramura erau valori mai sigure decît Aurul Indiilor, și nici acolo n-am obținut prea multă audiență... Dar, în pofida eșecurilor și dezamăgirilor, figura mea căpătase proporții impresionante. Înțelegînd că nu e ascultat cum trebuie decît cel care calcă apăsat, îi intimidează pe ușieri, se plimbă nerăbdător de colo-colo în anticamere și își etalează titlurile și medaliile obținute, mi-am făurit încetul cu încetul o mitologie destinată să îngroape în uitare taverna din Savona — îți vei cinsti tatăl și mama ! — al cărui stăpîn vindea lînă și brînzeturi, dînd mereu cep butoaielor cu vin și certîndu-se zilnic cu bețivanii fără o lețcaie. Dintr-o dată am scos din mînecă un unchi amiral ; m-am făcut student licențiat al Universității din Pavia, prin sălile căreia nu mi-a călcat niciodată piciorul în existența mea prăpădită ; m-am făcut prieten — fără să-l fi văzut vreodată la față — cu regele René de Anjou și pilot distins al ilustrului Coulon cel Tînăr. Am devenit cineva și, ca cineva ce eram, manevram intriga cu mai mult noroc ca înainte : prin bîrfeli, zvonuri puse în circulație, lucruri spuse într-o doară, conversații de taină, parade de spirit, confidențe făcute sub promisiunea și jurămîntul că nu vor fi dezvăluite nimănui, scrisori citite pe jumătate, prefăcute proiecte de bruște absențe pentru a răspunde chemărilor urgente ale altor curți, i-am făcut să creadă indirect pe aragonez și pe castiliană — cu ajutorul unui medic și astrolog mai intrigant decît Belzebut, pe care am avut șansa să-l conving — că, din pricina neghioabei neîncrederi a unora și a altora, acest regat era cît pe ce să piardă o afacere fabu-

loasă, ale cărei imense profituri le întrezăriseră alți suverani mai bine sfătuiți... Și așa se face că, printr-o dispoziție regală, am primit în dar pe neașteptate un catîr rotat, foarte bine înhămat, pentru ca, în trap mărunt, fără să-mi murdăresc prea tare de praf singurul costum mai arătos pe care-l aveam, să ajung la tabăra din Santa Fe, vast caravanserai militar prefăcut în oraș și curte prin prezența suveranilor, de unde, printre corturi de pînză somptuoasă și corturi de cuverturi cîrpite, focuri de tabără, grătare în căruțe cu coviltir, burdufuri cu vin roșu atîrnînd de spinarea măgarilor, acorduri de chitară și dansuri tropăite de tîrfe suite pe un podium de scînduri, sunet de trompete și cioburi de țiglă, aveau să pornească trupele care, rupînd întăriturile unui lung asediu, vor da asaltul final al utimului bastion al lui Mahomed în această țară unde — ca să spunem un adevăr știut de toți — nu lipseau renegații de toate soiurile, izmaelite care, din mamă în fiică, se culcaseră cu creștini, apucați de unde știu eu, cum a fost regele Alfons al VI-lea, care, înainte de a se tăvăli în pat cu soră-sa, doña Urraca — ce familie, Doamne! —, a avut drept concubină, mult timp, pe faimoasa Zaida, maură din Sevilla, din acelea cu crupa lată, sînii bogați și carnea cu miros de marțipan toledan, în formă de șarpe din grădina raiului, încolăcit într-o cutie rotundă, cu solzi de aur, cu ochi verzi de bomboane și limbă roșie de turtă dulce.

Era luna iulie. Tocmai împlinisem patruzeci de ani. Fără să mă cred un bărbat frumos, știam că am o înfățișare plăcută, trăsături nobile și nas acvilin, privirea dreaptă, vorba aleasă și gesturi virile, nici o zbîrcitură nu-mi brăzda fața cu pielea pîrlită de vînturile mării și de soarele Africii, deși în cap părul îmi era cărunt, ceea ce-mi dădea o anumită maiestate, unită cu ideea de experiență și judecată cumpănită ce se atribuie, uneori fără nici un temei, tuturor semnelor care trădează în înfățișarea noastră trecerea anilor. Era cald cînd am ajuns la Santa Fe.

Şi ea împlinise tot patruzeci de ani. Şi, scuzîndu-se pentru absenţa soţului ei, ocupat cu treburi mai importante — care erau, în realitate, vînătoarea, vinul bun şi ibovnicele —, m-a primit singură, într-o încăpere intimă, cu mobile maure, cu incrustaţii în sidef, care-i rămăseseră de pe urma retragerii necredincioşilor la Granada. De cinci ani n-o mai văzusem, după o ingrată întrevedere în care mi se păruse aproape odioasă, atît fusese de rece şi de neatentă la ce-i spun. Dar, de data aceea, pieptănătura ei, cu vălul care-i înfăşura capul, nu mă lăsase să văd că era o femeie blondă, foarte blondă, semănînd cu unele veneţiene ; ochii ei verzi albăstrui erau foarte frumoşi, pe o faţă cu pielea întinsă şi îmbujorată ca a unei fetişcane, al cărei farmec era sporit de o expresie ironică şi complice totodată, datorată pesemne numeroaselor victorii pe care, cu ascuţita ei inteligenţă, le obţinuse în zilele de dezacord politic şi ceasurile de mari hotărîri. Nu mai era — asta o ştiau mulţi — regina îndrăgostită de acela care, nemeritînd un asemenea sentiment, o înşela, fără a se feri de privirea sau de urechile servitorilor, cu orice doamnă de onoare, femeie de la curte, frumoasă cameristă, ori slujnică nurlie care-i ieşeau în cale — cînd nu cădea în mrejele vreunei maure convertite ori evreice cu sînge fierbinte ori tîrfe ordinare, dacă nu găsea o carne mai bună în care să-şi înfigă dinţii. Acum, persoana căreia îi vorbeam despre marele meu proiect — şi asta o ştiau cu toţii — guverna cu adevărat. Ea, care, la Segovia, în ziua proclamării, a intrat în catedrală, în urma cancelarului care purta o spadă

ridicată ca mădularul bărbătesc, în semn de suveranitate și dreptate — și cum o mai criticaseră pentru asemenea paradă de bărbăție ! — ea, care, în toți acești ani, conducea energic treburile statului. Nimic nu făcea aragonezul — în afară de măgăriile lui, bineînțeles — fără consimțămîntul ei. Ei trebuia să-i supună dispozițiile și decretele lui, și tot ei scrisorile pe care le scria, citite cu atîta autoritate, încît, dacă ei îi displăcea vreuna, punea îndată un secretar s-o îndrepte în prezența soțului ei, ale cărui porunci — era lucru știut de toți — nu erau prea respectate, nici chiar în Aragon și Catalonia, pe cînd toți tremurau la auzul celor date de regina prețuită, în întreg regatul, ea fiind mai întreagă la trup, mai iute la minte, mai inimoasă și mai înțeleaptă... În această primă întrevedere a mea cu aceea care (și aveam să am destule motive mai tîrziu pentru a iubi acest nume de loc) se născuse în Madrigal de las Altas Torres, am vorbit despre ce vorbeam întotdeauna în fața mai marilor și puternicilor lumii ; mi-am desfășurat încă o dată Cutia mea cu Minuni, mîzgălelile mele de geografii strălucitoare, dar, în slujba mea de crainic al unor minuni posibile, am desfășurat o idee nou, pîrguită de lecturi recente, care părea să-i fi plăcut foarte mult ascultătoarei mele. Întemeindu-mă pe ideile despre istoria universală concepute de Paulus Orosius, susțineam că, așa cum mișcarea cerurilor și a astrelor este de la Răsărit la Apus, tot astfel monarhia lumii trecuse de la asirieni la mezi, de la mezi la perși, și pe urmă la macedoneni, și pe urmă la romani, și pe urmă la gali și germani, și în sfîrșit la goți, întemeietorii acestor regate. Era drept, prin urmare, ca după ce-i alungam pe mauri din Granada — lucru care nu avea să întîrzie mult — să ne îndreptăm privirile spre Apus, urmînd tradiționala expansiune a regatelor, guvernată de mișcarea astrelor, și aveam să atingem astfel mările și adevăratele Imperii ale Asiei — căci erau simple firimituri de regate cele pe care pînă atunci le întrezăriseră portughezii în călătoriile lor pe mare, luînd drumurile Levantului. Bineînțeles, că am invocat profeția lui Seneca, și într-un moment atît de fericit, în-

cît ascultătoarea mea regească s-a arătat mîndră că mă poate întrerupe, pentru a cita, din memorie, cîteva versuri ale tragediei :

Haec cum femineo constitit in choro,
unius facies praenitet omnibus.

Îngenunchind dinaintea ei am repetat acele versuri, afirmînd că la ea părea să se fi gîndit marele poet cînd a spus că „atunci cînd se ridica în mijlocul corului de femei“ — al tuturor femeilor din lume — „fețele celorlalte păleau în fața strălucirii chipului său“. Am văzut-o atunci clipind ușor de plăcere ascultîndu-mă, m-a ridicat de jos și m-a așezat alături de ea ; apoi, pe rînd, am început să reconstituim din memorie frumoasa tragedie... Și, în ziua aceea, împins de o îndrăzneală de care nu m-aș fi crezut în stare, am pronunțat cîteva cuvinte de parcă le-ar fi spus altcineva — cuvinte pe care nu le voi repeta în spovedania mea — care m-au făcut să ies din apartamentele regale cînd începea să sune deșteptarea în tabere. Din noaptea aceea norocoasă, o singură femeie a existat pentru mine în acea lume ce mă aștepta ca *prin mine* să se rotunjească.

Dar lumea era nerăbdătoare să se rotunjească. Iar eu eram și mai nerăbdător, din nou încurcat în neînțelegeri, controverse, ezitări, demonstrații, chichițe, discuții — ce ticăloșie ! — ale cosmografilor, geografilor și teologilor pe care încercam să-i conving că proiectul meu era realizabil și profitabil în cel mai înalt grad, deși ca întotdeauna, ca întotdeauna, ca întotdeauna, fără a putea să dezvălui Marele meu Secret : cel pe care mi-l dezvăluise Maestrul Iacob, acolo în nopțile albe din Țara Gheturilor. De-aș fi vorbit — și nu o dată, de ciudă, am fost cît pe-aci s-o fac — i-aș fi biruit pe cîrciogarii mei de adversari. Dar atunci cel ce visa să devină un Gigant Atlas ar fi rămas un marinar oarecare, mai aproape de taverna din Savona decît de Universitatea din Pavia, mai curînd brînzar decît pilot al lui Coulon cel Tînăr — și cine știe dacă nu cumva, pînă la urmă, nu i-ar fi fost încredințată altuia comanda flotei pe care o doream pentru mine ! S-au scurs cîteva luni, în sfîrșit a căzut Granada, evreii au fost expulzați din Spania — „Haideți, evrei, să ne

strîngem catrafusele!“ — şi totul era numai slavă pentru dubla coroană, dar eu eram tot acolo... În nopţile de intimitate, *Columba* — aşa-i spuneam cînd eram singuri — îmi promitea trei caravele, zece caravele, cincizeci de caravele, o sută de caravele, toate caravelele pe care le doream: dar, de cum se crăpa de ziuă, caravelele se risipeau, şi eu rămîneam singur, în lumina zorilor, în drum spre casă, văzînd cum cad catargele şi velele care se înălţaseră triumfal în viziunile mele de mărire, transformate, la lumina zilei, în vaporoasa irealitate a viselor care nu se fixează niciodată în imagini tangibile... Şi ajungeam să mă întreb dacă soarta mea nu va fi la fel cu a atîtor alţi îndrăgostiţi de suverana lor, care, asemeni lui don Martín Vázquez de Arce, tînărul şi frumosul gentilom din Sigüenza, au pierit în luptă crîncenă împotriva maurilor pentru a-şi dovedi cu orice preţ vitejia în faţa Doamnei inimii lor — inspiratoarea tuturor năzuinţelor, călăuza tuturor stăruinţelor. (Şi cît de gelos eram uneori pe acest tînăr viteaz şi poet căruia, în reflecţiile mele de îndrăgostit, îi atribuiam probabil mai mult noroc decît avusese în realitate cu Aceea care îi eluda întotdeauna amintirea, poate pentru că-i era atît de plăcută, atît de nespus de plăcută, încît se temea să nu-i citesc eu în ochi această preferinţă!) Mare chin pătimeşte cel care, fiind făcut, ca mai toţi oamenii, din sticlă fragilă, se apropie de tăişul diamantului!...

Văzusem cum se înalţă stindardele regale pe turnurile palatului Alhambra; asistasem la umilirea regelui maur, care ieşise din oraşul său învins pentru a săruta mîinile monarhilor mei. Şi acum se făureau planuri mai mari: începuse să se vorbească despre continuarea războiului în Africa. Dar, în ce mă priveşte, totul era în stadiul lui vom vedea, vom ţine seama, vom mai discuta, ar fi mai bine să aşteptăm puţin, căci graba strică treaba, şi răbdarea e cea mai mare virtute, şi apoi mai bine cu răul cunoscut decît cu binele necunoscut... Eu obţinusem un milion de maravedís de la genovezii din Sevilla şi de la bancherul Berardi. Dar aveam nevoie de încă un milion ca să pot ridica ancora. Şi acest al doilea milion era cel promis de Columba în fiecare seară, pentru a mi-l retrage în zori — nici nu avea nevoie s-o spu-

nă — odată cu acel „hai, acum du-te“ al despărţirii. Dar într-o noapte am izbucnit. Cuprins dintr-o dată de mînie, am strigat cît am putut că, deşi supus şi preaplecat în comportarea mea faţă de ea, fără să uit că o purpură, deși invizibilă, acoperă întotdeauna un trup de regină, mă simţeam egal cu orice monarh şi, fără tiară bătută cu nestemate, dar aureolat de nimbul Marii mele Idei, valoram tot atîta cît valorau coroanele Castiliei și Aragonului la un loc. — „Porcule !“ — mi-a strigat ea : „Nu ești decît un porc ! !“ — „Sînt porc !“ — am strigat la rîndul meu : „Și nimeni nu poate s-o ştie mai bine ca tine, care mă cunoști și știi ce sînt şi ce am fost !“ Și, de data asta, fără a mai putea păstra secretul pe care de atîția ani îl purtam cu mine, i-am dezvăluit tot ce aflasem acolo, în Ţara Gheţurilor, despre navigaţiile Roșcovanului, despre fiul său Leif și despre descoperirea, realizată de ei, a Țării Verzi, a Țării Pădurilor, și despre Țara Vinului ; i-am înfățișat minunatul peisaj cu brazi, cu lanuri de grîu sălbatic, cu torentele argintate de somoni ; i-am zugrăvit omuleții de acolo, pipernicițiii, împodobindu-i cu coliere de aur, brățări de aur, pieptar de aur, cască de aur, și i-am spus că adorau idoli tot de aur, și că bucățile de aur, în rîurile lor, erau la fel de multe ca pietrele în podișul castilian... Și, văzînd uimirea ce o făcuse să amuțească pe Columba, i-am strigat că plec și n-o să mă întorc niciodată, și că acum o să-mi ofer proiectul Regelui Franței, foarte dispus să suporte cheltuielile, căci ăsta avea cu adevărat o nevastă inteligentă, atrasă irezistibil de mare ca bretonă getbeget ce era, vrednică descendentă a Elenei din Armorique, fiica Regelui Clohel, nevasta lui Constantin cel Bătrîn, aleasă de Domnul pentru a exhuma Crucea ce se odihnea, la douăzeci de palme sub pămînt, pe muntele Golgota din Ierusalim. În asemenea oameni puteai avea încredere și, de aceea, mă duceam cu cutia mea de minuni în altă parte !... Ultimele mele cuvinte au înfuriat-o pesemne pe Columba — Porcule ! Porc nerușinat ! Ai fi în stare să-l vinzi și pe Hristos pentru treizeci de dinari! — a strigat în urma mea, în timp ce eu ieșeam din cameră trîntind ușa cu putere. Jos, legat de frîu sub copaci, mă aștepta bunul meu catîr rotat. Înfu-

riat cum nu-mi amintesc să mai fi fost vreodată — şi mai cu seamă pentru că dezvăluisem Marele Secret pe care ar fi trebuit să-l păstrez — am mers două leghe încheiate și am descălecat în faţa unui han cu gîndul să beau tot vinul pe care gîtlejul meu ar fi putut să-l înghită. Era începutul lui aprilie. Verdele cîmpului se detașa în lumina puţin portocalie, cu o nuanță unică, pe care n-o întîlnești decît în livezile granadine. Se auzeau cîntînd sticleții. Totul era bucurie în hanul acela plin, încă de la ora aceea nu prea tîrzie, de țărani îmbrăcați în haine de sărbătoare. Clopotele unei biserici chemau credincioșii la slujbă. Dar eu aveam sufletul întunecat ; fiecare pahar, în loc să-mi ușureze sufletul, mă cufunda în disperarea celui ce a comis o greșeală ireparabilă. Pierdusem totul. Totul. Bunăvoința regală și o speranță care, deși niciodată satisfăcută, putuse fi întreţinută pînă acum cîteva ore. Golisem o carafă cu vin, cînd am văzut intrînd un agent de poliție, care, judecînd după hainele lac de sudoare și năclăite de praf, probabil că venise pînă acolo în goana calului. Văzîndu-mă, s-a îndreptat direct spre mine : Majestatea Sa poruncise să fiu chemat de îndată, cu rugămintea să nu-mi urmez drumul... Spre după-amiază, după ce mă spălasem pe față și-mi primenisem hainele, mă aflam în faţa stăpînei mele regeşti — „Ai milionul de maravedís“ — mi-a spus. Îl ceruse bancherului Santángel strîngîndu-l cu ușa și somîndu-l cu tonul autoritar pe care i-l cunoşteam foarte bine. Îi dăduse, ca garanție, cîteva giuvaeruri, care, dacă e să spunem adevărul, valorau mult mai puţin. — „O să le recuperez cînd o să am chef“ — a spus. „Și fără să înapoiez milionul“. M-a privit cu înțeles. „I-am expulzat pe evrei. Merită un milion norocul lui Santángel de a putea rămîne în aceste regate unde învîrte afaceri atît de bune. Și acum strînge-ți și tu catrafusele. Noroc. Și ai grijă să aduni tot aurul pe care-l găsești, ca să putem duce cu el războiul în Africa“. — „Și să recuceriți orașul Ierusalim așa cum ați recucerit regatul Granadei“ — am spus. „Poate“ — a spus ea. — „Să nu încredințezi nimănui Marele meu Secret“ — i-am spus, alarmat brusc la gîndul că Santángel ar fi putut să fie la curent... — „Nu sînt atît de proastă !“ — a spus ea : „Se-

cretul ăsta ne conferă glorie amîndurora.“ — „Te inspiră Sfîntul Duh“ — am spus, sărutîndu-i mîinile. — „Poate că așa se va spune în cărțile viitorului“ — a spus ea : „Cărți care se vor scrie, bineînțeles, numai dacă descoperi ceva.“ — „Te îndoiești ?“ — „*Alea jacta est*“... Afară se auzeau strigătele unui sacagiu maur, care, cu pălărie cu canaf, veston viu colorat și prohabul desfăcut, își lăuda burdufurile cu apă rece ce-i atîrnau la gît, atît de absorbit de negustoria lui de pritocitor de izvoare, încît continua să facă ce făcuse întotdeauna, de parcă regatul Granadei nu și-ar fi schimbat stăpînii.

Am plecat din rada portului Saltes în ziua de 3 august la ora opt. Am mers pe un vînt puternic, care bătea cînd dinspre larg, cînd dinspre uscat, pînă la apusul soarelui șaizeci de mile spre sud, adică cincisprezece leghe; pe urmă spre sud-est și spre sud-sud est, care era drumul spre insulele Canare... Dată fiind mica importanță a întîmplărilor petrecute după aceea, navigația noastră a fost puțin interesantă pînă în a șaptea zi a lunii septembrie, cînd am pornit cu velele întinse de pe insula Gomera. Acum începea cu adevărat marea aventură. Dar trebuie să spun că, deși, în urma unei hotărîri pe care mi-o impusesem singur, mă arătam față de toți foarte surîzător, dînd semne de mare mulțumire în fiecare clipă, noaptea, cînd rămîneam singur și încercam să dorm liniștit, nu puteam. Mă prindeau zorii gîndindu-mă la dificultățile pe care le aveam acum de învins, în riscanta călătorie spre îndepărtata Vinlandie — sau spre prelungirea ei meridională — pe care eu o prezentasem stăpînei mele ca o provincie, un fel de avanpost al unui regat aflat sub suzeranitatea Marelui Han sau a vreunui alt Principe al Indiilor, pentru care mi se dăduseră scrisori și, dacă născocirea mea se dovedea adevărată, îl luasem la bord pe un oarecare Luis de Torres, care fusese evreu (expresia „fusese" se folosea mult în acele zile...), și se zice că știa să vorbească, pe lîngă ebraică, limba caldeeană și puțintel araba. Dar echipajul lăsa mult de dorit. Cei mai mulți marinari care se îmbarcaseră pe aceste corăbii erau creștini recent botezați, pungași urmăriți de poliție, circumciși amenințați cu ex-

pulzarea, *pícaros* și aventurieri, nu oameni ai mării, care să știe să ridice și să coboare pînzele. Manevrele se executau greșit, comenzile se interpretau greșit. Și eu eram ros de bănuiala că, dacă navigația se prelungea mult mai mult decît prevăzusem — ceea ce se putea întîmpla —, oamenii, știindu-se cu fiecare zi mai departe de continentul lăsat în urmă și nevăzînd nici urmă de pămînt (și toți erau nerăbdători să-l descopere, căci coroana oferise o rentă de zece mii de maravedís celui care va da cel dintîi de veste...), ar fi fost o pradă ușoară pentru descurajare, disperare și dorința de a se întoarce. Erau încă prea vii, în sufletul multora, imaginile Oceanului Tenebros, cu întinderi fără sfîrșit, cu curenți ce tîrau negreșit corăbiile într-un loc unde valurile se împreunau cu cerul, unite de veacuri cu apele pe care le brăzdam acum, pentru ca, la capătul unei așteptări foarte lungi, să nu reapară din nou în mințile oamenilor, înmuindu-le voința și incitîndu-i la neascultare. De aceea, am hotărît să recurg la minciună, la înșelăciune, la înșelăciunea permanentă în care aveam să trăiesc (și asta o voi spune fără îndoială duhovnicului franciscan pe care-l aștept acum) începînd din duminica de 9 septembrie în care am decis să număr în fiecare zi mai puține leghe decît parcurgeam, pentru ca, dacă drumul era lung, să nu se sperie și să nu se descurajeze oamenii. Și încă de luni, cînd am mers șaizeci de leghe, am spus că înaintasem doar patruzeci și opt. Și tot așa marți — zi cu vînt slab — am numărat douăzeci și am spus șaisprezece. La început, scădeam vreo trei, patru pe zi. Dar, pe măsură ce avansam în luna aceea și mi se părea că observ vreo neliniște pe fețele marinarilor, scădeam un număr tot mai mare de leghe din cifra reală a celor pe care le străbătusem. Pe 18, cincizeci și cinci s-au transformat în patruzeci și opt... Și cînd am ajuns la 1 octombrie, socoteala mea reală era de șapte sute douăzeci de leghe, dar am arătat alta, care era o înșelăciune, însumînd numai cinci sute optzeci și patru... Ce-i drept, ne ieșeau înainte, parcă smulse din niște insule pe care le-am fi avut la proră, vegetații ciudate, asemănătoare cu crenguțele de pin ; altele, de un verde gălbui, ca niște ciorchini de struguri care ar pluti, dar niște struguri ce

aduceau a fructe de mastic. Mai treceau pe deasupra capetelor noastre niște păsări care păreau să fie de uscat, și erau ca niște pelicani și totodată ca niște cînepari, și altele, albe ca pescărușii, și altele, din familia fregatelor, pe care văzîndu-le îmi arătam cît puteam de vizibil bucuria. Dar mulți spuneau că asta nu dovedea nimic, că peste Mediterana zburau, în fiecare an, berze venite din regatele germane care, pentru a nu fi nevoite să suporte ninsori și vifornițe, căutau, în timpul iernii, soarele puternic al minaretelor maure. Pe lîngă aceasta, existau păsări care puteau dormi pe valuri, ba chiar se cunoșteau obiceiurile alcionului, în stare să-și facă cuib și să scoată puișori în mijlocul valurilor. Și existau uneltiri şi clevetiri. Pe măsură ce treceau zilele, neîncrederea se întindea tot mai mult, de la o caravelă la alta. Comentarii perfide care se nășteau pe bordul ăsta treceau pe bordul celălalt, săreau de la o corabie la alta, ca prin farmec — și nu mă îndoiesc că cei ce scorneau asemenea zvonuri erau cei mai instruiți dintre oamenii pe care-i luasem cu mine, căci, oricît ar fi de trist, trebuie să recunoaștem că vorbele răutăcioase, aprecierile meschine și chiar minciunile înfloresc, asemeni plantelor sălbatice, acolo unde oamenii, fiindcă au citit cîteva cărți și cred că știu o groază de lucruri, simt o bucurie nespusă să-și ascută limbile pe spinarea aproapelui, și mai ales dacă nu ei poruncesc, ci alții le poruncesc lor. Bănuiesc că Rodrigo de Jerez, care făcea pe atotștiutorul, creștinul nou Luis de Torres, care umbla cu nasul pe sus lăudîndu-se că vorbește caldeeana și araba, ba chiar și andaluzul din cale afară de guraliv care era Martín Alonso, în care-mi pusesem atîta încredere, dar care-mi plăcea din ce în ce mai puțin, erau cei dintîi care începuseră să răspîndească zvonul că nu știu să mă folosesc prea bine de astrolab — ceea ce poate că era adevărat, trebuie s-o recunosc acum, căci, cu ani în urmă, mă înșelasem grav încercînd să determin latitudinea regatului Mina din Africa. (Dar asta se petrecuse, repet, cu mulți ani în urmă...). Mai povesteau, cînd se adunau în grupuri clevetitoare, că harta lui Toscanelli pe care o aveam în cabina mea nu-mi slujea la nimic, fiindcă nu eram în stare să pricep matematica vanito-

sului magistru — ceea ce poate că era adevărat, dar mă consolasem pentru asta cu mult timp în urmă, gîndindu-mă că Toscanelli, foarte încrezut din pricina științei sale, socotea lipsită de orice valoare matematica lui Nicolaus Cusanus, prietenul papei Pius al II-lea, a cărui *Historia rerum* era printre cărțile mele de căpătîi. (În ce mă privește — și asta n-o puteau înțelege spaniolii care mă însoțeau, învățați doar pe jumătate, învățați în ale catranului și călăfătuirii, învățați în ale saramurii și tonului —, socoteam că dacă Nicolaus Cusanus nu era prea versat în matematică, așa cum afirma pedantul Toscanelli, era în schimb apărătorul acelei *docta ignorantia* care este și a mea : *docta ignorantia* ce deschide porțile ce duc spre infinit, opusă logicii scolastice, a togaților care te bat la palmă, care le pune botniță, îi leagă la ochi și le astupă urechile celor îndrăzneți și clarvăzători, purtătorilor Ideii, adevărați *cefalofori*, nerăbdători să treacă dincolo de granițele necunoscutului...). Dar, nemulțumiți cu ponegrirea mea în fața marinarilor cu bîrfelile lor otrăvite, ticăloșii ăștia insinuau că, în măsurătorile mele, confundam milele arabe din Alfragán cu milele italiene ce se foloseau curent. Dar acest din urmă fapt, cu toate că-mi pricinuia o mare supărare, începea să mi se pară adevărat, spre rușinea mea nemărturisită, căci, în afară de falsificarea cu bună știință a distanței străbătute, îmi spuneam că, dacă încurcasem milele, cum insinuau spaniolii ăștia nenorociți, atunci micșorasem simțitor lățimea pămîntului, și astfel călătoria aceasta avea să dureze mult mai mult decît ne așteptam spre marea neliniște și spaimă a echipajului.

În noaptea de 9 octombrie am fost înștiințat că se urzea o conjurație la bordul navelor. A doua zi au venit la mine marinarii — cu ton de rugăminte, la început, apoi ceva mai ridicat și din ce în ce mai ridicat pînă a ajuns la insolență — ca să-mi spună că nu mai puteau suporta o călătorie atît de lungă, că erau foarte îngrijorați, că pesmeții și pastrama făcuseră viermi, că mulți căzuseră bolnavi, că descurajarea le pătrunsese în suflet și nu mai voiau să meargă înainte, și că era timpul să renunț la această călătorie fără sfîrșit care n-avea să ducă la nimic bun. Folosindu-mă de toată energia mea

și de acea elocință pe care o dovedisem în controversele cu suveranii, teologii și oamenii învățați, amenințîndu-i cu spînzurătoarea — fără a insista prea mult, ci doar indirect, metaforic — pe cei mai nerespectuoși și turbulenți, am zugrăvit un tablou atît de încîntător de bogății și profituri, gata să se ivească la orizont, cerînd numai trei-patru zile în plus, pentru a-l putea arăta tuturor, încît am reușit să potolesc furtuna de glasuri care se ridicase împotriva mea, sub privirea vicleană a lui Martín Alonso — pe zi ce trece îmi place tot mai puțin — care-mi spunea : „Spînzură-i"..., „Spînzură-i", știind că dacă hotăram să poruncesc să spînzure vreunul nimeni nu m-ar fi ascultat — și cel mai puțin blestemații de gallegi și vizcaini pe care din nefericire îi luasem cu mine — și mi-aș fi pierdut pe loc întreaga autoritate, putere și rușine (și asta voia pesemne numitul Martín Alonso...) ...Eu știam, în orice caz, că acum zilele de navigație erau numărate. Dacă nu se întîmpla ceva extraordinar mîine, sau poimîine, sau în ziua următoare, aveam să mă întorc în Castilia și să mă prăbușesc în țărîna visurilor spulberate ; nici nu îndrăzneam să mă gîndesc cu ce privire încruntată avea să mă întîmpine, și pe bună dreptate, cea născută la Madrigal de las Altas Torres, care, cînd se înfuria, știa s-o facă cu un vocabular savuros de cărăuș, imitîndu-i pe mauri în iscusința de a murdări și spurca, pînă la a cincea generație, ascendența maternă a vinovatului... Dar lucrul extraordinar s-a produs joi 11, cînd oamenii au pescuit o bucată de lemn cioplită foarte ciudat de o mînă de om. Cei de pe *Niña*, la rîndul lor, au găsit, plutind, o crenguță cu boabe de măceș. Eram toți cu sufletul la gură, nerăbdători, în așteptare. Unii ziceau că vîntul aducea miros de pămînt. La zece noaptea, mi s-a părut că zăresc cîteva lumini în depărtare. Și, ca să fiu mai sigur, l-am chemat pe supraveghetorul Rodrigo Sánchez și pe chelarul cămărilor regale, care au fost de părerea mea... Și la ora două noaptea de joi spre vineri, Rodrigo din Triana a răcnit : „Pămînt ! Pămînt !", și strigătul lui ni s-a părut tuturor ca muzica imnului Te Deum... Am strîns îndată toate velele, rămînînd numai cu vela cea mică de la pupa și eram pregătiți pentru debarcare, aș-

teptînd zorii. Dar acum, la bucuria noastră, dat fiind că nu ştiam ce aveam să găsim, se adăugau întrebări prin care dădeam glas curiozităţii. Insulă? Continent? Ajunsesem cu adevărat în Indii? Pe lîngă aceasta, orice marinar ştie că Indiile sînt trei: Chatay, Cipangu, și apoi cea mai mare — o fi Querosenesul de Aur al celor vechi? — cu numeroasele ei insule mărunte, de unde se aduc mirodeniile. (Cît despre mine, mă mai gîndeam și la primejdia pe care o implica sălbăticia și vitejia piperniciților din Vinlandia...). Nimeni nu putea dormi la gîndul că, acum că ajunsesem, ne puteau aştepta deopotrivă norocul sau vitregiile fatale ale soartei acolo unde, pe ţărm, continuau să pîlpîie focurile. Chiar atunci a venit Rodrigo din Triana să-mi ceară jacheta de mătase, făgăduită ca premiu celui care zărea primul pămîntul. I-am dat-o pe loc, cu mare mulţumire, dar marinarul a rămas în fața mea, parcă aşteptînd încă ceva. După o tăcere, mi-a amintit renta de zece mii de maravedís, acordată de Regi, pe lîngă jachetă. — „Asta o s-o primești la întoarcere" — i-am spus. — „Păi..." — „Ce?..." — „N-aţi putea Înălţimea Voastră, domnule Amiral, să-mi daţi ca avans cîteva monezi de aramă?" — „Pentru ce?" — „Ca să mă duc la tîrfe, să-mi fie cu iertare... Că de mai mult de cincizeci de zile sînt stătut..." — „Dar cine ţi-a spus că sînt tîrfe prin locurile astea?" — „Unde sînt marinari sînt și tîrfe". — „Aici monedele n-au nici o valoare; în locurile astea, după cîte am înțeles din relatările lui Marco Polo, totul se plătește în bucăți de hîrtie de mărimea unei palme, pe care se imprimă marca Marelui Han"... Rodrigo a plecat, mîhnit, cu jacheta aruncată pe umăr... Cît priveşte renta lui de zece mii de maravedís (și asta va trebui s-o spun duhovnicului), să-și pună pofta-n cui — și să bage de seamă să nu umble cu reclamații și să nu stîrnească prea multă larmă, că știu despre el lucruri pe care n-are nici un interes să le dau în vileag! —, fiindcă renta asta am înhățat-o eu în folosul frumoasei Beatriz, vizcaina de la care am un fiu, fără s-o fi dus în fața altarului, și care, de cîtva timp, vărsa șiroaie de lacrimi din pricină că mă înstrăinasem și o dădusem uitării de cînd obținusem bunăvoința regală, care acum revărsase asupra mea,

ca dintr-un corn roman al abundenței, norocul celor trei corăbii gata să ridice ancora, odată cu rușinea dușmanilor mei, cu beția unor noi rute maritime și gloria de a mă afla aici în noaptea asta, așteptînd răsăritul unui soare care întîrzie, care întîrzie — întîrzie al naibii de mult! — să se ivească, și poate nemurirea, în amintirea oamenilor, a Celui care, ieșit de unde ieșisem, putea aspira acum la titlul de Deschizător al Zărilor Lumii... Nu, Rodrigo! Ai rămas cu buzele umflate! Rămîn cu renta ta de zece mii de maravedís!... Aș fi putut striga și eu ca tine: „*Pămînt!*“, cînd am văzut luminițele, dar n-am făcut-o. Puteam să strig înaintea ta, dar n-am făcut-o. Și n-am făcut-o pentru că, zărind pămîntul, punînd capăt neliniștilor mele, glasul meu nu putea răsuna ca al unui simplu marinar de cart dornic să cîștige o recompensă care se dovedea mică pentru măreția mea subită. Ar fi fost prea strîmtă, Rodrigo, jacheta pe care-o porți pentru cel ce de cîteva clipe a crescut pînă la dimensiunile unui Atlas Gigantic, e prea mică pentru mine o rentă de zece mii de maravedís, care acum, disprețuită de norocul care începe să-mi surîdă, va ajunge în mîinile *cui voi hotărî eu*, o femeie care s-a îngrășat și s-a lățit în șolduri în urma nașterii, cu un copil de la Cel care a dobîndit acum dimensiunile unui Vestitor, unui Clarvăzător, unui Descoperitor. Sînt cine sînt, ca Domnul Bătăliilor, și începînd din clipa asta trebuie să mi se spună *Don*, căci începînd din clipa asta — să bage toți la cap și să dea de veste... — sînt Mare Amiral al Mării Ocean și Vicerege și Guvernator Perpetuu al Tuturor Insulelor și Teritoriilor Continentului pe care le voi descoperi și care de aici înainte, sub comanda mea, se vor descoperi și cuceri navigînd pe Marea Ocean.

Ceasuri de mare nelinişte şi perplexitate. Interminabilă mi se pare această noapte care, totuşi, în curînd se va termina o dată cu revărsatul zorilor — pentru mine întîrziate în chip straniu. M-am îmbrăcat în costumul meu de gală, şi la fel fac toţi spaniolii la bordul corăbiilor. Din sipetul cel mare am scos drapelul regal, l-am prins de băţul de lemn, şi la fel am făcut cu celelalte două drapele cu Crucea Verde pe care va trebui să le poarte cei doi căpitani ai mei — nişte pui de lele şi ticăloşi s-au dovedit pînă la urmă —, şi pe care se puteau citi de la depărtare, sub coroanele respective brodate pe satin, iniţialele F şi Y — aceasta din urmă, cu deosebire plăcută inimii mele, de vreme ce, asociind-o celor cinci litere ce completează numele, devine pentru mine imaginea vie a persoanei căreia îi datorez alegerea şi investitura mea. Dar acum s-a stîrnit o mare forfotă de spanioli pe punte : bronzuri ce se rostogolesc şi se tîrăsc, fier ce se ciocneşte de fier. Pentru că am poruncit să fie pregătite lombarde şi flinte pentru orice eventualitate. Toţi, de altfel, vom coborî pe uscat înarmaţi, fiindcă, după această aşteptare care ia acum sfîrşit, orice presupunere se poate adeveri. Sînt oameni la mică distanţă — căci unde nu sînt oameni nu există nici focuri. Dar îmi e cu neputinţă să-mi fac o idee despre natura acestor oameni. Nu pot fi aceiaşi cu cei din Vinlandia, fiindcă ne aflăm mult mai la sud — deşi trebuie să mărturisesc că, după toate cîte s-au întîmplat, busolele care au luat-o razna pe la jumătatea drumului, confuzia pe care am făcut-o între milele arabe

și cele genoveze, nepriceperea mea (mi-am dat seama eu însumi) în mînuirea astrolabului și minciunile cu care i-am înșelat pe ceilalți în ce privește distanțele parcurse pe o mare mult mai întinsă decît credeam, n-am nici cea mai mică idee unde am nimerit. Țara asta poate fi o țară de pipernicițí viteji și războinici, ca aceia care i-au pus pe fugă pe zdrahonii blonzi din Ice-landia ; poate fi o nație de monștri, ca aceia descriși de Sfîntul Isidor ; poate fi vreo provincie avansată a regatului Marelui Han și, în acest caz, dacă soldații lui ni se arată ostili, va trebui să ne înfruntăm forțele cu războinici împlătoșați, cu căști strălucitoare, călăreți formidabili, din cei ce arborează ca drapel cozi de cal în vîrful unei lănci... Dar de asta nu mi-e atît de frică, la urma urmei, cît mi-e de o amenințare îndreptată împotriva mea care ar putea să-mi apară înaintea ochilor, într-o formă cumplită, odată cu revărsatul zorilor. Lucrul de care mă tem cel mai mult în această așteptare (va fi îngrozitor s-o mărturisesc duhovnicului !) este ca, pe tărîmul necunoscut pe care eu îl simt atît de acut și atît de strîns legat de soarta mea, lumina zilei să nu-mi ofere cumva priveliștea, neîndoioasa priveliște, a unei clopotnițe din materiale palpabile. Fiindcă acolo, în acele cețuri pe care ochii mei le scrutează întrebători, poate fi o capelă creștină, un sanctuar creștin, o catedrală creștină. Nu numai că l-am citit cu luare-aminte pe Marco Polo, ale cărui relatări de călătorie le-am adnotat cu mîna mea, dar l-am citit cu atenție și pe Giovanni di Monte Corvino — dar niciodată însă nu l-am pomenit, pentru că nu era potrivit, în discursurile mele —, care, plecat tot din Veneția, a ajuns în marele oraș Cambaluc, capitala Marelui Han, unde nu numai că a ridicat o biserică creștină cu trei clopote, ci a și botezat vreo șase mii de oameni, a tradus *Psalmii* în limba tătară și chiar a întemeiat o școală de canto pentru copii, unde-i învăța să intoneze, cu glasurile lor fragede, laude către Domnul. Acolo l-a întîlnit Odoric din Pordenone — altul pe care-l cunosc foarte bine — devenit arhiepiscop, cu biserică ridicată la rang de catedrală, cu adepți și sprijinitori, doritori să li se trimită misionari în număr cît mai mare căci întîlnise în țara aceea — și tare se mai bucura

— o minunată toleranță care, ce-i drept, favorizase o supărătoare răspîndire a ereziei nestoriene, ale cărei greșeli abominabile le denunțase, la vremea lui, Ilustrul Doctor din Sevilla, în *Etimologiile* sale... N-ar fi exclus, prin urmare, ca opera de catehizare a lui Giovanni di Monte Corvino să se fi extins pînă aici — prin osteneala franciscanilor, care sînt neobosiți la drum!... În cazul ăsta, Cristóbal, Cristobalillo, tu care ți-ai inventat, în timpul călătoriei, numele de *Christo-phoros*, hamal al lui Hristos, purtător al lui Hristos, San Cristóbal, dînd buzna fără sfială în textele cele mai faimoase și mai inamovibile ale Credinței, atribuindu-ți o misiune de Predestinat, de Om Unic și Necesar — o misiune sacră —, tu, care ți-ai oferit proiectul celui dispus să dea mai mult, vînzîndu-te pînă la urmă pe un milion de maravedís, în cazul ăsta, înșelător înșelat, n-ai avea încotro și ar trebui să ridici din nou velele, să faci cale întoarsă și să te duci dracului, cu *Niña, Pinta* și *Santa María* cu tot, să mori de rușine la picioarele stăpînei tale din Altas Torres. În acest ceas rău — ceas al celui de al treilea cart — bagă de seamă, marinar dezorientat (pînă și busola ta și-a pierdut orientarea!), că cel mai neplăcut lucru ce-ar putea să ți se-ntîmple e să-ți iasă înainte Evangheliile. Ce-i drept, din porunca stăpînei tale, ai fost primit în ordinul franciscan și ai căpătat dreptul de-a purta rasa fără glugă a călugărilor cerșetori. Dar... ce vei face tu, un biet paracliser... dascăl improvizat, vrăjitor și ministrant încă neîncercat, față de un diacon, ori un episcop care, ridicînd mîna, ți-ar spune: „Întoarce-te, căci ești de prisos aici". În această așteptare doresc, da, doresc ca Evangheliile să nu fi ajuns asemeni caravelelor mele. E un conflict al Verbului împotriva Verbului. Verb călătorind spre Răsărit, căruia trebuie să i-o iau înainte luînd-o spre Apus. Absurdă întrecere în care-mi pot pierde viața și gloria. Luptă inegală, căci nu am Evangheliile la bord — nici vreun capelan care, cel puțin, le-ar putea povesti. Foc de lombarde și flinte aș porunci împotriva Evangheliilor, ridicate în fața mea, de mi-ar fi cu putință s-o fac!... Dar nu e cu putință: sub scoarțele lor de aur încrustate cu pietre scumpe, ele și-ar bate joc de împușcături. Dacă Roma Cezarilor n-a

putut să le biruie, cu atît mai puțin poate acum acest sărman marinar care, în zorii pîndiți cu îngrijorare, așteaptă ceasul în care lumina cerului îi va dezvălui dacă a fost inutilă călătoria lui sau dacă se va înălța acoperit de glorie perenă. Dacă Matei și Marcu și Luca și Ioan mă așteaptă pe plaja apropiată, s-a zis cu mine. N-o să mai fiu pentru posteritate Christo-phoros, pentru a mă întoarce la taverna din Savona. Salvarea mea ar fi să găsesc multe, multe mirodenii. Ar începe atunci fastuosul dans al Doamnei Scorțișoară cu Domnul Fir de Cuișoare. Dar partea proastă e că aici, cum v-am spus, domnește Marele Han. Și oamenii lui, nărăviți de negoțul cu noi, nu dăruiesc piperul sau măcar aroma lui, ci te pun să le plătești o groază de bani, nu se mulțumesc cu fleacurile pe care le-am cumpărat în ultima oră dinaintea plecării și pe care le-am luat, pentru schimb în natură, pe corăbiile mele. Iar în ce privește aurul și perlele, se dăruiesc și mai puțin decît ghimbirul, atît de bine descris și comparat de Giovanni di Monte Corvino cu o rădăcină de săbiuță... Spaniolii mei spun și cîntă rugăciunea Salve, în același timp nerăbdători și neliniștiți — deși, din alte motive decît mine — căci acum se termină aventura pe mare și începe aventura pe uscat... Și, dintr-o dată, se face ziuă : zorile se revarsă asupra noastră, atît de uite în ascensiunea lor de clarități, încît pot spune că niciodată n-am văzut o asemenea minunăție de lumină în nici unul din multele regate cunoscute de mine pînă acum. Privesc cu nesaț. Nu există edificii, case, castele, turnuri sau creneluri în fața ochilor noștri. Nu se zărește nici o cruce deasupra arborilor. Deci, după cît se pare, nu există biserici. Nu există biserici. Nu voi asculta, încă, temutul sunet al unui clopot turnat din bronz... Plăcutul clipocit al ramelor de la bărcile noastre care se afundă într-o apă miraculos de liniștită și transparentă, la fundul căreia zăresc pe nisip niște cochilii mari de melci cu forme noi pentru mine. Acum neliniștea mea se preface într-o bucurie fără margini. Ne aflăm pe uscat, unde cresc copaci cu o înfățișare necunoscută pentru noi, în afară de cîțiva palmieri care seamănă puțin cu cei din Africa. Încheiem repede formalitățile Luării în Stăpînire și cuvenita certificare și

depunere de mărturii — pe care nu reușește să le termine grefierul Rodríguez de Escobedo, uluit, fiindcă se aude zvon de glasuri în desiș, frunzele se dau la o parte, și ne trezim pe neașteptate înconjurați de oameni. După ce ne revenim din spaimă, mulți dintre ai noștri izbucnesc în rîs, fiindcă de noi se apropie niște oameni goi, care abia își acoperă rușinea cu o cîrpă albă. Și noi care ne puseserăm platoșele, zalele și coifurile, ca măsură de prevedere pentru un posibil atac al unor războinici cumpliți, înarmați pînă în dinți !... Aceștia, cît privește armele, n-au decît niște darde ce par strămurarițe de mînat boii, și bănuiesc că sînt săraci, săraci lipiți, fiindcă umblă cu toții în pielea goală — sau aproape — cum i-a făcut maică-sa, chiar și o fată cu țîțele în vînt, la care și-au ațintit privirile oamenii mei, dornici să le pipăie, cu o poftă care-mi aprinde mînia, silindu-mă să strig la ei pe un ton nepotrivit cu ținuta solemnă pe care se cuvine s-o aibă cel care înalță stindardul Alteţelor Lor Regale. Unii aduceau papagali verzi, care pesemne că nu vorbeau din pricina spaimei, și un fir de bumbac înfășurat în gheme — nu așa de bun totuși ca cel obținut în alte părți ale Indiilor. Și schimbau totul cu mărgele de sticlă, clopoței — mai ales clopoței, pe care-i lipeau de ureche pentru a-i auzi mai bine —, inele de tinichea, obiecte care valorau o nimica toată, pe care le-am luat cu noi pe plajă cu gîndul la posibile schimburi, fără a uita mulțimea de bonete colorate, cumpărate de mine în bazarele din Sevilla, cînd mi-am amintit, în ajunul plecării, că stîrpiturile din Vinlandia se dădeau în vînt după cîrpele și hainele colorate. În schimbul acestor porcării, ne-au dat papagalii și ghemele lor de bumbac, și ni s-a părut că sînt oameni blînzi, inofensivi, în stare să devină servitori ascultători și umili — nici negri, nici albi, ci mai degrabă de culoarea locuitorilor din Canare, cu părul neondulat, ci lins și gros ca părul din coama cailor. În ziua aceea n-am mai făcut altceva : năuciți cum eram de descoperire și de luarea în stăpînire a insulei și cuprinși de dorința de a ne odihni, după o noapte nedormită. — „Unde am ajuns, Domnule Amiral ?“ — mă întreabă Martín Alonso, cu veninul ascuns sub masca zîmbitoare. — „Important e că am ajuns“ —

îi răspund... Și, întorcîndu-mă pe bordul navei amiral, îi priveam de sus, înălțat pe podiumul mîndriei mele legitime, pe nemernicii care, cu două zile în urmă, își ridicaseră glasul — ba chiar și pumnii — asupra mea, gata să se răzvrătească — și nu atît flecarii andaluzi, aproape toți calafagii, dulgheri, dogari, pe care-i luasem cu mine; nu atît evreii, care, venind cu mine, scăpaseră de expulzare ; nu atît creștinii noi care se bucurau că pot privi spre Mecca la asfințitul soarelui, cît blestemații de vizcaini neastîmpărați, încăpățînați, nerespectuoși, care alcătuiau camarila lui Juan de la Cosa, ghiftuit de cunoștințele lui de cartografie, mereu ocupat *cu știința lui* (o știam de la un alt intrigant, Vicente Yáñez, la fel de perfid ca și Martín Alonso, dar mai bun căpitan...), care afirma că eu nu eram decît un marinar fanfaron și ambițios, navigator prin încăperile palatelor, că încurcam latitudinile, zăpăceam milele marine, incapabil să duc la bun sfîrșit un proiect ca ăsta...

...Acum se aude sunet de tălăngi, încet, în burnița ușoară ce moaie acoperișurile orașului unde se cuibărește umbra mea, protagonistă a propriului meu asfințit. Trece pe stradă o turmă de oi. Și duhovnicul care nu mai vine. Și lumina asta de toamnă, deși sîntem în luna mai, care mă scoate din noianul amintirilor din Insulele Strălucitoare unde — poate fiindcă nu aveam nici un capelan pe corăbiile mele, poate fiindcă nu mă gîndisem niciodată să convertesc ori să îndoctrinez pe altcineva — mă aștepta Demonul pentru a mă face să-i cad în capcane. Și certitudinea acestor capcane este aici, în aceste ciorne ale relatărilor mele de călătorie, pe care le țin sub pernă, și pe care acum le scot cu o mînă tremurîndă — speriată de ea însăși — pentru a reciti ceea ce, în aceste clipe din urmă, mi se pare un vast Repertoriu de Înșelăciuni — și așa am să-i spun duhovnicului care întîrzie să-și facă apariția. Repertoriu de înșelăciuni care se deschide pe data de 13 octombrie, cu cuvîntul AUR. Fiindcă în sîmbăta aceea mă întorsesem în insula de curînd descoperită cu gîndul să văd ce se putea lua de acolo, în afară de papagali — că nu mai știam ce să facem cu atîția papagali care murdăriseră scîndurile co-

vertei cu găinațul lor alb ca laptele — și ghemulețe de bumbac, cînd am observat, cu înfiorare de uimire, la cîțiva indieni (îi vom numi *indieni*, deoarece sîntem probabil în primele contraforturi naturale ale Indiilor Occidentale) bucățele de aur atîrnate de nas. Am spus : AUR. Văzînd o asemenea minunăție, am simțit un fel de extaz. O lăcomie nemaicunoscută pînă atunci îmi încolțea în măruntaie. Îmi tremurau mîinile. Tulburat, lac de sudoare și stăpînit de un singur gînd, m-am repezit ca ieșit din minți la oamenii aceia năpădindu-i cu întrebări puse prin gesturi și încercînd să aflu de unde venea aurul ăsta, cum îl obțineau, unde erau minele, cum îl extrăgeau, cum îl lucrau, dat fiind că, după cît se pare, nu aveau unelte și nici nu cunoșteau mojarul. Și pipăiam metalul, îl cîntăream în palmă, îl mușcam, îl încercam, ștergînd saliva rămasă pe el cu batista ca să-l privesc la soare, să-l examinez în lumina soarelui, să-l fac să strălucească în lumina soarelui, trăgînd de aur, punîndu-mi-l în palmă ca să mă conving că era aur, aur curat, aur adevărat — aur fără nici un cusur. Iar ei, cei care-l aveau, zăpăciți, înhățați de podoabele lor ca boii de belciug, scuturați, zgîlțîiți de nerăbdarea mea, mi-au dat să înțeleg că mergînd spre sud dădeam de o altă insulă, unde un Rege mare avea vase uriașe pline cu aur. Și că nația lui nu avea numai aur, ci și pietre prețioase. Regatul acela, după descrierea lor, trebuia să fie Cipango mai curînd decît Vinlandia. Și atunci, mînat de un Spirit Josnic care dintr-o dată mi s-a strecurat în suflet, trecînd la violență, am poruncit să fie luați prizonieri șapte din oamenii ăștia, pe care cu lovituri de bici i-am vîrît în cala corăbiilor, fără să ținem seama de strigăte și vaiete, nici de protestele celorlalți, pe care i-am amenințat cu spada — și ei știau, fiindcă atinseseră una din spadele noastre, că spadele noastre tăiau adînc și deschideau brazde de sînge... Am ridicat iar ancora, duminică, de ziua Domnului, fără să ne înduioșăm de lacrimile captivilor pe care-i legasem la provă ca să ne fie călăuze în navigație. Începînd din ziua aceea, cuvîntul AUR va fi cel mai des repetat, ca o obsesie diavolească, în Jurnalele mele, în Relatări și Scrisori. Dar prea puțin aur era în insulițele pe care le descope-

ream acum, locuite tot de bărbați goi și de femei care purtau, ca singur obiect de îmbrăcăminte — așa cum am scris Altețelor Lor — „cîrpe de bumbac ce abia le acopereau rușinea“ — după care uneori îmi fugeau ochii, în treacăt fie zis, la fel cum le fugeau ochii și spaniolilor mei — atît de tare, că a fost nevoie să-i ameninț că-i pedepsesc dacă, umflați cum erau la prohab, se lăsau tîrîți spre desfrîu. Dacă mă stăpîneam eu, să se stăpînească și ei ! Aici nu venisem să ne destrăbălăm, ci să căutăm aur, aurul care începea să iasă la iveală, care se descoperea în fiecare insulă ; aurul care, de aci înainte, avea să fie călăuza noastră, busola cea mare a drumurilor noastre. Și, ca să fim îndreptați cît mai repede pe calea cea bună a aurului, dăruiam mai departe bonete roșii, clopoței de bîlci și alte fleacuri — și, fudul, am ajuns să mă fălesc cu inegalitatea trocului în fața Regelui și a Reginei ! — care nu valorau nici o lețcaie, deși multe bucățele din adorabilul metal care strălucea fuseseră obținute în schimbul lor. Dar eu nu mă mai mulțumeam acum cu aurul atîrnat la nasul ori la urechile indienilor, căci acum îmi vorbeau de marea țară Cobla, sau Cuba, unde se părea că există cu adevărat aur și perle, ba chiar și mirodenii ; și într-acolo ne-am îndreptat și am ajuns într-o duminică, de ziua Domnului.

Am fost sincer cînd am scris că țara aceea mi s-a părut cea mai frumoasă din cîte au văzut vreodată ochii omenești. Era impunătoare, cu țărmul înalt, cu peisaj variat, solidă, parcă tăiată în piatră de sus pînă jos, mai bogată în verde proaspăt, mai întinsă, cu palmieri mai falnici, cu izvoare mai bogate, cu piscuri mai semețe și căldări mai adînci decît tot ce văzusem pînă atunci, în insule care pentru mine, mărturisesc, erau ca niște insule nebune, mișcătoare, somnambule, străine de hărțile și de noțiunile cu care fusesem obișnuit. Țara asta nouă trebuia descrisă. Dar, încercînd s-o fac, m-am trezit la fel de încurcat ca acela care trebuie să numească lucruri complet deosebite de toate cele cunoscute — lucruri care trebuie să aibă nume, căci nimic ce n-are nume nu poate fi imaginat, dar aceste nume îmi erau necunoscute, și eu nu eram un nou Adam, ales de Dumnezeu ca să dea nume lucrurilor. Puteam să născocesc cuvinte, desigur ;

dar cuvîntul singur nu arată lucrul, dacă lucrul nu este cunoscut dinainte. Ca să vezi o masă, cînd cineva zice masă, e nevoie să existe, la cel ce ascultă, o *idee-masă*, cu toate atributele noțiunii de *masă*. Dar aici, în fața încîntătorului peisaj pe care-l contemplam, numai cuvîntul *palmier* avea valoare figurativă, căci palmieri sînt și în Africa, palmieri — deși deosebiți de cei de aici — sînt în multe părți și, prin urmare, cuvîntul *palmier* e însoțit de o imagine exactă — și cu atît mai mult pentru cei ce știu, datorită religiei lor, ce înseamnă Duminica Floriilor. Într-o zi de duminică sosisem aici și pana memorialistică îmi rămînea suspendată cînd încercam să trec de cele șapte litere ale cuvîntului *palmier*. Un om versat în ale retoricii, poate, care ar mînui castiliana cu mai multă ușurință ca mine ; un poet, poate, utilizînd comparații și metafore, ar fi mers mai departe, reușind să descrie ce nu puteam eu să descriu : acești arbori, foarte încîlciți, a căror înfățișare îmi era necunoscută ; acela, ale cărui frunze cenușii pe dos, verzi pe față, care căzînd și uscîndu-se se strîngeau ca niște mîini ce încearcă să se agațe de ceva ; celălalt, roșcat, cu trunchiul din care se desprindeau pielițe transparente ca solzii șarpelui ce-și schimbă pielea ; cel de dincolo, singuratic și monumental, în mijlocul unei mici cîmpii, cu crengile care se desfăceau, orizonate, ca dintr-un colier, în partea de sus a unui trunchi gros plin de ghimpi, cu aspect de coloană rostrală... Și fructele : ăsta, cu coaja violetă și carnea roșie, cu semințele parcă cioplite din lemn de mahon ; celălalt, cu pulpa violacee, cu sîmburii închiși în cămăși de gelatină ; celălalt, mai mare, mai mic, niciodată asemănător cu cele învecinate, cu miezul alb, parfumat și dulce-acrișor, întotdeauna răcoritor și zemos cu toată căldura înăbușitoare a amiezii... Totul era nou, ciudat, plăcut în pofida acestui caracter ciudat, dar nimic foarte folositor pînă acum. Nici Doamna Nucșoară, nici Domnul Piper, nici Doamna Scorțișoară, nici Doamna Cardama nu-și făceau apariția aici pe nicăieri. Cît despre aur, se zicea că era din belșug. Iar eu socoteam că era timpul să iasă la iveală divinul metal, deoarece acum, cînd existența lui era dovedită în aceste insule, o problemă nouă mă încolțea : cele trei caravele însemnau o datorie de

două milioane. Nu mă îngrijora prea mult milionul bancherului Santángel, căci regii își lichidează datoriile cum pot și cînd pot, iar cît privește bijuteriile Colombei, erau bijuterii ieftine, și ea era prea deșteaptă și hotărîtă ca un bărbat cînd voia, ca să nu le fi recuperat pînă acum, mai ales în aceste vremuri cînd evreii își făceau catrafusele. Dar rămînea celălalt milion : al genovezilor din Sevilla, care mi-ar fi făcut viața imposibilă dacă mă întorceam de aici cu mîinile goale... Prin urmare, trebuia să cîștig cît mai mult timp : „Aceasta e țara cea mai frumoasă pe care au văzut-o vreodată ochi omenești...", și o țiu așa mereu, cu finețe de epitalam. Cît privește peisajul, nu-mi bat prea mult capul : spun că munții albaștri și nu prea înalți ce se zăresc în depărtare seamănă cu cei din Sicilia, deși nu seamănă deloc cu cei din Sicilia. Spun că iarba e la fel de mare ca aceea din Andaluzia în aprilie și mai, deși nimic nu seamănă aici cu ceva din Andaluzia. Spun că aici cîntă privighetori, cînd de fapt șuieră doar niște păsărele cenușii, cu ciocul lung și negru, ce par mai degrabă vrăbii. Vorbesc despre cîmpiile Castiliei, aici unde nimic, absolut nimic, nu amintește de cîmpiile Castiliei. N-am văzut arbori de mirodenii și, totuși, prevestesc că aici trebuie să se găsească mirodenii. Vorbesc de *mine de aur* fără să fi auzit de nici una. Vorbesc de perle, multe perle, numai fiindcă am văzut cîteva midii „care sînt un semn al prezenței lor". Un singur lucru adevărat am spus : că aici cîinii se pare că nu latră. Dar cu cîini care nici măcar nu știu să latre n-o să plătesc milionul pe care-l datorez blestemaților de genovezi din Sevilla, în stare să-și trimită mama la galere pentru o datorie de cincizeci de maravedís. Și cel mai rău lucru e că n-am nici cea mai mică idee unde sîntem ; țara asta numită Colba sau Cuba ar putea fi la fel de bine capătul meridional al Vinlandiei ca și țărmul occidental al vestitului regat Cipango — fără a uita că Indiile sînt trei. Eu spun că țara asta e un continent, cu o întindere necuprinsă. Juan de la Cosa, întotdeauna în dezacord cu mine, căci e deajuns ca eu să spun ceva pentru ca el să mă contrazică, afirmă că e insulă. Nu știu ce să cred. Dar spun că e

continent și basta — fiindcă sînt Amiralul și știu ce spun. Celălalt vorbește de periplu, eu îi spun că nefiind insulă nu poate fi vorba de periplu. Și la naiba cu controversele... destul !... Iau din nou pana și redactez mai departe. Repertoriul meu de Vești Bune, Catalogul meu de Pronosticuri Strălucite. Și dau asigurări — îmi dau asigurări mie însumi — că foarte curînd îl voi vedea la față pe Marele Han. (Numele Marelui Han sună a aur, aur pulbere, aur în lingouri, aur în sipete, aur în butoaie : dulce muzică a monedelor de aur căzînd și rostogolindu-se pe masa bancherului : muzică cerească...).

Curînd mă conving că nu în țara asta numită Cuba voi vedea fața, imposibilă și magnifică, a Marelui Han. Am trimis doi mesageri destoinici ca să vadă dacă aici se înalță vreun oraș sau vreo fortăreață importantă (Luis de Torres, care, cum am spus, vorbește ebraica, araba și caldeea, și Rodrigo de Jerez, care cunoaște cîteva dialecte africane...), și amîndoi s-au întors cu vestea că n-au dat decît de un sătuleț de colibe și cu indieni întru totul asemănători celor pe care i-am văzut pînă acum. N-au descoperit nici un indiciu că acolo s-ar găsi aur. Au arătat micile mostre de scorțișoară și de cuișoare pe care li le dădusem, și nimeni n-a părut să cunoască asemenea mirodenii. Se îndepărta, deci, de mine încă o dată strălucitorul regat Cipangu. Dar nu mă lăsam intimidat de perspectiva de a-mi continua navigația orbește pe căi necunoscute, întărindu-mi sufletul la gîndul că în urma mea rămîneau două insule botezate de mine, înscrise de mine în geografia lumii, de vreme ce ieșiseră din întunericul în care le țineau barbarele limbi cu ale căror cuvinte le desemnau locuitorii lor, pentru a primi, una, augustul nume Santa María de la Concepción, iar cealaltă, plăcutul nume, pentru mine foarte plăcutul nume Isabela. Și gîndindu-mă poate la faptul că relatarea călătoriei mele avea să fie citită cîndva de stăpîna mea, am avut grijă să descriu — cum n-am mai făcut apoi cu nici un alt loc — crîngurile minunate, verdele proaspăt al plantelor, care-mi aminteau (...ea avea să înțeleagă) clipele de desfătare din luna aprilie în Andaluzia, cu miresmele ei încîntătoare, parfumul fructelor și (...ea avea să înțeleagă din nou) *„cîntecul păsărelelor“*, atît de

înrobitor încît *„ți-ai dori să nu mai pleci niciodată de acolo"*... Dar acum, după ce am făcut întrucîtva recunoașterea coastei acestei țări numite Cuba, trebuia să merg mai departe în căutarea Aurului. Din cei șapte indieni pe care-i capturasem pe prima insulă, doi fugiseră. Iar pe cei rămași îi înșelasem (continuam seria înșelăciunilor) tăgăduind că aveam de gînd să-i duc în Spania pentru a-i arăta la Curte, ci asigurîndu-i că aveam să le dau drumul să se înapoieze în țara lor, cu daruri bogate, de îndată ce voi găsi o cantitate importantă de aur. Cum mîncarea noastră le făcea greață — nici pastramă, nici brînză, nici pesmeți nu voiau să mănînce — acceptînd numai unii pești pe care-i pescuiam sub ochii lor, dar nici pe aceștia nu voiau să-i mănînce fripți în uleiul nostru mai mult decît rînced, ci doar rumeniți la jeratic, îi obișnuisem să bea din vinul pe care-l luasem în cantități atît de mari, încît furnizorii noștri fuseseră uimiți văzîndu-mă că vîr atîtea butoaie în cămări. Neîncrezători la început, căci, după cît se pare, credeau că e sînge, prizonierii îndrăgiseră vinul roșu cînd i-au cunoscut efectele, și acum cereau din ce în ce mai mult și beau întruna dintr-un ulcior mare ce li se dăduse. Adevărul e că îi țineam beți tot timpul, zi și noapte, fiindcă numai așa conteniseră cu gemetele și vaietele, și mă asigurau, cînd băutura le dezlega limba, că eram foarte aproape de aur, că în curînd vom ajunge la aur — și nu la plăcuțele de aur, la măștile și podoabele de aur, la plastroanele lucrate în aur, la coroanele și statuetele de aur, ci la mina de aur, la marea mină, la mina uriașă, de unde se scotea atîta aur că nu-mi vor ajunge cele trei nave ca să-l încarc pe tot. Juan de la Cosa, care se înconjurase iarăși de o camarilă de vizcaini, a căror limbă eu n-o înțelegeam, și de gallegi ursuzi și mereu nemulțumiți, afirma în grupulețele lui nocturne — întotdeauna se găsea cine să mă informeze — că indienii ăștia mă duceau cu vorba, că-mi zugrăveau miraje de aur ca să-mi adoarmă bănuielile și, făcîndu-mă să neglijez paza, să găsească prilejul de a evada, cum făcuseră mai înainte ceilalți doi. Dar noi ne urmam drumul, ținînd-o tot înainte, mergînd pe lîngă țărmul minunatei țări numite

Aytí, căreia, de frumoasă ce era, i-am pus numele *Española* — știu eu de ce — gîndindu-mă că dacă aveam să întemeiez un oraș îl voi numi *Isabela*. Dar, pentru a doua oară, aveam să suport aici o mare dezamăgire, căci nimic din cele văzute în țara de curînd aflată nu-mi arăta că ne apropiam de Cipangu sau de vreo provincie guvernată măcar de un principe tributar Marelui Han. Fiindcă acum, ce-i drept, dădeam peste regi — niște regi care aici se cheamă *caciques* —, dar erau regi în pielea goală (dacă vă puteți închipui un asemenea lucru!), cu niște regine cu țîțele în vînt și, pentru a-și acoperi ceea ce femeia își ascunde cu cea mai mare pudoare, doar o cîrpă de mărimea unei batistuțe de dantelă, din acelea folosite de piticele care, în Castilia, sînt ținute în castele și palate ca să te distreze și să aibă grijă de infante și de copilele de viță nobilă. (Curte de monarhi în pielea goală! Iată ceva de neconceput pentru cineva căruia cuvîntul „curte" îi sugerează imediat o viziune de palate, heralzi, mitre și catifele, cu purpure evocatoare ale măreției romane: *Nero din Tarpeia cată / peste Roma incendiată...*). În fața unor asemenea regi, dacă-i putem numi regi pe niște indieni care umblă cu părțile rușinoase aproape la vedere, îmi executam eu ceremoniile obișnuite: înălțam drapelul monarhilor mei creștini, tăiam cîteva crengi și frunze cu spada, proclamam de trei ori că luam în stăpînire țara în numele Altețelor Lor, fiind dispus — adăugam — să răspund cu oțelul spadei celui care va avea pretenții asupra ei, și Rodríguez de Escobedo depunea mărturie și certifica în scris; dar cel mai exasperant lucru, în fond, era că, după genuflexiunile, proclamațiile și arogantele mele provocări la duel adresate unor reclamanți care nu se iveau de nicăieri, totul rămînea la fel ca înainte. Și doar se știe că, pentru a lua în stăpînire o parte a lumii, e nevoie să birui un dușman, să umilești un suveran, să subjugi un popor, să primești cheile unui oraș, să accepți un jurămînt de ascultare. Dar aici nu se petrecea nimic din toate astea. Nimic nu se schimba. Nimeni nu se lupta. Nimeni nu părea să ia în seamă ceremoniile, actele și proclamațiile noastre. Păreau că-și spun unii altora — uneori

cu un rîs supărător — *„Da, da; n-avem nimic împotrivă. Dinspre partea noastră... faceți ce vreți!“* Ne dăruiau papagali — și eram sătui de atîția papagali verzi, mici, cu ochii vicleni, care nu voiau să învețe să articuleze un singur cuvînt în limba noastră! —, de atîtea ghemulețe de lînă că nu știam unde să le mai punem, de cîte un ulcior lucrat grosolan, și pe urmă își puneau bonetele noastre roșii, scuturau tălăngile și clopoțeii și, părîndu-li-se totul foarte amuzant, izbucneau în hohote de rîs și se băteau cu palmele pe burtă. Iar eu rămîneam în posesia pămînturilor lor, fără ca ei să-și dea seama de nimic și, mai ales, fără ca acea *luare în posesiune*, în numele etc., etc., etc. (eterna poveste!...) să-mi aducă cine știe ce foloase. (Și mă întorceam la corabia mea, într-o barcă ce trecea alene peste bancuri de mărgean care, sub soarele schimbător de aici, deveneau pentru mine un miraj scufundat, unde totul părea altceva, și ai fi putut crede, văzînd asemenea jocuri de culori, că în ele intrau sclipirile magice ale smaragdului și ametistului, ale chihlimbarului și agatei verzi din Indii, ale selenitului din Persia, ba chiar și ale lincuriului, care, cum se știe, se naște în urina linxului, și ale dracontitei, care se extrage din creierul dragonului... Dar toate astea „le-ai fi putut crede“ și nimic mai mult, fiindcă, dacă întindeai mîna și voiai să apuci ceva din apă, îți însîngerai degetele fără alt folos decît acela că scoteai ceva care, cînd se usca, semăna cu o bucată de crenguță putrezită... Și din ceea ce părea o magnifică diademă, adusă din țările asiatice, unde furnicile, singure, scot aurul din pămînt, rămînea, spre marea ta disperare, o diaree — și fie-mi iertată gluma proastă).

Cinci, șase, șapte *regi* din această insulă au venit să mi se închine (sau cel puțin, așa interpretam eu, deși blestemații de vizcaini ai lui Juan de la Cosa au spus că nu veneau decît pentru a-mi vedea fața...): regi la fel cu cei dinainte; regi care, în loc să-și pună veșminte de purpură imperială, aveau, drept orice podoabă, o simplă cîrpă în jurul șoldurilor. Această paradă de „majestăți“ în pielea goală mă făcea să bănuiesc că eram încă foarte departe de fabulosul Cipangu din cronicile italiene. Fiindcă acolo palatele aveau acoperișuri de aur și,

la curți, strălucind de aur și nestemate, ambasadorii creștini erau primiți de Domni împlătoșați în aur, înconjurați de miniștri și sfetnici înveșmîntați cu tunici aurite, și în timpul banchetelor la care bucatele se serveau pe fețe de masă aurite erau aduși păuni ce dansau padovana în sunetul unor instrumente melodioase, lei blînzi — ca acela care a fost numit cățelușul Sfîntului Ieronim — care făceau reverențe cu multă grație, maimuțe saltimbanci, păsări cîntătoare ce se întreceau în triluri la porunca stăpînului lor, în timp ce — minunăție descrisă de Marco Polo și Oderic de Pordenone — cupele cu vin zburau ca porumbeii din mîna Marelui Chelar pe masa festinului, fără să se verse o singură picătură de băutură — și erau cupe de aur, bineînțeles. De aur, fiindcă totul era de aur în țara minunilor pe care acum o căutam cu impresia descurajantă că mă îndepărtez de ea cu fiecare zi. Dacă, cine știe, pornind din Cuba, aș fi navigat mai spre sud ; sau, poate, mai spre nord de Isabela... Și acum, ticăloșii ăștia de indieni care nu făceau decît să mă dezorientase : cei din Española, poate pentru ca să mă îndepărteze de minele de aur, îmi spuneau mereu să merg mai departe, mai departe, mai departe, dar nu chiar așa departe, că eram — „cald, cald, cald", ca în jocul de copii... — gata-gata să ajung, îndemnîndu-mă să-mi urmez drumul ; indienii pe care-i țineam captivi, în schimb, desigur de frică să nu se îndepărteze prea mult de insulițele lor, îmi spuneau că urmînd asemenea sfaturi aș ajunge într-o țară locuită de canibali, care aveau un singur ochi în frunte și cap de cîine — monștri ce se hrăneau cu sînge și carne de om. Dar, cu toate astea, nu știam nimic sigur despre imensa comoară pe care-o căutam. Fiindcă, deși în Española asta se pare că era mult mai mult aur decît în Cuba, judecînd după podoabele purtate de caciques și după bucățelele pe care ni le dăruiau, filonul, Filonul principal, mina, Marea Mină — mina pomenită și răspomenită de călătorii venețieni — nu apărea nicăieri. Și această mină, Mina Mare, ajunsese să fie pentru mine un fel de obsesie diabolică... Acuma cînd, atins de aripa morții, în așteptarea unui duhovnic care întîrzie să sosească, îmi arunc ochii pe filele galbene, încă mirosind a silitră de departe, ale în-

semnărilor pentru Relatarea Primei mele Călătorii, îmi provoacă mîhnire, remușcare și rușine faptul că văd cuvîntul AUR scris de atîtea ori. Și cu atît mai mult acum, cînd, în așteptarea morții, am îmbrăcat rasa franciscanilor, săraci prin jurămîntul de sărăcie făcut de bunăvoie, prin datoria de a fi săraci, căsătoriți, asemenea sfîntului din Assisi, cu Donna Povertà... E ca și cum o vrăjitorie, o suflare infernală, ar fi mînjit acest manuscris, ce pare a zugrăvi mai curînd căutarea unui Pămînt al Vițelului de Aur decît a unui Pămînt al Făgăduinței pentru răscumpărarea milioanelor de suflete cufundate în cețurile mîrșave ale idolatriei. Ajung să mă indignez de mine însumi văzînd, de pildă, că pe ziua de 24 decembrie, în care ar fi trebuit să meditez ca un bun franciscan la Divinul Eveniment al Nașterii Mîntuitorului, scriu de cinci ori cuvîntul AUR, în zece rînduri ce mi se par scoase dintr-un tratat de alchimie. Două zile mai tîrziu, de Sfîntul Ștefan, în loc să mă gîndesc la fericita moarte — pricinuită de pietre de rîu mai prețioase decît tot aurul din lume — a primului martir al religiei noastre, a cărei cruce o purtăm cu mîndrie pe velele corăbiilor, scriu de douăsprezece ori cuvîntul AUR, într-o relatare unde se pomenește o singură dată de Dumnezeu — și asta doar pentru a respecta o uzanță, folosind o expresie de rutină a limbii. Fiindcă este un simplu fenomen de rutină faptul că am menționat numai de paisprezece ori numele Atotputernicului într-o relatare amplă în care mențiunile AURULUI trec de două sute. Și chiar așa, „Domnul Nostru" e folosit aproape — recunosc acum cu groază — ca formulă de politețe, însoțind numele Alteților Lor într-un stil de adulație, ca o rugăminte de îmbunare — „mulțumită lui Dumnezeu", — „prin grația lui Dumnezeu"... — cînd nu spun, cu o falsă cucernicie care miroase de departe a pucioasă, a copită de Diavol, că „Domnul Nostru îmi va arăta unde se află AURUL". Și, cu toate astea, o singură dată — pe 12 decembrie — folosesc explicit în textul meu numele lui Iisus Hristos. În afară de ziua asta, cînd, foarte rar, îmi aduc aminte că sînt creștin, invoc pe *Dumnezeu* și *Domnul Nostru* într-un mod care dezvăluie adevăratul fond al unei minți hrănită mai mult cu Vechiul Testament decît cu

Evangheliile, aflată mai aproape de mîniile și iertările Domnului Bătăliilor decît de parabolele samaritene, într-o călătorie în care, ca să mărturisesc adevărul, nici Matei, nici Marcu, nici Luca, nici Ioan n-au fost cu noi. Lăsate în Spania, Cărțile Sfinte nu străbătuseră marea ocean, nu ajunseseră pe pămînturile noi, unde nu s-a făcut încercarea de a boteza pe nimeni, nici de a salva sărmanele suflete ale celor osîndiți, din ignoranță, să moară fără a cunoaște semnificația unei Cruci făcute din lemne netezite și împreunate de dulgheri, pe care spaniolii o împlîntaseră în mai multe locuri de pe țărmurile de curînd descoperite. Evangheliile, repet, rămăseseră acasă, fără a putea fi lansate, în chip de armate de versete sacre, împotriva religiilor de aici — cu toate că am avut mare grijă să nu vorbesc despre ele —, a căror prezență o observ în sculpturile grosolane, cu formă omenească, pe care, fiind din piatră cioplită, le-am lăsat unde erau, fără să pun prea multe întrebări... Aici, în aceste file, vorbisem numai — cu o singură excepție — de un *Dumnezeu* care ar fi putut fi cel al lui Avram și Iacob, cel ce i-a vorbit lui Moise prin glasul mărăcinilor aprinși — de un *Dumnezeu* anterior propriei sale Întrupări, uitînd cu totul de Sfîntul Duh, mai absent din scrierile mele decît numele lui Mahomed... Dîndu-mi seama de asta, în ceasul ăsta în care zgomotul vag al ploii pune surdină pasului dobitoacelor care trec pe stradă încărcate cu ulei și oțet, mă înfior de spaimă... Dau filele ciornei mele, căutînd, căutînd, căutînd. Dar nu, nu și nu. N-am uitat însă cu totul de Întruparea Domnului în aceste pagini, fiindcă, după ce am numit prima insulă descoperită de mine — la 15 octombrie — „insula Santa María de la Conceptión" ; după ce am sărbătorit cu trageri de lombarde — pe 18 decembrie — ziua Sfintei Maria de la O, în ziua de 14 februarie, cînd ne aflam pe drumul de întoarcere, am dat semne de recunoaștere a Divinei Puteri a Sfintei Fecioare, venerată pretutindeni de marinarii creștini. Aproape că mă cuprinde groaza amintindu-mi de noaptea aceea în care s-a stîrnit vîntul și valurile erau înspăimîntătoare, încălecîndu-se unele pe altele și venind din toate direcțiile, *„tăind calea navei și oprind-o în loc, că nici nu putea trece înainte, nici nu putea să iasă*

dintre ele". În învălmășeala furtunii, caravela lui Martín Alonso s-a pierdut de noi — ceea ce, mărturisesc, nu pot să nu mărturisesc, nu mi-a părut prea rău în clipa aceea, căci cu cîtva timp în urmă înfumuratul căpitan se răzvrătise împotriva mea, nesocotindu-mi ordinele, și atît de mare i-a fost neascultarea față de autoritatea mea, încît, cu puțin timp în urmă, luînd-o în prelungirea țărmului Insulei Española, dispăruse cîteva zile, căutînd aur pe socoteala lui, în cîrdășie cu alți nemernici din șleahta lui de zurbagii și clevetitori, întotdeauna ațîțată împotriva mea de Juan de la Cosa și de celălalt pișicher și ticălos, Vicente Yánez... (Vai, spaniolii, spaniolii, spaniolii... cum mă mai zăpăceau cu pornirea lor spre gîlceavă și dezbinare, formînd mereu grupuri și grupulețe în permanent dezacord... !) Așa, deci, în noaptea aceea eram înconjurați de o furtună atît de cumplită, încît, crezînd că navele vor fi înghițite de mare, am atribuit un asemenea dezastru — și o spun aici —, *„puținei mele credințe și slăbirii încrederii în Pronia Cerească"*. Abia atunci — și numai atunci ! — am recurs la supremul sprijin al Sfintei Fecioare, în ale cărei măruntaie, cum a spus Augustin, „Dumnezeu s-a făcut Fiul luînd chip de Om". Trăgînd la sorți pe cei ce aveau să meargă în pelerinaj, am făgăduit Sfintei Fecioare din Guadelupa să-i ducem o lumînare de ceară de cinci livre ; am făgăduit alta la fel Sfintei Fecioare din Loreto, care se află în marea Anconei, lîngă Papă ; Sfintei Clara din Moguer i-am făgăduit să stăm în priveghi o noapte încheiată și să dăm o slujbă. Și am depus cu toții jurămînt într-un glas că, de cum vom pune piciorul pe uscat, vom merge în cămașă, în procesiune, să ne rugăm la prima biserică cu hramul Sfintei Maria... După aceea, am scris o foarte scurtă relatare a călătoriei mele, destinată Altețelor Lor, și am azvîrlit-o în mare într-un butoi, pentru eventualitatea că navele s-ar fi scufundat. Și, spre și mai marea mea neliniște și scîrbă, în mijlocul acelei înspăimîntătoare furtuni cîțiva nemernici au ajuns să spună că dacă ne scufundam era din pricină că, nepriceput cum eram în ale mării, uitasem să iau lest îndeajuns, fără să mă gîndesc că acum corăbiile se întorceau cu butoaiele goale, pe cînd la dus fuseseră pline

cu pastramă, saramură, făină, vinuri, de mult mîncate și băute. Și cum învinuirea din urmă era întemeiată, am acceptat umilința de a admite că e adevărat ca pe o pedeapsă în plus pentru slaba mea credință — cu mulțumirea ascunsă, totuși, și nu puteam să mi-o înfrînez, că ticălosul de Martín Alonso se rătăcise de noi în noaptea aceea îngrozitoare, nemaiputînd depune mărturie împotriva mea dacă ne salvam din înspăimîntătoarea furie dezlănțuită a elementelor... (Martín Alonso, tîrît de vînturi, a ajuns pe coastele Galiciei, de unde a scris Regelui și Reginei o scrisoare plină de ticăloșii ; dar Pronia Cerească a vrut să-și dea obștescul sfîrșit pe cînd se îndrepta spre Curte ca să mă strivească sub greutatea calomniilor. Arză-l-ar focul gheenii de nemernic ce era !) Cît despre mine — și asta e o nouă mustrare de cuget care mă copleșește în ceasul din urmă —, nu-mi amintesc și pace; nu-mi amintesc — dar poate că e din pricina unei întunecări a memoriei mele slăbite — să-mi fi ținut făgăduiala făcută Sfintei Fecioare din Guadelupa, căci multe ocupații, sarcini și surprize mi-au deviat pașii și mi-au abătut gîndul, de cum am sosit... Și cred acum că din această greșeală de neiertat mi se trag nenumăratele necazuri de care aveam să am parte în viitor.

Cu daruri și bucurie, stindarde și dangăt de clopote, felicitări de la notabilități și priviri de admirație din balcoane, muzică de orgă, trompete de heralzi, hărmălaie ca-n sărbătoarea Paștelui, sunete de talgere, naiuri și fluiere m-a primit neasemuita Sevilie, ca pe un prinț biruitor după un lung război, în splendoarea luminilor ei de aprilie. Și după veselia și serbările, banchetele și dansurile care au avut loc, am primit cel mai mare premiu : o scrisoare de la Altețele Lor invitîndu-mă la Curte, care în momentul acela se afla la Barcelona, și — asta era și mai important pentru mine — somîndu-mă să organizez de îndată o nouă călătorie spre pămînturile descoperite de mine. Nici Cezar intrînd în Roma în carul triumfal n-a putut să se simtă mai fudul decît mine ! În spatele acestei invitații, citind printre rînduri, credeam că observ satisfacția și laudele Celei care, văzîndu-mă ca un erou dintr-un poem epic, socotea izbînda mea, într-un anumit fel, ca un trofeu al victoriei așternut de cavalerul fără pată la picioarele Stăpînei sale... Nerăbdător s-o văd din nou, n-aveam altceva de făcut decît să pornesc la drum, cu trofeele mele ținute în cufere, cu papagalii care mai rămăseseră în viață — cam mucoși și ponosiți după lunga călătorie pe care-o făcuseră, recunosc — și, mai ales, mica mea trupă de indieni. Dar va trebui să spun că aceștia, cu ochii încărcați de ranchiună, erau singurul nor — supărător nor — care arunca o umbră întunecată pe cerul larg ce se deschidea din nou înaintea mea, și acum într-un chip mult mai sigur, spre soare-apune. Fiindcă,

din cei zece pe care, captivi, îi adusesem cu mine, trei erau pe moarte, fără ca medicii de aici să poată găsi vreun leac pentru a alina suferințele unor oameni pe care orice răceală, din acelea de care noi ne vindecăm cu siropuri, clistiruri, supozitoare și ventuze, îi sleia complet de puteri, făcîndu-i să intre aproape în agonie și să-și dea sfîrșitul cu friguri și fierbințeli. Pentru aceștia trei era limpede că, după ceasul spițerului, sunase sinistrul Ceas al Dulgherului. Cît despre ceilalți, se părea că aveau s-o apuce pe același drum, deși fețele li se mai înveseleau nițel atunci cînd le aduceam o garafă cu vin — lucru de care aveam grijă tot timpul, de dimineața pînă seara. Și să nu mi se spună că le dădeam de băut foarte des ca să-i țin beți — așa suportau mai ușor, bineînțeles, inevitabilele suferințe impuse de desrădăcinare —, ci la drept vorbind întreținerea lor devenise o problemă foarte grea. Laptele de capră și de vacă li se părea, de pildă, cea mai scîrboasă băutură pe care ar fi putut-o bea un om, minunîndu-se că noi sorbeam sucul acesta de animale, bun doar pentru a crește animale, care, dealtfel, le trezeau neîncrederea și aș putea zice chiar teama în fața unor dobitoace cu coarne și uger, nemaivăzute pînă atunci, căci pe insulele lor nu păşteau nici un fel de turme. Refuzau pastrama și peștele sărat. Simțeau repulsie pentru fructele noastre. Scuipau, neputînd să le mănînce, varza și napii, ba chiar și cel mai gustos ghiveci. Nu le plăcea decît năutul, fiindcă semăna întrucîtva, deși foarte puțin — zicea Dieguito, singurul dintre ei toți care reușise să învețe cîteva cuvinte de-ale noastre — cu acel *porumb* din țara lor, din care eu aș fi putut aduce saci plini, dar pe care-l disprețuisem întotdeauna, considerînd că era un aliment nepotrivit pentru lumea civilizată, bun poate doar pentru hrana porcilor și a dobitoacelor. De aceea socoteam eu că vinul, dat fiind că li se dăduse pe gust atît de bine, ar fi putut să-i mai întărească în postul lor încăpățînat, dîndu-le forțe pentru noua călătorie care-i aștepta acum. Dar rămînea de rezolvat chestiunea hainelor cu care aveau să se înfățișeze dinaintea suveranilor. Nu puteam să-i arăt aproape goi cum trăiau în țara lor, din respect pentru Majestățile Lor. Iar dacă îi îmbrăcam după obi-

ceiul nostru, n-ar mai părea foarte deosebiți de unii andaluzi cu pielea arsă de soare — sau creștini corciți cu mauri, care nu erau puțini în regatele Spaniei. Providența mi-a trimis, în situația aceea critică, un croitor evreu pe care-l cunoscusem cu ani în urmă lîngă Poarta cartierului evreiesc din Lisabona, unde-și avea prăvălia, și care acum, din circumcis transformat în genovez — ca atîția alții! — se afla în oraș. M-a sfătuit să le pun niște pantaloni scurți roșii cusuți cu fir de aur (— „Așa... Așa", am spus), niște cămăși largi, puțin desfăcute la piept, care era neted și fără nici un fir de păr, iar în cap să le pun un fel de tiare, tot din fir de aur (— „Așa... Așa", am spus, „să strălucească aurul"), împodobite cu pene arătoase — chiar dacă nu sînt luate de la păsările din acele insule — care să le vină bine, crescute parcă pe creștetul capului, deasupra pletelor negre care le crescuseră mult pe drumul de întoarcere și pe care, bineînțeles, trebuia să le spălăm și țesălăm ca pe coama cailor, în zorii zilei de înfățișare.

Și a sosit și ziua aceea. Zi de sărbătoare în întreaga Barcelonă. Asemeni unui negustor de bîlci ce intră în castel aducînd saltimbanci pentru un mare spectacol, așa am intrat eu în palatul unde eram așteptat, urmat de marea mea trupă a Cutiei cu Minuni din Indii — primul spectacol de acest gen prezentat pe scena marelui teatru al universului —, trupă ce a rămas într-o anticameră, alcătuit într-o anumită ordine încă de acum cîteva zile, și eu însumi avusesem grijă să conduc repetițiile și să așez personajele. Escortat de heralzi și ușieri, am intrat în încăperea regală unde se aflau Majestățile Lor, încet, solemn, cu pas de învingător, fără a-mi pierde cumpătul, și fără a mă lăsa amețit de fastul gătelilor și de aplauzele cu care eram salutat — printre care răsunau, nespus de plăcute, cele ale atîtor oameni ce se căiau, în ceasul acesta, că-mi fuseseră cîndva dușmani. Busola și farul meu, în acest mers pe covorul roșu aprins care ducea direct la podiumul regal, era fața suveranei mele, luminată, în aceste clipe, de zîmbetul cel mai inefabil. După ce am sărutat mîinile suveranilor, am fost poftit să mă așez — eu, ciudatul genovez, genovez de spiță necunoscută și cu obîrșie știută numai de mine...

— între Castilia și Aragon, s-a deschis din nou, larg, marea ușă de la intrare și, purtate cît mai sus, au intrat Trofeele. Pe tăvi mari de argint — foarte mari pentru ca mostrele să pară mai numeroase —, AURUL : aur în bucățele brute, aproape de mărimea mîinii ; aur în măști micuțe ; aur în figurine datorate, fără îndoială, vreunei idolatrii despre care acum aveam grijă să nu scot o vorbă ; aur în șiraguri, aur în pepite, aur în plăcuțe foarte mici — nu atîta aur, în realitate, cît aș fi dorit eu — ; aur care mi se părea puțin, deodată, foarte puțin, pe lîngă podoabele, blazoanele și broderiile de care eram înconjurat, pe lîngă straiele aurite, toiegele slujitorilor din escortă, broderiile aurii ale baldachinului — puțin aur, la urma urmei. Aur dintr-un prim transport, la vederea căruia se putea bănui că după aurul acesta avea să fie adus mai mult aur, mai mult aur, mai mult aur... Dar acum intrau indienii — la chemarea unui șuierat de îmblînzitor de lei, de vătaf, de care mă slujeam pentru a le porunci să facă una sau alta... —, purtînd pe mîini, pe umeri, pe antebrațe, toți papagalii rămași în viață, care erau ceva mai mulți de douăzeci — grozav de agitați în aceste clipe atît de importante din pricina frămîntării și zumzetului de glasuri ale celor de față, și mai ales din pricină că, înainte de a pune în mișcare cortegiul meu de Minunății de peste Mări, le dădusem o mulțime de firimituri înmuiate în vin roșu, și acum stîrneau o asemenea larmă, încît am ajuns să mă tem că ar putea începe deodată să vorbească, repetînd cuvintele urîte pe care de bună seamă că le auziseră pe bordul corăbiilor mele și în zilele de cînd se aflau la Sevilla. Și, cînd indienii au căzut în genunchi în fața Majestăților Lor, gemînd și plîngînd, tremurînd buimăciți (cerînd să fie eliberați din captivitatea în care eu îi țineam, puși în fiare, și să fie trimiși înapoi în țara lor, deși eu le explicam că erau emoționați și tremurau de fericire văzîndu-se prosternați în fața tronului Spaniei...), au intrat cîțiva marinari de-ai mei, aducînd piei de șarpe și șopîrle de o mărime nemaivăzută pe aici și, pe lîngă asta, crenguțe, frunze uscate, vegetații veștejite, pe care le-am arătat ca exemplu de specii valoroase, deși nimeni nu se uita la ele, nemaiputînd să-și desprindă ochii de

la indienii prosternați la picioarele tronului — care continuau să plîngă și să geamă — și de la papagalii lor verzi, care începuseră să verse poșirca cu care-i îndopasem pe covorul regal roșu aprins. Văzînd că spectacolul era cît pe-aci să intre într-un impas, i-am făcut să iasă pe indienii cu păsările lor și pe marinarii cu plantele lor, după care, ridicîndu-mă în picioare, cu fața la Majestățile Lor și jumătate din profil pentru strălucita asistență care umplea încăperea — unde domnea, trebuie să spun, o căldură înăbușitoare și se simțea un miros acru de la sudoarea stătută a catifelelor, mătăsurilor și satinurilor —, am început să vorbesc. Discursul meu a fost lent la început, povestind peripețiile călătoriei, sosirea în Indii, întîlnirea cu locuitorii. Am evocat, pentru a descrie ținuturile acelea, frumusețile celor mai lăudate locuri din Spania, dulceața — știu eu de ce — din cîmpiile Cordobei, deși am exagerat, desigur, cînd am asemuit munții din Española cu piscurile masivului Teide. Am povestit cum am văzut trei sirene, în ziua de 9 ianuarie, într-un loc cu multe broaște țestoase — sirene urîte, dacă era să spun adevărul, și cu chip de bărbat, nu atît de grațioase, muzicale și zglobii ca altele pe care le contemplasem de aproape, asemeni lui Ulise (minciună sfruntată !) pe plajele din Malagueta. Și cum important e să începi a vorbi pentru a-ți urma vorba, încetul cu încetul, cu gesturi tot mai largi, dîndu-mă înapoi pentru a da cuvintelor o amplitudine sonoră mai mare, verbul mi s-a înflăcărat și, ascultîndu-mă pe mine însumi de parcă aș fi auzit pe altul vorbind, pe buzele mele au prins să răsune numele celor mai strălucite ținuturi ale istoriei și legendei. Tot ce putea străluci, scăpăra, scînteia, străfulgera, tot ce putea lua ochii, tot ce se putea înălța într-o viziune halucinantă de profet îmi venea pe buze ca sub impulsul unei diabolice energii interioare. Deodată, insula Española, transfigurată de muzica mea interioară, a încetat să semene cu Castilia și Andaluzia, a crescut, s-a umflat pînă s-a ridicat pe culmile fabuloase ale Tarsisului, Ofirului și Ofarului, devenind limita, în sfîrșit aflată — da, aflată... — a prodigiosului regat Cipangu. Și acolo, chiar acolo, era mina îmbelșugată cunoscută de Marco Polo, și despre asta

veneam eu să dau de Știre acestui regat și întregii Creștinătăți. Găsisem Lîna de Aur, dar nu pe tărîmurile mitice ale păgînătății antice, ci, de data asta, în realitatea cea mai palpabilă. Aurul era nobil, Aurul era bun : *Genovezi, Venețieni și toți oamenii care au perle, pietre prețioase și alte lucruri de valoare, toți le duc pînă la capătul lumii ca să le schimbe, să le transforme în aur ; aurul e tot ce poate fi mai minunat ; din aur se face tezaur, și cu el, cine-l are, face ce vrea pe lume și ajunge să trimită sufletele în rai*... Și, cu această călătorie a mea, devenise realitate profeția lui Seneca. Sosiseră anii leneși :

„Venient annis
saecula seris quibus Oceanus
uincula rerum laxet...“

Aici am tăiat versul, căci am avut impresia întrucîtva neplăcută — poate că m-am înșelat — că, printr-un clipit aproape imperceptibil, Columba mă privea cu o expresie ce parcă spunea : *Quorque tandem, Christoforo?*... De aceea, îndulcindu-mi tonul, am trecut la un registru superior : Și eram eu, prin grația Majestăților Lor, Deschizătorul și Ușierul Orizonturilor Nebănuite, încheindu-se astfel rotunjirea, ca o pară, ca un sîn de femeie cu sfîrcul în sus — și ochii mei se întîlniră, printr-o privire scurtă, cu ochii stăpînei mele — a unei lumi pe care Petrus Aliacus, ilustrul cancelar al Sorbonei și al catedralei Notre Dame din Paris, o văzuse ca *aproape* rotundă, *aproape* sferică, întinzînd o punte între Aristotel și mine. Prin descoperirea mea se confirmau cele scrise în Cartea Prorocirilor lui Isaia : era acum realitate „țara plină de argint și de aur și de bogății nesfîrșite, pe malul rîurilor largi pe care merg corăbii cu pînze și rame“. Și ghicesc ceasul „împărțirii Marii Prăzi, în țara unde locuitorii vor fi iertați de păcatele lor“. Așa a vorbit Isaia. Și de pe buzele cui se auzea acum glasul lui Isaia ?...

Cînd am terminat, am îngenuncheat cu o noblețe a mișcărilor studiată în ajun, au îngenuncheat și monarhii, au îngenuncheat toți cei prezenți, cu ochii în lacrimi, în timp ce cîntăreții de biserică și copiii din corul Capelei

Regale au intonat cel mai solemn Te Deum din cîte au putut fi ascultate sub cerul acesta. Și cînd glasurile cerești s-au întors pe pămînt, s-a hotărît ca cei șapte indieni ai mei să fie instruiți în credința creștină, trebuind să se procedeze, de îndată ce vor avea noțiuni suficiente, la botezul lor. — „Să nu fie socotiți sclavi“ — a spus Regina. „Și să fie trimiși înapoi în țara lor cu prima corabie ce-și va ridica ancora într-acolo“... Și, în noaptea aceea, am revăzut-o pe stăpîna mea în intimitatea camerelor private, unde am cunoscut bucuriile reîntîlnirii după o absență lungă și plină de primejdii — și zău dacă, timp de cîteva ore, mi-am mai amintit de caravele și de Indii. Dar, puțin înainte de a se crăpa de ziuă, moment în care, cu ochii deschiși în noaptea care începe să lase loc zorilor, cei care-au împărțit patul vorbesc fără ocol, mi s-a părut că Columba, cîntărind din nou evenimentele și recăpătîndu-și simțul realităților pe care i-l știam foarte bine, nu se arăta atît de complet cucerită de cuvintele discursului meu cum am crezut la început. Mi-a lăudat priceperea într-ale retoricii, iscusința citatelor, ușurința cu care folosisem imaginile, dar eu o găseam lunecoasă, rece, rezervată, în ceea ce privește formularea unei aprecieri generoase și deschise despre importanța descoperirii mele. — „Dar, în rezumat... ce se spune despre cele petrecute azi ?“ — am întrebat-o ca s-o fac să vorbească nițel mai mult. — „Ca să fiu sinceră, se spune, se spune că, pentru a aduce șapte omuleți plîngăcioși, urduroși și bolnavi, niște frunze și crenguțe care nu-s bune de nimic decît ca să afumi cu ele leproșii și puțintel aur care se pierde în caria unei măsele, nu merita să se cheltuiască două milioane de maravedís“. — „Dar prestigiul Coroanelor voastre ?“ — am strigat. — „Prestigiu suficient am cîștigat cu expulzarea evreilor și recucerirea regatului Granadei. Prestigiu înalt și adevărat se află în tot ce se vede, în tot ce poate fi pipăit, în tot ce se obține cu legi despre care s-a dus vestea pînă la Roma și biruințe armate ce trec în Marea Istorie... Pe cînd descoperirea ta, dacă ne va da cîndva prestigiu, va trebui să mai treacă mult timp pînă atunci. Deocamdată, tot ce-ai făcut e să ajungi în niște locuri pe care încă nu ni le putem închipui, unde nu s-a cîștigat nici o bătălie, unde nu s-a

obținut vreun triumf de pomină — *in hoc signo vinces*...[1] —, totul se reduce, deocamdată, la un foc de paie, o născocire care se umflă după placul ascultătorilor, cum s-a întîmplat cu isprăvile unui Carol cel Mare, despre care se povestește că a intrat victorios în Zaragoza, umilindu-l pe regele Babiloniei, cînd adevărul e că, după un asediu nereușit, s-a întors învins în Franța, lăsîndu-și ariergarda sub comanda paladinului Roland, care... bine !... știi și tu cum s-a sfîrșit povestea asta..." — „Dar eu am adus aur !" — am strigat : „Toți au văzut. Acolo e o mină, o mină uriașă..." — „Dacă mina era atît de mare, oamenii tăi ar fi trebuit să încarce lingouri și nu niște fleacuri care, după cîte mi s-a spus, abia dacă valorează o sută de maravedís"... I-am vorbit despre imposibilitatea, într-un timp atît de scurt ca acela petrecut *acolo*, de a întreprinde o adevărată muncă de extracție ; despre necesitatea de a mă întoarce cît mai repede pentru a da seamă de Descoperirea mea... — „Am pus un expert în arome să identifice plantele aduse de tine : nu au nimic de-a face nici cu scorțișoara, nici cu nucșoara, nici cu piperul, nici cu cuișoarele : prin urmare n-ai ajuns în Indii", a spus ea, „șarlatan ca întotdeauna". — „Dar unde am ajuns eu atunci ?" — „Într-un loc care nu seamănă defel cu o provincie a Indiilor". — „În călătoria mea mi-am pus în joc onoarea și mi-am riscat viața". — „Nu-i chiar așa. Nu-i chiar așa. Dacă nu te întîlneai cu acel Maestru Iacob în Insula de Gheață, n-ai fi mers la sigur cum ai mers. Tu știai că, *oricum*, în orice caz, aveai să găsești pămînt". — „Un pămînt cu comori fabuloase !" — „După mostrele aduse, nu pare să fie așa". — „Atunci de ce naiba mi-ați scris, cerîndu-mi să mă pregătesc cît mai repede de o a doua călătorie ?" — „Ca să înfundăm Portugalia" — a spus ea, mușcînd indiferentă dintr-o bucată de marțipan de Toledo : „Dacă acum nu ne instalăm acolo temeinic, ne-o vor lua ceilalți înainte — alții cărora tu, fără să-ți pese nici cît negru sub unghie de coroanele Castiliei și Ara-

---

[1] Sub acest semn vei învinge (lat.). Deviza împăratului creștin Constantin cel Mare, înscrisă sub semnul crucii pe stindardele armatei sale, înainte de lupta cu Maxențiu.

gonului, ai vrut, în două rînduri, să le vinzi proiectul tău. Au și trimis mesaje către Papă, pentru a cere proprietatea asupra unor pămînturi pe care navigatorii lor nici nu le-au zărit măcar". — „Vrei să spui că eu am făcut călătoria asta fără nici un folos?" — „Nu spun asta. Dar, la naiba... grozav ne-ai complicat viața ! Acum va trebui să închiriem nave, să obținem bani, să amînăm războiul din Africa, pentru a ne împlînta stindardul — n-avem încotro — în niște locuri care, pentru mine, nu țin nici de Ofir, nici de Ofar, nici de Cipangu... Încearcă să aduci mai mult aur decît ai adus acum, și perle, și pietre prețioase, și mirodenii. Atunci voi da crezare multor lucruri care deocamdată îmi miros a șarlatanerii de-ale tale"... Am plecat destul de înțepat, mărturisesc, din încăperile regale. Anumite cuvinte îmi înveninau auzul. Dar supărarea mea nu era cea de altădată, cînd nimic nu-mi scotea din impas proiectul. Oceanul era acum din nou în fața ochilor mei. Peste cîteva luni aveam să cunosc bucuria de nedescris a velelor umflate, pe o corabie mai solidă și mai sigură decît cea dinainte... Și acum voi avea nave suficiente ; acum se prăpădise ticălosul de Martín Alonso ; acum voi avea sub comanda mea marinari adevărați, voi avea titlul de Amiral, numirea de Vicerege, și ceilalți vor fi siliți să mi se adreseze folosind particula nobiliară Don... M-am întors la șopronul din port, unde indienii dîrdîiau sub pături de lînă, iar papagalii vărsaseră tot vinul băut în ajun, cu ochii sticloși ca ai unui pește în putrefacție, cu aripile căzute, cu picioarele în sus, cu penele zburlite, parcă bătuți cu mătura... Curînd au murit cu toții. La fel cum au murit, la cîteva zile după ce au fost botezați — care de piept, care de pojar, care de diaree — șase din cei șapte indieni pe care-i înfățișasem înaintea tronurilor. De la Dieguito, singurul care-mi rămăsese, am aflat că oamenii ăștia nici nu ne iubeau, nici nu ne admirau : ne socoteau perfizi, mincinoși, violenți, colerici, cruzi, murdari și împuțiți, și se mirau că aproape niciodată nu ne spălam, ei care, de cîteva ori pe zi, își înviorau trupurile în pîraiele, izvoarele și cascadele din țara lor. Ziceau că în casele noastre îi trăznea un miros de grăsime rîncedă ; străzile noastre înguste aveau pentru ei

miros de scîrnă, bărbații noștri cei mai eleganți, le miroseau a sudoare și dacă femeile noastre își puneau atîtea fuste, jupoane, volane și zorzoane, era, ziceau, pentru că, desigur, voiau să-și ascundă deformități și plăgi care le-ar fi făcut respingătoare — ori se rușinau de țîțele lor, atît de mari că păreau mereu gata să iasă din decolteu. Parfumurile și esențele noastre — chiar și tămîia — îi făceau să strănute ; se înăbușeau în încăperile noastre strîmte și-și închipuiau că bisericile noastre sînt locuri de pedeapsă și de spaimă după mulțimea de paralitici, schilozi, păduchioși, pitici și monștri care se înghesuiau la intrarea lor. Nu înțelegeau nici de ce atîția bărbați, fără să aparțină trupei, umblau înarmați, nici cum de puteau atîția domni bine îmbrăcați să contemple, fără a se rușina, din înălțimea șeilor strălucitoare, un furnicar în necontenită frămîntare de gemete, mizerii, purulențe, cioturi și zdrențe. Dealtfel, încercările de a le vîrî în cap rudimentele doctrinei creștine, înainte de a primi apele lustrale, eșuaseră. Nu pot spune că dădeau dovadă de rea voință și nu voiau să înțeleagă ; vreau să spun, pur și simplu, că nu înțelegeau. Dacă Dumnezeu, cînd a făcut lumea, și vegetațiile, și ființele care o populează, se gîndise că toate acelea erau bune, nu vedeau de ce Adam și Eva, alcătuiți după chipul și asemănarea Lui, ar fi comis vreo greșeală mîncînd din bunele fructe ale unui pom bun. Nu socoteau că goliciunea totală ar fi ceva indecent ; dacă bărbații, *acolo*, purtau o cîrpă în jurul coapselor, era pentru că mădularul, fragil, sensibil și întrucîtva stînjenitor la mers fiindcă atîrnă, trebuia apărat de arbuștii spinoși, de ierburile tăioase, de împunsături, lovituri sau înțepături de lighioane ; cît despre femei, era mai bine să se acopere mai jos de pîntec cu bucățica aceea de bumbac, pe care eu o văzusem că o poartă, pentru ca, atunci cînd le venea sorocul, să nu fie nevoite să-și arate o necurățenie dezagreabilă. Nu înțelegeau nici anumite tablouri cu scene din Vechiul Testament pe care li le-am arătat : nu vedeau de ce Răul era reprezentat de Șarpe, dat fiind că șerpii din insulele lor nu erau vătămători. Pe lîngă aceasta, un șarpe cu un măr în gură îi făcea să rîdă cu hohote, fiindcă — după cum îmi explica Die-

guito — „șarpele nu mănîncă fructe"... În curînd voi ridica din nou ancora și din nou voi ajunge la avanposturile regatului Cipangu, pe care le-am descoperit — deși Columba, insuportabilă în acele zile, fiindcă intrase pesemne în perioada de indispoziție, spune — n-are decît! — că n-au nimic de a face cu Cipangu. Dar, cît privește îndoctrinarea indienilor, de asta n-au decît să se ocupe bărbați mai capabili ca mine în îndeplinirea unei misiuni atît de importante! Nu-i treaba mea să cîștig suflete. Și să nu se ceară vocație de apostol de la cine are lăcomie de bancher. Ceea ce mi se cere acum — și încă într-un mod presant — e să găsesc aur, mult aur, cît mai mult aur cu putință, căci și aici a fost zugrăvit pe cer — și asta datorită mie — mirajul Lînei de Aur și al Querosenesurilor.

Insule, insule, insule... Mari, micuțe, arțăgoase și blînde, insula cheală, insula hirsută, insula cu nisip cenușiu și licheni morți ; insula navigației primejdioase, cu suișuri și coborîșuri, în ritmul fiecărui val ; insula ponoarelor — cu înfățișare de defileu —, insula pîntecoasă — parcă gravidă —, insula ascuțită, a vulcanului stins ; insula așezată în centrul unui curcubeu de pești-papagal ; insula ca un cioc de provă încovoiat, insula melcului daltă ; insula manglierului cu nenumărate cîrlige ; insula călare pe valuri, ca o prințesă cu poalele dantelate ; insula cu muzică de castaniete și insula cu gîtlejul urlător ; insula împotmolirii și înțepenirii ; insula fără nume și fără istorie ; insula unde șuieră vîntul în golul melcilor uriași ; insula de mărgean înflorind din apă ; insula vulcanului stins ; Insula Mușchiului verde ; Insula Gresie cenușie, Insula Sare albă ; insule într-o constelație atît de strînsă și însorită — am numărat pînă la o sută patru — încît, gîndindu-mă la cine știu eu, am numit-o *Grădina Reginei*... Insule, insule, insule... Peste cinci mii de insule înconjoară, după cronicile venețienilor, marele regat Cipangu. Prin urmare, sînt în vecinătatea imediată a acestui mare regat... Și totuși, pe măsură ce se scurg zilele, văd depărtîndu-se culoarea aurului, fiindcă, deși metalul continuă să apară ici și colo, sub formă de podoabe, figurine, mărgele, bucăți — care aproape niciodată nu ajung de mărimea mîinii unui genovez — toate acestea nu sînt decît firimituri, fărîme de zgîrieturi, talașul mărunt al unui mare filon care întîrzie să apară — și pe care nu l-am aflat

nici în Española, pînă la urmă, așa cum putusem să cred cînd îmi făcusem iluzii cu privire la bogățiile acestei mari insule. Așa se face că, în memorialul celei de a doua călătorii, încep să simt nevoia de a mă dezvinovăți. Poruncesc să se spună Altețelor Lor că aş fi dorit să le trimit o mare cantitate de aur, dar că nu pot s-o fac din pricina îmbolnăvirii multora dintre oamenii mei. Afirm că aurul trimis trebuie privit doar ca o *mostră*. Fiindcă există mai mult; sigur că există mult mai mult. Și merg mai departe, căutînd, nădăjduind, nerăbdător, jinduitor, și din ce în ce mai dezamăgit, fără a fi în stare să aflu unde se ascunde Mina Originară. Aurea Mater, Marele Zăcămînt, Supremul Bine din aceste locuri ale mirodeniilor fără mirodenii... Acum, în această cameră unde parcă se întunecă înainte de vreme, așteptîndu-l pe duhovnicul care ar fi trebuit să fie aici, dată fiind distanța mică la care se află cătunul unde s-au dus să-l caute, continui să răsfoiesc ciornele relatărilor și scrisorilor mele. Și, observîndu-mă pe mine însumi prin prisma celor scrise cu ani în urmă, bag de seamă, privind înapoi, că s-a petrecut o diabolică schimbare în sufletul meu. Mîniat pe acești indieni care nu-mi încredințează taina lor, care au început să-și ascundă femeile cînd ne apropiem de satele lor, fiindcă ne socotesc oameni necinstiți și dezmățați; pe acești neîncrezători și obraznici care, din cînd în cînd, trag în noi cu săgeți — deși fără a ne face prea mult rău, dacă trebuie să spunem adevărul —, nu-i mai văd ca pe oamenii aceia inocenți, buni, lipsiți de apărare, incapabili de a pune la cale viclenii și de a concepe că goliciunea e necuviincioasă, pe care i-am zugrăvit idilic stăpînilor mei la întoarcerea din prima călătorie. Acum le dau, din ce în ce mai des, numele de *canibali* — deși niciodată nu i-am văzut hrănindu-se cu carne de om. India Mirodeniilor se transformă din ce în ce mai mult pentru mine în *India Canibalilor*. Canibali puțin primejdioși — insist asupra acestui fapt —, dar care nu pot fi lăsați fără să cunoască sfînta noastră religie; canibali ale căror suflete trebuie să fie salvate (grija aceasta ne-a cuprins dintr-o dată!), așa cum au fost salvate sufletele milioanelor de bărbați și de femei din lumea păgînă prin cuvîntul Apostolilor Domnului.

Dar, cum e lucru vădit că aici nu-i chip să-i îndoctrinezi pe acești canibali, din pricină că noi nu cunoaștem limbile lor, care sînt, după cum încep să mă încredințez tot mai mult, foarte diferite și numeroase, soluția acestei grave probleme, care nu poate lăsa indiferentă biserica, constă în strămutarea lor în Spania, în calitate de sclavi. *De sclavi*, am spus. Da, acum, cînd mă aflu în pragul morții cuvîntul mă înspăimîntă, dar în acest memorial pe care-l recitesc e scrisă clar cu litere înalte și rotunde. Cer autorizație pentru *comerțul de sclavi*. Afirm că acești canibali din insulele descoperite de mine vor fi *mai buni decît toți ceilalți sclavi*, atrăgînd atenția, deocamdată, că se mulțumesc ca hrană cu orice și mănîncă mult mai puțin decît negrii care mișună la Lisabona și la Sevilla. (De vreme ce nu dau de aur, socotesc că aurul poate fi substituit cu energia de neînlocuit a trupului omenesc, forță de muncă ce se supravalorifică în chiar ceea ce produce, aducînd beneficii mai mari, la urma urmei, decît metalul înșelător pe care-l iei cu o mînă și îl cheltuiești cu cealaltă...). Pe lîngă aceasta, pentru a da mai multă trecere propunerii mele, trimit cu o corabie cîțiva din acești canibali — pe care i-am ales dintre cei mai zdraveni — însoțindu-i de *femei, copii* și *copile*, pentru a se putea vedea cum vor crește și se vor reproduce în Spania, la fel cum se petrec lucrurile cu captivii aduși din Guineea. Și arăt cum, în fiecare an, ne-ar putea veni mai multe caravele cu autorizația regală de a încărca transporturi bune de canibali, pe care noi i-am furniza la timp în cantitatea dorită, vînîndu-i pe locuitorii acestor insule și strîngîndu-i laolaltă în lagăre încercuite, în așteptarea îmbarcării. Și dacă mi s-ar aduce obiecția că prin aceasta ne-am priva de o mînă de lucru foarte necesară, îmi iau îngăduința de a cere să mi se trimită vreo mie de oameni, cu cîteva sute de cai, pentru a trece la cultivarea acestui pămînt, la aclimatizarea grîului și viței de vie și la creșterea vitelor. Acestor oameni va trebui să li se asigure un salariu cu nădejdea că aceste insule vor ajunge înfloritoare, dar, după un gînd al meu, ingenioasă idee de care atunci am avut nerușinarea să fiu mîndru, acest salariu nu avea să le fie plătit în bani : s-ar putea deschide, în folosul coroanei, niște dughene

unde să se vîndă obiecte de îmbrăcăminte, cămăşi ordinare, jachete și pieptare, basmale, haine, nădragi, pantofi, pe lîngă prafuri, leacuri, articole de spiţerie, fructe zaharisite *care să nu fie în rație*, şi produse din Castilia pe care *cei de aici le-ar primi cu plăcere în contul salariului.* (Unde mai punem că oamenii ar fi plătiţi cu mărfurile noastre, cu un profit enorm, deoarece n-ar vedea niciodată un șfanț și, dar fiind că dealtfel aici n-ar avea ce face cu banii, s-ar îndatora pînă peste cap, semnînd chitanțe pentru ce-au cumpărat...). Ținînd seama de faptul că, totuşi, vînătoarea de sclavi propusă de mine nu s-ar putea face fără a provoca o anumită împotrivire din partea canibalilor, cer — paza bună trece primejdia rea — să mi se trimită *două sute de cuirase, o sută de flinte și o sută de arbalete*, cu materialele pentru întreținere și reparație... Și închei acest șir de rușinoase propuneri, făcute în orașul Isabela, în ziua de 30 ianuarie 1496, rugîndu-l pe Dumnezeu să ne dea *belșug de aur* — de parcă, în ziua aceea, Dumnezeu nu și-ar fi întors fața de la mine, cînd m-am transformat în cel dintîi traficant de sclavi. (În loc să-i ceri iertare și să-ți impui canon, nefericitule, îi cereai *belșug de aur,* la fel cum cere tîrfa în asfințitul fiecărei zile, punîndu-şi nădejdea în noaptea lungă și incertă în care s-ar putea să-i surîdă norocul și scoţîndu-i în cale un chefliu filotim, cu mîna largă și teşchereaua plină !...).

Dar cînd scriam Alteţelor Lor minţeam încă o dată, zorindu-mă cu propuneri pe care, deşi se maturizaseră în mintea mea (şi de aceea am trimis mai înainte ca mostră cîţiva captivi cu femeile, copiii şi copilele lor...), le păstram, în realitate, pentru întoarcere — cînd aş fi avut posibilitatea să merg mai departe sau să dau înapoi, după expresia citită pe chipul interlocutorilor mei. Dar evenimentele, m-au depăşit, luînd o întorsătură proastă, şi m-am trezit că alţii s-au gîndit mai demult la acelaşi lucru ca şi mine şi au transformat într-un fapt împlinit — sîngeroasă realitate — ceea ce eu meditasem la rece, aşteptînd asentimentul regal pentru a începe o acţiune ce ar fi făcut să se uite nereuşitele expediţiei mele. Şi cu o pană foarte grăbită încercam să potolesc cît mai repede furtuna care, după ce se stîrnise împotriva mea în această insulă, ar fi putut să zboare peste ocean, dărîmînd statuia pe care cu atîta trudă reuşisem s-o înalţ — deşi era încă neterminată şi se mai clătina pe soclul ei — în Marea Reprezentaţie de la Barcelona. Faptele erau următoarele : la întoarcerea mea dintr-o expediţie de descoperire de noi insule în apropiere, îi găsisem pe spanioli răzvrătiţi, nesocotind orice autoritate şi dedaţi la cele mai crude acţiuni dictate de goana după cîştig. Erau cu toţii bolnavi de febra Aurului, molipsiţi de febra Aurului. Dar dacă boala lor era asemănătoare cu a mea — căci căutînd aur cu înverşunare, cu orbire, nu făceau altceva decît să-mi urmeze exemplul —, pricinile unei asemenea sminteli nu erau aceleaşi. Eu nu voiam aurul pentru mine (cel puţin deocamdată...). Aveam nevoie de

el în primul rînd pentru a-mi menține prestigiul la Curte și pentru a justifica acordarea înaltelor titluri cu care fusesem răsplătit. Nu puteam admite să se tot spună că expediția mea extrem de costisitoare nu adusese alt profit tronului decît „atîta aur cît se pierdea în caria unei măsele". Boala mea era boală de Mare Amiral. Boala acestor spanioli nenorociți, în schimb, era boala unor nemernici care-și doreau metalul prețios pentru ei — ca tință. să-l țină cu dinții, să-l strîngă grămadă, să-l ascundă și apoi să plece din țara asta cît mai repede cu putință, văzîndu-se bogați, pentru a-și satisface *acolo* viciile, pornirea spre desfrîu și poftele proprietății. În lipsa mea, uitînd de instrucțiunile mele — nerespectînd autoritatea fratelui meu Bartolomeu, pe care-l socoteau, ca și pe mine, un străin —, se năpustiseră într-o goană după aur prin toată insula Española, ciomăgindu-i pe indieni, dîndu-le foc satelor, rănind, ucigînd, torturînd, pentru a afla pînă la urmă unde, unde, unde era blestemata mină invizibilă pe care o căutam și eu — fără a mai vorbi de nenumăratele femei și fete siluite în toate expedițiile. Și rezistența băștinașilor se organiza într-un chip atît de primejdios — dacă nu dispuneau de arme ca ale noastre, cunoșteau în schimb terenul —, încît a fost nevoie să trimit cîteva batalioane în interior. Într-un loc pe care-l botezasem „Lunca Regală", spaniolii au luat mai mult de cinci sute de prizonieri, pe care i-au închis într-un loc îngrădit, țarc-închisoare cu metereze ca să poată trage în răzvrătiți, și eu acum nu știam ce să fac cu ei. Nu puteau fi lăsați în libertate, căci aveau să ducă glasul răzvrătirii la alte triburi. Nu aveam provizii suficiente ca să-i hrănim. Să-i exterminăm în masă — și asta voiau unii să facem — mi s-a părut o hotărîre din caleafară de crudă, care s-ar fi putut să fie aspru criticată de Cei ce-mi conferiseră titlurile — și eu cunoșteam prea bine izbucnirile de mînie ale Columbei, cînd dezaproba ceva. Dar, pus în fața faptului împlinit și trebuind să mă descotorosesc — n-aveam încotro — de acești cinci sute de prizonieri pe care într-un ceas rău soarta mi-i pusese în cîrcă, am hotărît — de acord cu fratele meu — să exploatez situația devenită ireversibilă, îndulcind, împodobind, justificînd ceva ce nu era decît instaurarea,

aici, a Sclaviei. Am arătat multele foloase ale unei asemenea instituții și, în sfîrșit, m-am slujit de Evanghelii. Și cu Evangheliile în chip de vînt din spate — fără ca Monarhii să-mi fi dat încă autorizația de a face comerț cu sclavi — i-am îmbarcat pe indieni pe două corăbii, cu lovituri de bici, de picior și de ciomag, negăsind o soluție mai bună pentru conflictul de autoritate pe care trebuia să-l rezolv neapărat. Pe lîngă aceasta — o nouă înșelătorie — acești sclavi nu erau chiar sclavi (ca aceia ce ne veneau din Africa), ci răzvrătiți împotriva Coroanei, prizonieri, sărmane victime, inevitabile însă, ale unui *război drept și necesar* (sic). Duși în Spania, încetau să fie primejdioși. Și fiecare dintre ei devenea pentru noi *un suflet* — un suflet care, în spiritul celor poruncite de nu știu care Evanghelie, era cu siguranță răscumpărat din bezna unei idolatrii, diavolească asemeni tuturor idolatriilor despre care începusem să vorbesc din ce în ce mai des în scrisorile și relatările mele, afirmînd că anumite măști de podoabă, văzute în tiarele șefilor de trib, aveau un profil primejdios de asemănător cu al lui Belzebut. (Și cum primul pas este cel mai greu de făcut, curînd Bartolomeu avea să primească instrucțiuni din partea mea pentru a încărca încă trei corăbii cu această pradă umană ce înlocuia, deocamdată, Aurul care nu se ivea de nicăieri...).

...În zorii zilei celei de a doua întoarceri, cînd marinarii forfoteau nerăbdători pe punte pregătindu-se de debarcare, cu gîndul la chefurile monstre cu muzică africană, o poșircă de vin și tîrfe pentru toți, și cu mă găteam la costumul meu de gală de Mare Amiral, l-am văzut deodată apărînd pe punte, cu îndoită bucurie, pe Maestrul Iacob, care după ce m-a îmbrățișat, mi-a spus că se află acolo în trecere, ca să primească o încărcătură bogată de vinuri andaluze destinate scoțienilor de la Sfîntul Patriciu — din zi în zi mai bețivi, hotărît lucru. — „Am aflat că ai fost în Vinlandia“ — îmi spune, întinzînd mîna spre burduful cu vin roșu, pe care, ca să prind puteri, îl și golisem pe jumătate. — „Vinlandia e bună“ — spun, fără să încuviințez, dar nici să tăgăduiesc: „Dar mai jos sînt țări și mai bune“. Și îl îmbrățișez din nou,

fiindcă eram grozav de bucuros că îl revăd, după atîtea frămîntări și necazuri, socotind neașteptata lui prezență ca o prevestire de noroc — eram grozav de bucuros, repet, numai că rîsul mi-a înghețat pe buze și vinul mi s-a prefăcut în oțet cînd am aflat că, după ce se făcuse la Sevilla o vînzare cu mare profit a unui lot din indienii mei capturați pe insula Española, sosise, severă, fulminantă, o poruncă regală prin care se interzicea înfloritorul negoț pe care eu îl încurajasem și instaurasem. Se pare că Altețele Lor, chinuite de mustrări de cuget, întruniseră o comisie de teologi și de oameni ai legii specialiști în dreptul canonic, pentru a afla dacă era îngăduit sau nu un asemenea comerț, și cei care întotdeauna îmi fuseseră dușmani se pronunțaseră, ca întotdeauna, în dauna intereselor mele. Așa se face că banii obținuți în două zile din vînzarea de peste două sute de sclavi erau blocați pentru despăgubiri. Cei ce-și ridicaseră indienii cu făgăduiala că-i vor plăti curînd, trebuiau să înapoieze marfa umană, rămînînd eliberați de datorie. Și, de aci înainte, mi se interzicea cu strictețe să îmbarc alți captivi cu destinația Spania, drept care trebuia să desființez, în insule, lagărele de concentrare, suspendînd capturarea bărbaților și femeilor — acțiune începută atît de strălucit. Am izbucnit în plîns, de inciudat ce eram, pe umărul Meșterului Iacob. Se prăbușea astfel singura afacere rentabilă pe care, pentru a compensa lipsa de aur și de mirodenii, reușisem s-o încropesc ! În această a doua întoarcere, pe care mi-o închipuisem glorioasă, mă vedeam ruinat, discreditat, dezmințit, dezaprobat de Altețele Lor și chiar numit *amăgitor* (sic) de poporul care pînă ieri mă aclama ! Și marinarii care mă așteptau ca să coboare de pe corăbii într-o strălucitoare paradă triumfală !.... Jalnic, lamentabil, ridicol mi se pare, dintr-o dată, costumul de gală, jambierele, chipiul meu de postav auriu, însemnele mele de Mare Amiral !... Și renaște în mine, ca de atîtea alte ori, în lipsa unei soluții mai bune, goliardul care se ascunde sub pielea mea, cu masca încruntată și îndurerată pe care, ca o mască de martir într-o reprezentație sacră, mi-o pun cînd e cazul. Mă dezbrac în grabă. Și tot în grabă pun pe mine rasa ordinului Sfîntului Francisc, cu cordon la brîu, desculț,

cu părul nepieptănat. Și cu ochii înnourați de o tristețe menită să înduioșeze pînă și sufletele împietrite, pocăit și cu ochii aproape în lacrimi, adus de spate, cu brațele atîrnînd de-a lungul trupului, mă așez în fruntea marinarilor mei uluiți, ca să cobor pe uscat cu întreaga durere copleșitoare de mare efect a unui pocăit în Săptămîna Mare. *Kirie eleison*... Dar, în primul rînd al celor care se îmbulzesc lîngă bord pentru a asista la întoarcerea mea, recunosc chipul, crispat într-o ironică mutră de imputare, al acelui Rodrigo din Triana căruia i-am răpit cei zece mii de reali ai recompensei regale, ca să-i dau Beatricei, ibovnica mea neglijată. Mă feresc să-i întîlnesc privirea mult prea acuzatoare, nu fără a băga de seamă că marinarul mai poartă și acum, în semn de batjocură, jacheta de mătase pe care i-am dat-o *atunci* — acum roasă peste tot și peticită, dar încă păstrîndu-și culoarea roșie, culoarea Diavolului. Și, îngrozit, mă întreb dacă prezența lui Rodrigo, aici, în această zi, nu e cumva Prezența Celui care, pîndindu-mă pentru a încerca să mă tîrască în Regatul Întunericului, începe de pe acum să-mi ceară socoteală. Pact între noi n-a fost. Dar sînt pacte care n-au nevoie de un pergament parafat cu sînge. Rămîne scris, și încă în termeni de neșters, cînd, cu minciuni și înșelătorii, te bucuri de minuni de care n-au parte muritorii de rînd. În pofida rasei de franciscan cu care mă acopăr acum, trupul meu seamănă cu al lui Pseudo-Ciprian, ereticul cartaginez care și-a zălogit sufletul pentru a-și redobîndi tinerețea pierdută și a profita prin viclenie de candoarea unei fecioare — curată cum au fost și insulele ce nu cunoșteau Păcatul Aurului și pe care eu le-am transformat în pradă ușoară a lăcomiei și dezmățului oamenilor de aici. *Kirie eleison.*

...Încă o călătorie și încă o călătorie, amintite aici, în ceasul cînd mă pregătesc pentru călătoria din care nu te mai întorci niciodată, în acest trist asfințit din Valladolid care pentru mine prinde să se lumineze cu două lumînări aduse de o servitoare cu pasul catifelat, care pleacă fără să mă întrebe nimic, văzîndu-mă cufundat într-o mîhnită lectură a unor hîrtii vechi, răvășite pe cearșaful — devenit aproape giulgiu — de pe acest pat în care zac, și coatele mele aprinse de febră fac să se întindă rasa de etamină a ordinului meu, cu care, poate fără s-o merit, am vrut să-mi înfășor trupul slăbit... Încă o călătorie și încă o călătorie, și tot nu venea *belșugul de aur* — ce limbaj de zaraf, ce limbaj de bancher lombard! ... —, pe care, săvîrșind un sacrilegiu, i-l cerusem lui Dumnezeu, dinaintea căruia făcusem jurămînt de sărăcie din simplă supunere față de o rînduială destul de des încălcată în veacul ăsta, ca să spunem adevărul — complementul unui ceremonial la care m-am supus din voința doamnei mele. Nici belșug de aur, nici belșug de perle, nici belșug de mirodenii, nici măcar belșug de pe urma negoțului cu sclavi la piața din Sevilla. Și așa cum încercasem să înlocuiesc Aurul din Indii cu Carnea din Indii, văzînd că nu găsesc aur și nici nu pot vinde carne, am început — ucenic de vrăjitor — să înlocuiesc aurul și carnea cu Cuvinte. Mari, frumoase, grase, suculente, bogate cuvinte, purtate în strălucitor alai de Înțelepți, Învățați, Profeți și Filosofi. Pentru că n-am găsit atît de trîmbițata și multașteptata Mină, escamotez obiectul cu iscusință de scamator și-i fac să vadă pe Altețele Lor că

nu tot ce zboară se mănîncă. Coroana Portugaliei a cheltuit sume imense în navigații de prestigiu — fără mai mult profit material — care i-au preamărit faima în lume. Știu că drumurile mele au costat mult și au adus beneficii neînsemnate. Dar invoc milioanele — poate că sînt cu adevărat milioane... — de suflete care în felul acesta se vor putea mîntui, dacă se vor trimite *acolo* buni predicatori, ca aceia ce l-au ajutat pe Giovanni di Corvino în dioceza lui din Cambaluc. Dacă nu s-au „adus destule mostre de aur", s-a lucrat în schimb mult (și ăsta nu e lucrul cel mai puțin însemnat) *întru cele spirituale și temporale*. Și este datoria regilor și monarhilor să încurajeze asemenea acțiuni, trebuind să ne amintim că Solomon a suportat cheltuielile unei călătorii de trei ani cu corăbiile lui numai și numai pentru a vedea muntele Sopora ; că Alexandru a trimis soli în insula Trapobana, în celelalte Indii, ca să le poată cunoaște mai bine, și că Împăratul Nero (cum de mi-a trăznit prin cap să-l pomenesc pe acest ticălos prigonitor al creștinilor ?) n-a putut dormi liniștit pînă n-a aflat unde sînt izvoarele Nilului. *„Aceste lucruri se cade să fie făcute de principi."* Și la urma urmei... ce mai vreți ? N-am aflat eu India mirodeniilor, ce-i drept, ci India Canibalilor, dar... la naiba ! Am dat nici mai mult nici mai puțin decît peste Paradisul Terestru ! Da ! să se afle, să se audă, să se răspîndească Plăcuta Știre în toate colțurile Creștinătății !... Paradisul Terestru se află în fața insulei pe care am botezat-o Trinidad, la gura rîului Drago, unde apele dulci, venite din Cer, se luptă cu cele sărate-amare din pricina nenumăratelor porcării de pe pămînt. L-am văzut, așa cum e, în altă parte decît acolo unde l-au tot așezat cartografii înșelători și înșelați, de colo pînă colo, cu Adam și Eva mutați — mutați din loc — cu Arborele între ei cu tot, cu șarpele codoș, incintă fără creneluri, zoologie domestică, fiare duioase și izmenite și toate celelalte, după cum avea chef fiecare. L-am văzut. Am văzut ce n-a văzut nimeni ; muntele în formă de sîn de femeie sau, mai bine zis, în formă de pară cu codiță — o, tu, la care m-am gîndit în clipa aceea !... — în mijlocul Grădinii Raiului care se află *acolo* și nu în altă parte, dat fiind că mulți au vorbit despre el fără a apuca să ne spună unde este,

fiindcă niciodată n-am întîlnit... *scriere în latină ori în greacă în care să se spună și să se adeverească locul de pe lume unde se află Paradisul Terestru, nici nu l-am văzut pe nici o hartă, decît cu argumente de autoritate. Unii îl așezau acolo unde izvorăște Nilul, în Etiopia, dar alții au cutreierat toată valea Nilului și n-au găsit nimic... San Isidoro și Beda și Strabo și maestrul istoriei scolastice și San Ambrosio și Scot și toți marii teologi sînt de părere că Paradisul Terestru e în Orient* etc. — „e în Orient", repet, fără a uita pe *etcetera*, fiindcă *etcetera* poate însemna orice. E situat, prin urmare, într-un Orient care, vrînd-nevrînd, trebuia să fie Orient cîtă vreme se crezuse că exista un singur Orient posibil. Dar, cum eu am ajuns în Orient navigînd spre Apus, afirm că cei care-au spus toate astea s-au înșelat, desenînd hărți fanteziste, amăgiți de basme și născociri, fiindcă în ceea ce au putut contempla ochii mei aflu dovezile că am dat peste singurul, adevăratul, autenticul Paradis Terestru așa cum îl poate concepe o ființă omenească prin intermediul Sfintelor Scripturi : un loc unde creșteau nenumărate specii de arbori, frumoși la vedere, ale căror fructe erau foarte plăcute la gust, de unde țîșnea un rîu bogat, ale cărui ape înconjurau *un ținut îmbelșugat în aur* — și aurul, repet și susțin cu tărie, zace aici în cantități uriașe, chiar dacă eu n-am fost răsfățat de soartă și n-am avut parte de multașteptatul *belșug* — căutătorul căruia nu i-a fost hărăzit să dea nici o lovitură... Și, după ce i-am invocat pe Isidoro, Ambrosio și Scot, teologi adevărați, pentru a le da peste nas mediocrilor teologi spanioli de acum, care mi-au fost vrăjmași, o iau de departe, invocînd știința lui Pliniu și a lui Aristotel și încă o dată profeția lui Seneca, pentru a mă întemeia pe autoritatea incontestabilă a celor vechi, sprijiniți — ca Vergiliu, bunăoară, vestitor al Timpurilor Noi — chiar de biserică... Și pentru că am ajuns cu povestirea la cea de a patra călătorie a mea, trebuie să vă spun că, mergînd de-a lungul unui țărm ce nu mai avea aspect de insulă, ci de Continent — cu munți înalți care ascund taine nebănuite, orașe posibile, bogății neprețuite —, mi se aprinde din nou în suflet pofta de cîștig, prind noi puteri și, deodată, în fața realității pre-

zente, recunosc că am fost pînă acum prea grăbit — ca să nu spun mincinos — cînd am răspîndit știri triumfale : *„Cînd eu am descoperit Indiile, am spus că erau cel mai mare teritoriu și cel mai bogat din lume. Am vorbit despre aur, perle, pietre prețioase, mirodenii, despre negoț și tîrguri, și pentru că toate astea n-au ieșit la iveală destul de repede m-am scandalizat. Restriștea asta mă face acum să nu spun altceva decît... că eu am văzut în țara asta, Veragua, mai multe semne că ar fi aur în primele două zile decît în Española în patru ani, și că pămînturile din acest ținut sînt cum nu se poate mai frumoase și mai mănoase, iar oamenii cum nu se poate mai fricoși... Alteţele Voastre sînteți aici stăpîni la fel de deplini ca la Jerez ori la Toledo; corăbiile pe care le veți trimite aici vor putea să spună că au ajuns acasă..."* Și ce-am putea face, acum, cu asemenea bogății ? Să împlinim, pur și simplu, cea mai mare năzuință a Creștinătății — pe care n-am izbutit s-o înfăptuim în opt Cruciade. Ce n-au obținut Pierre l'Ermite, nici Godefroi de Bouillon, nici San Bernardo, nici Frederic Barbarosa, nici Richard Inimă de Leu, nici Sfîntul Ludovic, regele Franței, se va obține prin stăruința acestui fiu de cîrciumar din Savona, care a avut mereu de biruit piedici. Dealtfel, stătea scris : *„Ierusalimul cu muntele Sion avea să fie ridicat din nou de mîini de creștini"* și *„abatele Ioachim Calabrezul a zis că asta avea să pornească din Spania". Avea să pornească din Spania* — băgați de seamă. N-a zis că avea să fie o ispravă spaniolă. Și, vorbind despre mine, aș putea spune ca Moise în țara Madian : „Am ajuns pribeag în țară străină." Dar asemenea străini găsesc Pămînturile Făgăduinței. Prin urmare, Însemnatul, Alesul, eram eu. Și, totuși, drumul mi-a fost lung și anevoios : *„Șapte ani am umblat la Curtea Voastră, și toți cei cărora le-am vorbit de acest proiect au spus, parcă într-un glas, că e o glumă proastă. Acum, pînă și croitorii cer voie să plece pe mare pentru a face descoperiri."* Și cum în ziua de 7 iulie 1503, aflîndu-mă în insula Jamaica, foarte nenorocit și descurajat, m-a bătut gîndul că tot lăudîndu-mă mereu mă înălțasem prea mult în ochii mei, căzînd în păcatul trufiei, m-am umilit în finalul unei misive adresată Re-

gelui și Reginei, zicînd : *„Eu n-am întreprins această călătorie pe mare ca să dobîndesc cinste și averi ; asta e sigur, fiindcă nu mai trăgeam nici o nădejde în privința asta. Eu am venit la Alteţele Voastre cu gînd curat și multă rîvnă, și nu mint...“* Nu mint. Zic că nu mint. Cred că n-am mințit în ziua aceea. Dar, cînd îmi arunc din nou privirea pe vraful de hîrtii îngălbenite care zac, împrăștiate, pe cearșaful care mă acoperă pînă la jumătatea pieptului...

...Cînd mă apropii de labirintul trecutului meu în acest din urmă ceas, sînt cuprins de uimire în fața vocației mele naturale de farsor, de animator de carnavaluri, de iluzionist, asemeni saltimbancilor care, în Italia, umblă din iarmaroc în iarmaroc — și se opreau adesea la Savona — și dau spectacole de teatru cu piese comice, farse cu măști și pantomime. Am fost păpușar și am umblat de la un tron la altul cu o Cutie cu Minuni. Am fost protagonist al unei *sacra rappresentazione* cînd am reprezentat, pentru spaniolii care erau cu mine, marea comedie a Luării în Stăpînire a unor Insule care nici nu voiau să afle de așa ceva. Am fost organizatorul magnific al Marii Parade de la Barcelona — primul mare spectacol cu Indiile Occidentale, cu oameni și animale autentice, prezentat în fața publicului din Europa. Mai tîrziu — asta a fost în timpul celei de a treia călătorii —, văzînd că indienii de pe o insulă se arătau neîncrezători și nu se prea îndemnau să se apropie de noi, am improvizat o scenă pe punte, în partea mai înaltă dinspre pupa, punîndu-i pe cîțiva spanioli să danseze ca la bîlci în sunet de tamburine și geamparale, ca să se vadă că eram oameni veseli și pașnici din fire. (Dar ne-a mers rău de data aceea, ca să spun adevărul, dat fiind că acei canibali, fără să se distreze cu dansurile noastre andaluze, cu bătăi ritmic sincopate cu tocul pantofului, au azvîrlit asupra noastră toate săgețile pe care le luaseră în canoele lor...) Și, schimbîndu-mi costumul, am fost Astrolog și Vraci făcător de minuni pe plaja aceea din Jamaica unde rămăsesem în cea mai mare mizerie, fără alimente, bolnavi și, pe deasupra, înconjurați de băști-

nași ostili, gata să ne atace. Nu știu prin ce minune mi-a trăznit prin cap să consult cartea *Efemeridelor* lui Abraham Zacuto, pe care o luam totdeauna cu mine, mi-am dat seama că în noaptea aceea de februarie urma să aibă loc o eclipsă de lună și de îndată i-am anunțat pe dușmanii noștri că dacă așteaptă puțin, în pace, vor asista la un mare și uimitor miracol. Și, cînd a sosit momentul, desfăcînd brațele ca niște aripi de moară, gesticulînd ca un necromant, clamînd psalmi falși, i-am poruncit lunii să se ascundă... și luna s-a ascuns. Am intrat îndată în cabina mea și, după ce am așteptat să curgă încet firele de nisip din clepsidră cît timp trebuia să țină miracolul — așa cum era indicat în tratat — mi-am făcut iarăși apariția în fața canibalilor înspăimîntați, poruncind lunii să se arate din nou — lucru pe care ea l-a făcut fără întîrziere, ascultîndu-mi porunca. (Poate că mulțumită acestui vicleșug am rămas în viață pînă în ziua de azi...) Și am fost Mare Inchizitor, amenințător și teribil — n-aș vrea să-mi mai aduc aminte — în ziua aceea în care, pe țărmurile Cubei, am pus să fie întrebați marinarii dacă aveau vreo îndoială cu privire la faptul că acest pămînt întins era țărmul continental, un avanpost al vastelor Indii, așteptat în Spania ca un dar — neînsemnat dar ! — din partea mea. Și am pus să se strige, prin glasul notarului, că cine va pune la îndoială că acest pămînt numit Cuba e un continent va plăti o amendă de zece mii de maravedís și, pe deasupra, i se va tăia limba. *I se va tăia limba.* Nici mai mult, nici mai puțin. Dar acest Eu-Inchizitor a obținut ce dorea. Toți spaniolii — fără a-i uita pe gallegii și vizcainii pe care întotdeauna i-am socotit deosebiți de spanioli — mi-au jurat o dată și încă o dată, gîndindu-se că în felul acesta vor păstra ceea ce, după Esop, este lucrul cel mai bun și totodată cel mai rău din cîte există pe lume. *Eu aveam nevoie ca pămîntul numit Cuba să fie continent, și o sută de glasuri au strigat că e continent...* Dar odată și odată vine pedeapsa pentru cel ce se folosește de vicleșuguri, înșelăciuni, amenințări ori violență spre a-și atinge scopurile. Pentru mine, pedepsele au început aici jos, fără a mai aștepta să ajung în lumea de dincolo, căci totul a fost nenoroc, suferință și ispășire a păcatelor în ultima mea călătorie — călăto-

rie în care mi-am văzut corăbiile cățărîndu-se pe valuri cît munții și prăbușindu-se în hăuri mugitoare, ridicate, sorbite, biciuite, sfărîmate, înainte de a fi azvîrlite din nou în mare de rîul din Veragua ce s-a umflat de ploi, dintr-o dată, împingîndu-ne spre larg, de parcă ar fi refuzat să ne ocrotească. Și acele zile de noi nenorociri, după o ultimă și disperată căutare de aur pe continent, s-au încheiat cu un bilanț jalnic : nave mîncate de cari, plăgi colcăind de viermi, febră galbenă, foamete, deznădejde fără margini, cînd deodată, mai mult mort decît viu, am auzit glasul celui ce mi-a spus : *„O, tu, smintit și greoi în credință și în slujirea Dumnezeului tău, Dumnezeul tuturor !“*, scoțîndu-mă din trista noapte a disperării mele cu cuvinte de îmbărbătare, la care am răspuns cu făgăduiala de a merge la Roma, cu rasă de pelerin, dacă scăpam cu viață din atîtea încercări. (Dar făgăduiala mea n-a mai fost ținută, ca atîtea altele pe care le-am făcut...) Și m-am întors la punctul de plecare, izgonit, cum s-ar zice, din lumea descoperită, aducîndu-mi aminte, ca de niște apariții de coșmar, de *stîrpiturile din Cipangu* — pe care le pomenesc în testamentul făcut ieri —, care, în cele din urmă, n-au avut vreodată nici cea mai vagă idee că au ajuns la o stare mai bună, socotind apariția mea pe plajele lor ca o îngrozitoare nenorocire. Pentru ei, Christophoros — un Christophoros care n-a citat, în scrisorile și relatările lui, nici un verset din Evanghelii — a fost, în realitate, un Prinț al Tulburărilor, Prinț de Sînge, Prinț de Lacrimi, Prinț de Plăgi — călăreț al Apocalipsului. Iar cît privește conștiința mea, imaginea ce se înalță acum din mine, parcă văzută în oglindă, lîngă patul acesta, am fost Descoperitorul descoperit — descoperit, căci am fost *descoperit*, m-au *descoperit* așa cum eram, față de stăpînii mei regali, scrisorile și relatările ; *descoperit* față de Dumnezeu, cînd am pus la cale negoțul murdar pe care, călcînd în picioare teologia, l-am propus Altețelor Lor ; *descoperit* față de oamenii mei, care și-au pierdut încetul cu încetul respectul pentru mine, ajungînd să mă supună la suprema umilință de a mă vedea pus în lanțuri de un bucătar — eu, Don, Amiral și Vicerege ! — ; *descoperit*, fiindcă ruta mea spre Indii sau Vinlandia meridională

sau spre Cipangu sau spre Chatay — a cărei provincie numită Mangui ar putea foarte bine să fie insula cunoscută de mine cu numele Cuba —, rută pe care am deschis-o, cu atîta ușurință fiindcă aveam cunoștință de saga normanzilor, e urmată acum de sute de aventurieri — pînă și croitorii, cum am mai spus, își lasă acul și foarfecele și vor să tragă la rame ! —, hidalgos fără nici o lescaie, scutieri fără stăpîn, conțopiști fără slujbă, birjari fără birjă, oșteni fără leafă, *picaros* vicleni, porcari din Cáceres, fanfaroni scăpătați, haimanale din Badajoz, intriganți învîrtiți și cu proptele mari, profitori de toate soiurile, creștini cu numele schimbat în fața notarului, botezați care au mers pe jos la botez, pleavă în stare de orice ca să-mi micșoreze statura și să-mi șteargă numele din cronici. Poate nici nu-și amintesc de mine, acum cînd greul a fost făcut, cînd au fost depășite limitele geografice ale aventurii mele și au început să dea nume orașelor — le zic orașe ! — cu zece colibe murdare de găinaț... Am fost Descoperitorul-descoperit, căci am fost descoperit ; și sînt Cuceritorul-cucerit, căci am început să exist pentru mine și pentru ceilalți în ziua cînd am ajuns *acolo*, și, de atunci, acele pămînturi sînt apărătorii mei, mă definesc, îmi sculptează chipul, mă înalță în aerul ce mă înconjoară, îmi conferă, în ochii mei, o statură epică pe care au început să mi-o tăgăduiască toți, cu atît mai mult acum cînd a murit Columba, unită cu mine într-o ispravă cu destule minuni pentru a fi vrednică de a se transforma într-un cîntec de gestă — dar cîntec de gestă șters, înainte de a fi scris, de noile teme de balade care satisfac lăcomia publicului. A și început să se spună că isprava mea a fost mult mai puțin riscantă decît isprava lui Vasco de Gama, care n-a șovăit s-o apuce din nou pe drumul pe care dispăruseră mai multe escadre fără a lăsa nici o urmă ; mai puțin riscantă decît isprava marelui venețian care a fost douăzeci și cinci de ani absent și socotit mort... Și asta o spun spaniolii, care întotdeauna te-au privit ca pe un străin. Și asta pentru că niciodată n-ai avut patrie, marinare : de aceea te-ai dus s-o cauți *acolo* — spre Apus — unde nimic nu ți s-a definit vreodată în termeni de adevărată națiune, cu zile care erau zile cînd aici era noapte, în

nopți care erau nopți cînd aici era ziuă, legănîndu-te, ca Abesalom atîrnat de caii lui, între vis și viață, fără a ști unde începea visul și unde se termina viața. Iar acum cînd intri în Marele Vis care nu se termină niciodată, unde vor răsuna trompete nemaiauzite nicicînd, crezi că singura ta patrie posibilă — care te va face, poate, să intri în legendă, dacă se va naște vreo legendă în jurul tău... — este *aceea care încă n-are nume*, care n-a fost transformată în imagine de nici un cuvînt. *Aceea* încă nu e *Idee;* n-a devenit concept, n-are contur bine definit, nici cuprins, nici limite care s-o cuprindă. Mai multă conștiință de *a fi cine e* în țară cunoscută și delimitată posedă orice stîrpitură de *acolo* decît tine, marinare, cu toate veacurile tale de știință și teologie în spate. Urmărind o țară niciodată aflată, care se destrăma în fața ochilor tăi ca un castel fermecat ori de cîte ori te-ai crezut biruitor, ai fost un trecător prin nebuloase, care-a văzut lucruri ce nu reușeau să devină inteligibile, comparabile, explicabile, în limbajul *Odiseei* ori în limbajul Cărții Facerii. Ai umblat într-o lume care ți-a jucat o festă cînd credeai că o cuceriseși și care, în realitate, te-a izgonit din spațiul ei, lăsîndu-te fără *aici* și fără *acolo.* Înotător între două ape, naufragiat între două lumi, vei muri azi, sau în noaptea asta, sau mîine, ca protagonist de ficțiuni, Iona vărsat din pîntecul chitului, adormit din Efes, jidov rătăcitor, căpitan de vas fantomă... Dar ceea ce nu se va putea uita, cînd va trebui să dai seamă acolo unde nu există recurs de apel, nici de casare, este faptul că, prin armele tale care aveau treizeci de veacuri de avans asupra celor care îți s-au putut împotrivi, prin darul tău de boli neștiute acolo unde ai ajuns, odată cu corăbiile tale ai adus lăcomia și desfrîul, foamea și bogăția, spada și torța, lanțul, butucul și biciul ce avea să plesnească în întunecoasa noapte a minelor, acolo unde ai fost privit la sosire ca un om picat din cer — și așa le-ai spus Regelui și Reginei —, îmbrăcat mai mult în azur decît în galben-auriu, purtător, poate, al unei misiuni norocoase. Și adu-ți aminte, marinare, de Isaia, pe care atîția ani l-ai invocat ca să-ți girezc cuvintele întotdeauna prea umflate și făgăduielile întotdeauna date uitării : *„Vai de cei care sînt înțelepți în ochii lor și pri-*

cepuți după gîndurile lor!“ Şi adu-ți aminte acum de Ecclesiast, ale cărui cuvinte le-ai repetat de atîtea ori: *„Cel ce iubește aurul nu se va îndrepta, și cel ce aleargă după stricăciune se va sătura de ea. Mulți au căzut pentru aur, și înaintea lui le-a fost pieirea*“. Şi, într-un tunet ce bubuie acum deasupra acoperișurilor ude ale orașului, de undeva din adînc îți strigă din nou Isaia, făcîndu-te să te înfiori de spaimă: *„Poți să-ți înmulțești rugăciunile cît poftești, eu tot nu te ascult, fiindcă ți-s mîinile pline de sînge.*“ (I, 15).

Aud, pe scară, pașii licențiatului Mirueña și ai lui Gaspar de la Misericordia, care mi l-au adus pe duhovnic. Ascund hîrtiile și mă întind din nou pe pat, după ce-mi potrivesc rasa și-mi strîng cordonul, cu mîinile împreunate, trupul țeapăn, ca un om ce zace pe lespedea unui mormînt regal. A sosit ceasul suprem cînd voi vorbi. Voi vorbi mult. Mi-au rămas destule puteri ca să vorbesc mult. Voi spune tot. Tot.

Dar, ajuns în ceasul inevitabil cînd trebuie să vorbesc, în clipa adevărului, îmi pun masca celui care-am vrut să fiu și n-am fost: masca ce se va contopi cu aceea pe care mi-o va pune moartea — ultima din nenumăratele pe care le-am purtat de-a lungul unei existențe fără vreo dată de început. Venit din mister, mă apropii acum — după patru călătorii de argonaut și una de nevoiaș... — de teribilul moment al predării armelor, pompelor deșarte și zdrențelor. Și se cere să vorbesc. Dar cuvintele, acum, nu vor să iasă, și mi se pune un nod în gît. Ca să spun tot, să povestesc tot, ar trebui să fiu îndatorat — „îmi dai, îți dau", cum se zice în jargon de troc — față de oamenii unei credințe, unui mod de a simți, care ar fi putut fi mărinimoși și pentru mine tăinuitori. Dar n-a fost așa, de vreme ce puteam lua pentru mine — eu care, din ambiție, am renegat Legea alor mei — asprele sentințe dictate, în ajunul morții, acelui Moise care, ca și mine, fără dată pentru ziua lui de naștere, a fost — ca și mine — Vestitor de Pămînturi ale Făgăduinței: „Ai azvîrlit în brazdă multe semințe, dar ai strîns o recoltă slabă; ai semănat și ai lucrat via, dar nu ți-e dat să bei din vinul tău; ai avut livezi de măslini pe moșia ta, dar n-ai putut să te ungi cu untdelemnul tău, pentru că măslinii ți s-au uscat". Și i-a mai spus Iehova celui ce privea spre Regatele Depărtate: „Iată țara pe care te-am făcut s-o vezi cu ochii tăi, dar nu vei ajunge la ea"... Mai e timp să fie oprit verbul. Ca spovedania mea să se reducă la ce vreau să dezvălui. Să spună Iason — ca în tragedia *Medeea* — ce-i

place să povestească din povestea lui, în limbaj de bun poet dramatic, limbaj de rugăciune și platoșă, multe gemete pentru o cît mai mare indulgență, și nimic mai mult... Mă văd rătăcit în labirintul a ceea ce am fost. Am vrut să înconjur Pămîntul, dar Pămîntul a fost prea mare pentru mine. Pentru alții se vor limpezi nepătrunsele taine pe care ni le rezervă Pămîntul, dincolo de zarea deschisă după un cap de pe țărmul Cubei pe care l-am numit *alfa-omega* pentru a arăta că acolo, după părerea mea, se termina un imperiu și începea altul — se încheia o epocă și începea alta nouă...

...Și duhovnicul se apleacă și îmi caută fața în afundul pernelor unde m-a doborît febra, privindu-mă în ochi. Se ridică cortina pentru tabloul final. Ceasul adevărului, care e și ceasul bilanțului. Dar nu se va face bilanțul. Voi spune doar ceea ce, despre mine, *ar putea rămîne scris pe un monument de marmoră*. De pe buze mi se desprinde glasul *altuia*, care adesea sălășluiește în mine. Va fi știind el ce zice... *„Îndure-se acum cerul de mine și jelească-se pentru mine pămîntul“*.

III. UMBRA

Tu non dimandi
che spiriti son queste che tu vedi ?[1]

DANTE, Infernul, IV

Invizibilul — fără greutate, fără dimensiune, fără umbră, transparență rătăcitoare pentru care încetaseră să mai aibă vreun sens vulgarele noțiuni de frig și cald, zi și noapte, bun și rău — rătăcea de cîteva ore printre brațele deschise ale coloanelor cvadruple ale lui Bernini, cînd s-au deschis porțile înalte de la San Pietro. Cel care navigase atîta fără hărți a trebuit să se uite cu silă la numeroșii turiști care, în dimineața aceea, își consultau ghidurile și Baedekerul înainte de a se pierde în interiorul bazilicii și a o lua pe un anumit drum spre cele mai faimoase frumuseți ale acelui Palat al Minunilor care, pentru el, avea să fie azi un Palat al Justiției. Împricinat absent, formă evocată, om de hîrtie, glas strămutat în gura altora spre apărarea sau spre înfundarea lui, va rămîne la o distanță de aproape patru veacuri de oamenii care acum vor examina cele mai mărunte momente din viața lui cunoscută, hotărînd dacă putea fi socotit un erou sublim — așa îl vedeau panegiriștii săi — ori un om ca oricare altul, supus tuturor slăbiciunilor condiției sale, așa cum îl zugrăveau anumiți istorici raționaliști, incapabili, poate, să perceapă o *poezie în acțiune* situată dincolo de zidurile lor de documente, cronici și fișe. Sosise pentru el momentul cînd avea să afle dacă, de aci înainte, va fi considerat vrednic doar de statui cu inscripții de laudă ori de ceva mai important și universal decît o statuie de bronz, piatră

[1] Tu nu întrebi
ce spirite-s acestea ce le vezi ?

sau marmoră așezată în mijlocul unei piețe publice. Depărtîndu-se de o Judecată de Apoi — aceea din Capela Sixtină — care încă nu-l privea pe el, se îndreptă, ca purtat de o busolă fără greș, spre sălile, închise pentru publicul vizitator, ale Lipsonotecii, al cărei conservator, învățat bolandist și, prin forța lucrurilor, întrucîtva osteolog, odontolog și puțintel anatomist, se ocupa pesemne, ca de obicei, de examinarea, cercetarea și clasificarea nenumăratelor oase, dinți, unghii, fire de păr și a altor relicve de sfinți, păstrate în sertare și lăzi. Deși în general morții nu se îngrijesc de soarta propriilor lor oseminte, Invizibilul voia să știe dacă, în sălile acelea, se rezervase vreun loc puținelor oase ce-i rămîneau, pentru cazul în care... — „Se pare că vom avea un spectacol de mare strălucire“ — îi spuse conservatorul unui tînăr seminarist, discipol de-al lui, pe care-l deprindea cu metodele de clasificare folosite în Lipsonotecă. — „Asta deoarece cauza de azi nu e o cauză obișnuită“ — spuse celălalt. — „Nici o cauză de beatificare nu e o cauză obișnuită“ — observă conservatorul, pe tonul țifnos pe care-l avea de obicei, chiar dacă celălalt nu se lăsa deloc intimidat. — „Sigur. Dar aici personajul este cunoscut în toată lumea. Și cererea a fost făcută de doi Papi : mai întîi, Pius al IX-lea ; acum, Sfinția Sa Leon al XIII-lea.“ — „Pius al IX-lea a murit înainte de a trece cei zece ani ceruți de Sacra Congregație a Riturilor pentru a purcede la examinarea documentelor și mărturiilor justificative.“ — „Încă nu fusese introdusă cauza lui Cristofor Columb cînd contele Roselly de Lorgues cerea încă două aureole : una pentru Ioana D'Arc ; alta pentru Ludovic al XVI-lea.“ — „Ia aminte ce-ți spun : dacă în cazul Ioanei D'Arc beatificarea mi se pare foarte posibilă, în schimb cea a lui Ludovic al XVI-lea e la fel de puțin probabilă ca și a putorii de bunică-ta.“ — „Mulțumesc.“ — „În afară de asta, ar trebui să se pună o stavilă acestor cereri. Că doar nu sîntem o manufactură de icoane.“ A urmat un moment de tăcere, în care au intrat cîteva muște, într-un zbor de cercetare, căutînd parcă un lucru pe care pînă la urmă nu l-au găsit. — „Cum vedeți cauza lui Columb ?“ — întrebă seminaristul. — „Prost. La tripoul halebardierilor elvețieni din corpul de gardă, pariurile în fa-

voarea lui Columb erau, azi de dimineață, unu contra cinci." — „Mi-ar părea rău să fie respins" — spuse tînărul. — „Fiindcă ai pariat pe el ?" — „Nu. Fiindcă n-avem nici un sfînt marinar. Oricît am căutat în *Legenda de Aur*, în *Acta Sanctorum* a lui Bolandus și chiar în *Cartea coroanelor* de Prudențiu, n-am găsit nici unul. Oamenii mării n-au nici un patron care să fi fost din tagma lor. Pescari, cu duiumul — începînd cu cei din lacul Tiberiada. Dar marinar adevărat, de apă sărată, nici unul." — „Așa-i" — spuse conservatorul, trecînd în revistă repertoarele, cataloagele și registrele de intrări —, „fiindcă Sfîntul Cristofor niciodată nu s-a priceput la velaturi. Christo-phoros a fost luntraș de rîu, cum știm, și pentru că a trecut de la un mal la altul, purtînd pe umeri pe Cel care nu se temea să fie tîrît de apele învolburate, cînd și-a înfipt prăjina în pămînt tare, acesta a crescut și a înverzit ca un curmal." — „Patronul tuturor călătorilor, fie că merg cu corabia, pe măgar, cu trenul ori cu balonul..." Amîndoi începură să răscolească prin fișe și hîrtii. Iar Invizibilul, peste umerii lor, văzu apărînd, unele după altele, o mulțime de nume — dintre care unele erau complet necunoscute pentru el — de sfinți invocați de oamenii mării pe timp de furtună, calamități și nenorociri : Sfîntul Vicente, diacon și martir, fiindcă, odată, corpul lui a plutit miraculos pe valurile înfuriate, deși era legat de o piatră enormă („dar asta nu era profesia lui" — observă seminaristul) ; Sfinții Cosma și Damian, sfinți mauri — „patria noastră e Arabia", spuneau — fiindcă proconsulul Lisias i-a azvîrlit în mare, înlănțuiți ; Sfîntul Clemente, azvîrlit și el în mare, al cărui cadavru a fost găsit într-o insulă în apropiere de Peninsulă, legat de o ancoră („nici ei n-au fost marinari" — spuse tînărul) ; Sfintul Castreuse, pentru că înfruntase un taifun la bordul unei bărci cu fundul spart (îmbarcat fără voia lui") ; Sfîntul León, pentru chinul pe care l-a îndurat cînd a căzut în mîinile piraților („nu era însă navigator") ; Sfîntul Pedro González, mai cunoscut sub numele de Sfîntul Telmo („a creștinat mulți marinari și a aprins frumoasele Focuri ale Sfîntului Telmo care se văd jucînd în timpul nopții în vîrful catargelor. Dar era om de uscat, originar din Astorga, unde se fac niște tartine deli-

cioase a căror faimă a făcut înconjurul Spaniei, fiindcă..." — „Să nu ne îndepărtăm de subiect" — spuse conservatorul: „Să nu ne îndepărtăm de subiect.") Și înșirarea continuă: Sfîntul Cutbert, patronul marinarilor saxoni („ăsta-mi miroase a sagă nordică... Un marinar din Marsilia ori din Cádiz n-o să invoce un viching"); Sfîntul Arhanghel Rafael („cum ar putea să poarte beretă marinărească un arhanghel, spune și dumneata!"); Nicolae, episcop de Mira, care, nevăzut, a îndreptat arborada unui velier ce-și schimba ruta și, apucînd roata timonei, l-a dus la un port sigur („dar astăzi e mai cunoscut fiindcă vine cu sania și împarte jucării decît pentru că a mers pe valurile mării"). — „Atunci ne-am dus pe copcă" — spuse conservatorul Lipsonotecii Vaticanului. — „Fiindcă nici Sfîntul Dominic din Lores, nici Sfîntul Valerio, nici Sfîntul Antonio din Padova, nici Sfîntul Restituto, nici Sfîntul Ramón, nici Sfîntul Budoc (nici nu-l cunosc!), invocați de marinari, n-au fost niciodată marinari." — „În concluzie: Pius al IX-lea avea dreptate. Avem nevoie de un Sfînt Cristofor Columb." — „Ar trebui pregătită o ladă pentru a-i păstra relicvele." — „Partea proastă e că drumeții și navigatorii nu lasă urme." — „Și n-o fi rămas de la el vreun femur, vreun metacarp, vreo rotulă, vreo falangă măcar?" — „Asta-i altă încurcătură. O încurcătură pe care n-o s-o dezlegăm niciodată, fiindcă niciodată n-au fost oseminte mai risipite, mai purtate de colo-colo, mai răscolite, mai controversate, mai discutate decît astea." Și, rezumînd cele aflate prin cercetări recente, realizate cu ocazia cererii de astăzi, învățatul bolandist îi explică discipolului său că numitul Columb, deoarece murise la Valladolid, fusese îngropat la mînăstirea franciscanilor din orașul acela. Dar, în 1513, resturile lui trec la mînăstirea Las Cuevas, din Sevilla, de unde sînt scoase, treizeci și trei de ani mai tîrziu, pentru a fi mutate în Santo Domingo, unde se odihnesc pînă în 1795. Dar, pe nepusă masă, negrii din zona franceză a insulei se răzvrătesc, înalță ruguri îngrozitoare, dau foc conacelor și-i ucid pe stăpîni. Autoritățile spaniole, temîndu-se să nu se întindă flăcările răscoalei, trimit în grabă osemintele Marelui Amiral la Havana, unde aveau să rămînă în catedrala

orașului, în așteptarea momentului potrivit pentru a se întoarce la Santo Domingo, unde exista proiectul de a înălța un panteon cu sculpturi, alegorii și toate cele cuvenite : ceva vrednic de un defunct atît de ilustru... Dar, între timp, se produce o lovitură de teatru aproape rocambolesc, dacă poate fi pomenit Rocambole în această ambianță a Vaticanului. — „Fiți fără grijă, că aici toată lumea a citit ceva din aventurile lui Rocambole." — „În catedrala din Santo Domingo, Cristofor Columb nu era singur : urna lui funerară se învecina cu cea a fiului său Diego, primul născut, cu cea a lui Don Luis Columb, fiul acestuia, cel dintîi Duce de Vergara, și cu cea a lui Don Cristofor Columb al II-lea, fratele lui Don Diego Columb. Și uite că, pe neașteptate, pe 10 septembrie 1877, un arhitect însărcinat să efectueze cîteva reparații la catedrală descoperă un sicriu de metal pe care era o inscripție prescurtată : *D de la A. P-er„ A-te. C.C.A.* — care e interpretată astfel : *Descoperitorul Americii. Primul Amiral. Cristofor Columb Amiral.* Prin urmare, resturile mutate la Havana *nu erau* ale celui pe care-l vom beatifica acum..." — „Dacă va fi găsit vrednic" — murmură seminaristul. — „Dar — și aici e tragedia — pe partea dinăuntru a sicriului metalic se putea citi, cu caractere gotice germane : *Ilustrisimul și Stimatul Bărbat Don Cristofor Columb*, fără nici un „Amiral". Și cîrcotașii dintotdeauna încep să spună că astea nu sînt resturile lui Columb I, ci ale lui Columb al II-lea, și că cele ale lui Columb I au rămas în Cuba, și un preot venezuelean publică o broșură care a stîrnit mare vîlvă și pînă la urmă a încurcat lucrurile și mai rău, și așa s-a iscat o dispută mai aprigă decît cea care a pornit de la *filioque*... Pe scurt : nu se știe pînă la urmă dacă oasele lui Columb I n-or fi fiind ale lui Columb al II-lea, sau dacă cele ale lui Columb al II-lea n-or fi fiind ale lui Columb I, iar pe mine să nu mă întrebați, și chestiunea asta s-o rezolve Sacra Congregație a Riturilor, că e treaba ei, așa că pînă atunci nu intră aici la mine nici o claviculă, nici un radius, nici un cubitus de-ale lui Columb dacă n-au fost autentificate cum scrie la carte. Asta e o Lipsonotecă serioasă, și nu pot fi acceptate vertebre, parietale, occipitale sau metatarși de la oricine, fiindcă

în toate lucrurile există mai multe categorii. Și, în ce mă privește, n-o să mă opresc între două sicrie ca să joc jocul ăsta de-a v-ați ascunselea." — „După moarte, aici nu se intră nici cu aur" — încuviință seminaristul: „Și cînd te gîndești că, după Marx, Columb zicea că *aurul e un lucru minunat. Cine are aur va avea tot ce-și dorește. Cu ajutorul aurului se pot deschide pînă și porțile raiului.*" — „E adevărat că așa a zis Columb; dar nu mi-l cita pe Columb prin intermediul lui Marx. Numele ăsta nu trebuie să fie pronunțat acolo unde pereții au urechi. Ia seama că, după publicarea enciclicii *Syllabus*, anumite cărți sînt foarte prost văzute aici." — „Și totuși se pare că dumneata îl cunoști foarte bine pe Marx, așa cum îl cunoști și pe Rocambole." — „De nevoie, fiule, căci fac parte din comisia *Indexului*." — „Văd că nu e prea plicticos să alcătuiești *Indexul*" — spuse seminaristul, cu un rîs viclean: „Acum îmi explic de ce *Mademoiselle Maupin* și *Nana* se află în *Index*." — „În loc să spui necuviințe, mai bine du-te să vezi cum se desfășoară beatificarea Marelui Amiral" — spuse bolandistul furios, ridicînd pantoful cu cataramă și încercînd să-i aplice o lovitură care-și greși ținta. — „Așa-i!" — își spuse invizibilul: „Așa-i!" Și, dintr-o dată îngrijorat, se îndreptă în grabă, străbătînd coridoare și urcînd pe scări, spre sala unde, la chemarea ușierilor, urma să se reprezinte solemnul Auto Sacramental în care el avea să fie Protagonist absent/prezent.

Prin ușa din dreapta și ușa din stînga intrară figurile alungite ale acelui Auto Sacramental, instalîndu-se, în ordinea strictă a ierarhiilor, demnităților și funcțiilor, la o masă foarte lungă, acoperită cu o cuvertură de moar roșu, și alcătuind împreună, prin gesturi și atitudini ce aminteau de vechi ceremonii, o stampă medievală a unei întruniri a Sfîntului Oficiu. În mijloc se așezară Președintele și cei doi judecători care constituiau tribunalul colegial; într-un capăt al mesei, *Promotor Fidei*, procurorul procesului, Avocat al Diavolului, iar în celălalt capăt, Solicitantul — care nu era nici Roselly de Lorgues, mort cu cîțiva ani în urmă, ci eruditul negustor genovez Giuseppe Baldi, expert în șlefuirea diamante-

lor, foarte apreciat și stimat în ambianța Vaticanului pentru numeroasele lui acte de milostenie. Protonotarul civil al Congregației Riturilor, cu acolitul său, se așezară mai spre mijloc. Fură scoase file și dosare din valijoare și serviete și, după o implorare a Sfîntului Duh, pentru ca să le inspire judecăți drepte și sentințe înțelepte, procesul fu declarat deschis... Invizibilul simți că urechile lui invizibile i se ciuleau și rămîneau nemișcate, ca urechile unui lup ce simte o primejdie, atent la tot ce avea să se spună în acel tribunal, întrunit, după o atît de lungă așteptare, pentru a examina dosarul beatificării lui, care, cu trecerea timpului, acumulase sufragiile, nu ca la început, a șase sute și ceva de episcopi, semnatari ai primei cereri, ci, acum, a opt sute șaizeci, care-și puseseră semnătura pe cea de a treia — și aceasta avea să fie, foarte probabil, decisivă. Președintele îl invită pe Solicitant să presteze jurămînt că se va abține de la orice fraudă în tot cursul procesului și apoi să expună motivele care-l făcuseră să devină Apărătorul Cauzei, bizuindu-se numai pe adevăruri pe care sufletul și conștiința lui să le simtă astfel cu deplină sinceritate. Într-un ritm lent, respirînd adînc între fraze, subliniind adjectivele, ridicînd tonul la sfîrșitul paragrafelor, Giuseppe Baldi făcu un rezumat emfatic a ceea ce Contele Roselly de Lorgues expusese cu lux de amănunte și documente doveditoare, în cartea sa, scrisă din însărcinarea lui Pius al IX-lea. În timpul discursului, din ce în ce mai ditirambic și vocativ, Invizibilul se topea de bucurie. Cum ar fi putut, în fața unui asemenea tablou de însușiri alese, de virtuți, de milă bărbătească, de generozitate, de dezinteresare și măreție interioară, în fața unui asemenea tablou de minuni promovate de el, deși cu modestia și umilința unui frate cerșetor, în fața dovezii că poseda puteri supranaturale, pe care nu și le știuse niciodată, cum ar fi putut să stea în cumpănă judecătorii săi, dacă, așa cum Sfîntul Clemente potolise furtunile, așa cum Sfîntul Luis Beltrán, americanul, inspector apostolic pentru Columbia, Panamá și Antile — Antilele *lui* — smulsese mii și mii de indieni din bezna idolatriilor, și așa cum Sfîntul Patrick — spunea Baldi — *„apostol al verzii Irlande, auzea strigătele nenăscuților care din pîntecele*

mamelor îl chemau în Hibernia, tot așa și el, Cristofor Columb, în timpul cumpliților optsprezece ani pierduți în demersuri inutile, purtase în suflet enorma tînguire a unei jumătăți din omenire“ ?... Procesul se deschidea cum nu se poate mai bine. Și atît de mare era entuziasmul Solicitantului, încît Invizibilul începea să se minuneze de el însuși : descoperea acum că ce atribuise el unei operații eficiente a credinței străine era opera lui, acțiunea mîinilor lui, a voinței lui privilegiate, a puterii lui de a *cere* și de a *primi ;* dar cel mai extraordinar lucru era că, după un anume Léon Bloy, foarte des pomenit de Baldi într-un panegiric, miracolele lui le depășeau pe acelea — mai obișnuite și limitate, dacă te gîndești bine — care constau în a-i vindeca pe bolnavi, a-i face pe paralitici să meargă, a-i îndrepta pe damblagii sau a învia vreun mort. Nemaipomenit. „*Mă gîndesc la Moise*“ — spunea Léon Bloy : „*Mă gîndesc la Moise, deoarece Columb e un revelator al Creației, lărgește zările lumii, împărțind-o regilor pămîntului, vorbește cu Dumnezeu pe Furtună, iar rezultatul rugăciunilor lui constituie patrimoniul întregii spițe omenești.*“ — „Olé !“ — exclamă Avocatul Diavolului, bătînd din palme ca un animator dintr-un ansamblu de flamenco : „Olé și iar olé !“ Dar glasul îi e acoperit de glasul Solicitantului : „*Contele Roselly de Lorgues nu pregeta să-l pună pe Marele Amiral imediat după Noe, Avram, Moise, Sfîntul Ioan Botezătorul și Sfîntul Petru, acordîndu-i supremul titlu de Ambasador al Domnului.*“ (O, mare, mare, mare Christophors, ai cîștigat partida, aureola ta e gata, va fi convocat Consistoriul, vei avea altare pretutindeni, vei fi ca uriașul Atlas, care susține pe umerii săi puternici, pentru totdeauna, o lume pe care tu ai făcut-o rotundă, dat fiind că, mulțumită ție, s-a rotunjit pămîntul care era plan, limitat, circumscris, cu granițele pe marginea abisurilor insondabile ale unui firmament care *și el era jos*, identic și paralel, fără ca nimeni să știe cu siguranță dacă cele de sus erau jos sau cele de jos erau sus... !) Și entuziasmul Invizibilului ajunse la culme cînd Baldi își încheie discursul și, ca prin ceață, căci invizibile lacrimi de mulțumire îi împăienjeneau ochii invizibili, văzu um-

brele martorilor pe care Solicitantul îi invitase să presteze declarații, în fața zîmbetului sceptic — de ce atît de sceptic ? — al Avocatului Diavolului, care, bineînțeles, nu putea să arboreze decît zîmbete întrucîtva neliniștitoare pe fața lui diavolească. — „Dar aici nu există Episcop de eparhie sau, în lipsa lui, un delegat ecleziastic ?“ — se informă el. Președintele îi răspunse sec : „Întrebarea e de prisos. E drept că, atunci cînd se urmează *o procedură de beatificare normală,* nu poate oficia decît un Episcop de eparhie sau demnitar care să exercite jurisdicția episcopală în locul unde a murit personajul a cărui existență se examinează ori acolo unde a făcut minuni“... — „Ceea ce se numește Episcopul Locului“ — remarcă Avocatul Diavolului. — „Nu-i cazul să ne înveți dumneata ce știm noi prea bine“ — spuse, sever, Președintele : „Dar, asupra acestui punct, cred că am putea recurge, încă o dată, la autoritatea Contelui Roselly de Lorgues : *«Nici Episcopul Locului de naștere»* — ne spune : *«nici Episcopul Locului unde a murit Cristofor Columb nu s-ar putea înfățișa aici»...*“ — „Cred că le-ar fi destul de greu“... — „*«Ilustrul navigator a plecat din Genova la vîrsta de paisprezece ani»* — continuă Președintele : *«A murit la Valladolid, unde se afla cu totul întîmplător, și rămășițele lui pămîntești au fost duse în altă parte. Reședința lui civilă era la Córdoba, unde nu se ducea niciodată. Reședința lui oficială era la Santo Domingo, de unde lipsea aproape tot timpul. Astfel că nici un episcop n-ar fi în stare să ne furnizeze vreo informație».*“ — „Bine, știm prea bine că nimeni nu trăiește patru sute de ani...“ — „Mi se pare că aici se pune la îndoială adevărul Sfintelor Scripturi“ — spuse Protonotarul, care, dintr-o dată, păru că se trezește dintr-un vis : „Fiindcă, în sfîrșit... În capitolul al cincilea din *Geneză* ni se spune că Set a trăit nouă sute doisprezece ani, că Enos a trăit opt sute cincispreze ani, că Cainan a atins vîrsta de nouă sute zece ani «și apoi a murit».“ — „Ia te uită ! Păi era și timpul !“ — exclamă avocatul Diavolului, provocînd rîsetele anevoie înăbușite ale acolitului și ale judecătorilor adjuncți. — „Păstrați ordinea“ — spuse Președintele. — „Tot ce vă cer este ca, pentru a înainta mai repede, să trecem la Potop“ — spuse Avocatul lui

Belzebut. — „Gluma asta a făcut-o și poetul francez Racine, înaintea dumitale." — „În comedia *Împricinații*" — remarcă Protonotarul. — „Văd că dumneata cunoști clasicii" — spuse, ironic ca întotdeauna, ministrul Diavolului : „Dar, întorcîndu-ne la Columb : dacă a murit la Valladolid, cum se face că Episcopul de acolo n-a lăsat vreo mărturie scrisă pe care să ne putem bizui ?" — „Episcopul din Valladolid nici măcar n-a luat cunoștință de moartea bietului străin care, obosit și bolnav, venise în acest oraș unde avea să se împotmolească" — spuse Baldi. — „Și nu s-a păstrat nici o mărturie a unui Episcop al Locului unde a făcut minuni ?" — „Am obosit repetînd" — spuse Solicitantul — „că minunile lui Columb au fost de *un fel deosebit de celelalte minuni. Putem spune că nu sînt localizate, că sînt universale*". — „Acum văd de ce decretul pontifical a fost introdus pe *cale excepțională*" — zise Avocatul Diavolului pe un ton aspru. — „Caiafă !" — zise cineva, în spatele Invizibilului. Și, întorcîndu-se, văzu un om hirsut, cu fața aproape ascunsă de părul încîlcit al bărbii, cam murdar și răspîndind o duhoare acră, rotindu-și ochii aprinși de mînie sub sprîncenele stufoase și zicînd : „Caiafă ! Caiafă !" Avocatul Diavolului îl înfrunta acum pe Baldi : „Solicitantul, pentru panegiricul său, se sprijină numai pe cartea lui Roselly de Lorgues, care, după cîte am înțeles, e o lucrare poate cinstită ca intenție, dar prea pătimașă și lipsită de rigoare istorică. Și cea mai bună dovadă e că tocmai s-a creat un premiu de 30 000 de pesete pentru a încununa cea mai bună biografie, solid documentată, vrednică de încredere, modernă, într-un concurs deschis cu ocazia universalei comemorări a celui de al patrulea centenar al Descoperirii Americii, care va avea loc în curînd. Și știți dumneavoastă cine, disprețuind cartea lui Roselly de Lorgues, a instituit acest premiu ? Nici mai mult nici mai puțin decît ilustrisimul senior Duce de Veragua, Marchiz de Jamaica, Guvernator al Indiilor, Senator al Regatului și de trei ori Grande al Spaniei, singurul descendent direct al lui Cristofor Columb." — „Un ticălos !" — urlă omulețul hirsut care, mînat de indignare, a sărit peste două rînduri de scaune căzînd alături de Invizibil : „Un crescător de tauri de luptă, pe

care-i vinde pentru a anima jocuri de circ, el, neisprăvitul, care n-ar avea curajul unui toreador ca să înfrunte taurii din crescătoria lui. Preferă să-i privească de după refugiul de pe marginea arenei, el, care crește animale fioroase ca să-i omoare pe ceilalți." — „Premiul de 30 000 de pesete..." — continuă Avocatul. — „Sînt cei treizeci de dinari ai lui Iuda!" — strigă Léon Bloy, Eternul Mînios, căci acum Invizibilul îl identificase. — „Liniște!" — strigă Președintele; „Ori, dacă nu, îi chem pe halebardierii elvețieni." — „Oricare ar fi istoria ce se scrie acum", — continuă Solicitantul — nu va știrbi cu nimic măreția și sfințenia învederată a prodigiosului cosmograf, căruia Schiller îi spunea: *«Înaintează fără teamă, Cristofor. Căci dacă ce cauți tu n-a fost creat încă, Dumnezeu va face să apară din neant pentru a-ți justifica îndrăzneala».*" — „Nu atît de prodigios cosmograf" — zice Avocatul Diavolului: „Sau, dacă nu credeți, ascultați ce spune Victor Hugo." Și Invizibilului i se pare, dintr-o dată, că Victor Hugo se ivește la bară și zice: *„Dacă acest Cristofor Columb ar fi fost un bun cosmograf, n-ar fi descoperit niciodată Lumea Nouă."* (— „Dar am avut un fler de marinar care valora cît toate cosmografiile la un loc" — murmură Invizibilul.) — „Și poate să vină mult și bine Victor Hugo, care nu a navigat niciodată dincolo de insula Guernesey, ca să ne vorbească de treburi marinărești!" — răcnește Léon Bloy în pădurea bărbii lui. Și acum — lovitură de teatru! — iată-l pe Jules Verne venind la bară, cu poză și aplomb de Robur Conchistadorul. — „Asta mai lipsea!" — exclamă cel care neapărat trebuia să protesteze: „Un saltimbanc! De ce nu-i convoacă odată pe Fileas Fogg sau pe copiii căpitanului Grant?" — „Era de ajuns să vină tatăl copiilor căpitanului Grant" — spune Jules Verne, foarte demn. Și continuă: *„Adevărul e că, pe vremea lui Columb, un grup de fapte, de sisteme, de doctrine, se forma încetul cu încetul. Era acum timpul ca o singură inteligență să le rezume și să le asimileze. Toate aceste idei risipite s-au acumulat în mintea unui singur om care a avut, într-un grad foarte înalt, geniul perseverenței și al îndrăznelii."* — „Și Providența?" — întreabă Léon Bloy: „Unde-mi mai pune ticălosul ăsta Divina Providență?" Dar roman-

cierul nu pare să-l audă : *„Columb fusese în Islanda*[1]*... și poate și în Groenlanda“*. (— „În Islanda, da ; dar în Groenlanda n-am ajuns“ — șoptește Invizibilul.) — *„În timpul întregii sale călătorii, Amiralul a avut grijă să ascundă tovarășilor săi adevărata distanță pe care o străbătea în fiecare zi.“* — „Dacă a crezut util s-o facă...“ — murmură Bloy. — „Pînă cînd a răsunat strigătul *«Pămînt !». Dar gloria lui Columb nu constă în faptul că a ajuns, ci în faptul că a pornit la drum.“* — „Imbecilul ! Căpitanul Nemo !“ — urlă Bloy. Dar acum discursul lui Verne devine sec și precis ca al unui profesor de matematică : *„Prin această călătorie, lumea veche își asuma răspunderea educației morale și politice a lumii noi. Dar era ea oare la înălțimea acestei sarcini, cu atîtea idei înguste cîte purta cu sine, cu impulsurile sale semi-barbare, cu ura sa religioasă... Chiar de la început, Columb a luat prizonieri cîțiva indieni, cu intenția de a-i vinde în Spania.“* — „Atrag atenția Tribunalului asupra faptului că numitul Columb a *instituit* sclavia în Lumea Nouă“ — strigă triumfător Avocatul Diavolului. (Invizibilul simți cum i se răcește trupul invizibil, așa cum pesemne că și l-a simțit tot rece, în toate anotimpurile, Licențiatul Vidriera.) — *„S-a afirmat că acești indieni erau canibali. Dar nici în Baracoa, nici în altă parte navigatorul n-a întîlnit canibali.“* — „Aici voiam s-ajungem“ — spune, pe un ton tîfnos, trimisul lui Belzebut : „Și cer învoirea Tribunalului pentru a-l aduce pe Fray Bartolomé de las Casas ca martor al acuzării.“ (— „M-am dus pe copcă“ — geme Invizibilul : „Acum nu mai am nici o scăpare.“) Își face aparitia dominicanul, chel, ascetic, încruntat, aidoma unui călugăr pictat de Zurbarán, măsurînd Tribunalul cu privirea lui sumbră și tăioasă. — „Morocănosule ! Megalomanule ! Șarlatanule !“ — strigă Léon Bloy în culmea mîniei. Și dintr-o dată se stîrnește un vacarm de insulte cu care îl improașcă pe martor cei care intră buluc în sală : — „Ipohondrule ! Oportunistule ! Mincinosule ! Calomniatorule ! Pungă de fiere ! Șarpe cu sandale !“... —

---

[1] Faptul că a fost sau nu în Islanda face parte din acele lucruri „puțin sigure“ pe care, după Menéndez Pidal, le știm despre el. (N.A.).

„Nu vei depune mărturie degeaba!“ — țipă cineva cu un glas parcă ieșit dintr-un corn de cotilion. — „Abesalom! Ugolino! Iuda Iscarioteanul! Scursură!“ — strigă ceilalți. — „Cine sînt nerușinații ăștia?“ — întreabă Președintele. — „Sînt cei ce combat Legenda Neagră a Cuceririi spaniole“ — îi explică Protonotarul: „Au devenit tot mai numeroși în vremea asta...“ — „Liniște! Ori îi dau afară din sală pe scandalagii“ — spune Președintele. Și, văzînd calmul restabilit: „Ce e adevărat în chestia cu indienii care ar fi fost canibali?“ Ia cuvîntul Fray Bartolomé: *„Pentru început, voi spune că indienii aparțin unei rase superioare, ca frumusețe, inteligență și iscusință... Îndeplinesc satisfăcător cele șase condiții esențiale, cerute de Aristotel, pentru a alcătui o republică perfectă, care să-și ajungă sieși.“* (— „Acum e în stare să susțină că au construit Partenonul și că ne-au dat Dreptul Roman!“ — exclamă Léon Bloy.) — „Dar mănîncă sau nu carne de om?“ — întreabă Președintele. — *„Nu în toate părțile, deși, ce-i drept, în Mexic se întîlnesc asemenea cazuri, dar mai mult din motive religioase decît din alte cauze. Dealtfel, Herodot, Pomponius Mela și Sfîntul Ieronim ne spun că existau antropofagi și printre sciți, masageți și scoți.“* — „Trăiască canibalii! — strigă, toți deodată, Léon Bloy și cei ce combat Legenda Neagră. — „Dacă existau canibali printre indienii din America“ — zice, imperturbabil, Avocatul Diavolului — „atunci Columb avea un îndoit motiv pentru a nu duce indieni în Spania, deoarece canibalii ar fi fost o primejdie permanentă pentru copiii care se jucau în grădinile publice. Ba chiar s-ar fi putut ca vreunuia dintre ei să-i vină poftă de un fileu de fată nurlie.“ — „Atrag atenția Tribunalului asupra caracterului deplasat al cuvintelor Domnului Avocat al Diavolului“ — spune Solicitantul. — „Rog pe *Promotor Fidei* să retragă «fileul de fată nurlie»“ — spune Președintele, încruntîndu-și sprîncenele. — „Retrag fileul și din fata nurlie rămîne numai pielea și osul“ — zice Avocatul lui Satana. — „Să vedem acum dacă martorul acuzării poate aduce probe suficiente că cel Propus a introdus în mod deliberat sclavia indienilor

americani" — zice Președintele. — *„Îmi e de ajuns să spun că aflînd regina Isabel, de glorioasă amintire, că oamenii lui Columb vindeau sclavi americani în piața din Sevilla, s-a supărat foc și a întrebat: «Are Amiralul împuternicire de la mine ca să-i vîndă pe acești vasali ai mei?». Și a poruncit apoi să se dea strigare prin crainici, la Granada și la Sevilla, că toți cei ce vor fi dus indieni în Castilia, pe care li-i dăduse Amiralul, să-i aducă înapoi în locul lor de baștină, sub pedeapsa cu moartea, cu primele corăbii care aveau să ridice ancora."* Cere acuma cuvîntul Giuseppe Baldi și începe să vorbească cu glas dulceag și împăciuitor: — „Eminentul filosof francez Saint-Bonnet..." — „Mi-a fost profesor" — șoptește Léon Bloy. — „...în tratatul său despre *Durere* a scris, la sfîrșitul capitolului al XXIX-lea, aceste cuvinte pe care le supun meditației voastre: *«Sclavia a fost o școală a răbdării, a blîndeții, a abnegației. Numai trufia împiedică Grația să pătrundă în suflet, pe cînd Umilința, înlăturînd acest obstacol, îi deschide drumul. De aceea, în înțelepciunea sa, omul antic găsea în sclavie ceva ca o necesară școală de răbdare și resemnare, care îl apropia de Renunțare, virtute a sufletului și țel moral al creștinismului».* „Trăiască lanțurile!" — strigă Avocatul Diavolului. — „Cer îngăduința Președintelui acestui Tribunal pentru a aminti că nu trăim pe vremea lui Fernando al VII-lea al Spaniei și că acest proces ne situează în vremea Regilor Catolici" — spune Protonotarul, care tocmai atunci se trezise pentru a se cufunda iar, după ce pronunță acele cuvinte, într-un somn profund. — „De vreme ce sîntem în vremea Regilor Catolici, cu atît mai mult trebuie să amintim că Regina Isabel, într-un faimos codicil din 1504, *roagă și poruncește soțului și copiilor ei să nu consimtă ca indienii care locuiesc în Indii să suporte vreo apăsare, ei sau bunurile lor, trebuind să fie tratați cu blîndețe și cu simțul dreptății*". Giuseppe Baldi se adresează cu vioiciune Tribunalului: — „Un moment... Un moment... E interesant să arătăm că Regina catolică *«a poruncit soțului și copiilor ei»*, dar nu și Amiralului, căruia nu-i dăduse instrucțiuni în această privință..." — „Ingenios!"

— exclamă Avocatul Diavolului : „Foarte ingenios ! Ceva în genul Oului lui Columb !“ (— „În sfîrșit, se pomenește și de asta“ — șoptește Invizibilul.) Giuseppe Baldi își înalță brațele cu prefăcută mîhnire : — „Legendă copilărească ! Prostie ! Niciodată Columb, cu demnitatea lui supraomenească, nu s-ar fi pretat la o asemenea bufonerie. Pînă și Voltaire...“ (— „Vai, dacă-l amestecă și pe Voltaire în treaba asta, m-am ars ! — geme Invizibilul.) — „...pînă și Voltaire, înaintea lui Washington Irving, a lămurit că atît de des pomenitul Ou al lui Columb n-a fost altceva decît Oul lui Brunelleschi...“ (— „Acuma chipurile ar fi două !“...) — „Cu această idee ingenioasă, bună pentru o conversație veselă de salon, genialul arhitect a vrut să explice cum concepuse edificarea cupolei de la Santa Maria dei Fiori.“ (— „Așa mai merge !“...) — „Și ar trebui să vedem dacă...“ — „Dar n-o să ne războim acum pentru un ou în plus sau în minus“ — spune Președintele : „să ne întoarcem, vă rog, la chestiunea sclaviei. „Fray Bartolomé se înalță din nou în fața Tribunalului : — „*Sînt sigur că, de n-ar fi fost împiedicat de adversitatea care s-a abătut la urmă asupra lui, ar fi reușit în scurt timp să desființeze întreaga populație a acestor insule, fiindcă hotărîse să-i încarce pe indieni pe corăbiile care i-ar fi venit din Castilia și din Azore, pentru a-i vinde ca sclavi, oriunde ar fi avut căutare.*“ De data asta Léon Bloy se înfruntă cu Președintele : — „Asta înseamnă proces de intenție... *Sînt sigur*... *Sînt sigur*... Ce valoare pot avea presupunerile acestui șarlatan ?“ — „Columb e azvîrlit la fiare !“ — strigă cei ce combat Legenda Neagră. — „Nero ! Nero !“ — îi azvîrle în față unul dintre ei Avocatului Diavolului, care, rîzînd, strînge pumnul, arătînd cu degetul gros spre pămînt. — „Există dovezi că numitul Columb a stabilit sclavia în mod deliberat ?“ — întreabă Președintele. „Fiindcă se zice că vinovat de trimiterea indienilor în Spania era un frate de-al lui. Era la curent cu asta Marele Amiral ?“ — „Sigur că da ! Ba îi mai și scria acestui frate al său o scrisoare, recomandîndu-i *să se încarce în corăbii cît mai mulți sclavi* și *să țină socoteala* cîștigului obținut din

vînzarea lor." — „Cine a văzut această scrisoare ?" — întreabă Baldi. Și îi răspunde, ferm, Episcopul de Chiapas : *„Eu am văzut-o, și încă scrisă și semnată de mîna lui."* — „Ticălosule ! Martor mincinos ! Amăgitorule ! Fariseule !" — strigă Léon Bloy făcînd un efort atît de mare ca să fie auzit, încît pe loc i se frînge glasul și i se taie respirația. — *„Cel care ia aproapelui hrana trebuitoare este ca și cel care omoară pe aproapele său"* — strigă, înfricoșător, Fray Bartolomé de Las Casas. — „Cine-l citează aici pe Marx ?" — întreabă Protonotarul, sculat brusc dintr-un somn profund. — „Capitolul 34 din *Eclesiastic*" — lămurește Episcopul de Chiapas... — „Să lăsăm asta și să trecem la chestiunea moralității celui pentru care s-a făcut cererea" — zice Președintele. — „Cer îngăduința de a-l chema pe poetul Alphonse de Lamartine, ca martor al acuzării" — zice Avocatul Diavolului. (— „Ce naiba o fi pricepînd din chestiunile maritime tipul ăsta cu *Lacul* lui ?" — mîrîie surd Léon Bloy.) Spilcuit în redingota lui de tribun, cu un smoc de păr căzut pe frunte, Lamartine se angajează într-o lungă explicație din care Invizibilul, copleșit, înțelege doar ce se referă la *„moravurile lui care lăsau de dorit și la fiul lui nelegitim."* — „Mi-e de ajuns" — zice Avocatul Diavolului : „Fiindcă am ajuns la una din chestiunile cele mai grave care vor fi examinate aici, și anume la relațiile nelegitime ale Amiralului cu o anume Beatriz, care a fost — și faptul e cunoscut de toți — o femeie pe care, pentru a nu-i păta memoria, n-o s-o numesc țiitoarea lui, concubina lui, ibovnica lui, ci, folosind un cuvînt savuros, foarte apreciat de clasicii spanioli, o s-o numesc *drăguța lui."* (Auzind numele Beatricei Invizibilul s-a înduioșat, însușindu-și strofa în care Dante exprimă emoția pe care a încercat-o cînd a văzut-o pe Beatrice a lui ivindu-se pe malul fluviului Lethe : *„...gheața care se întărise în jurul inimii mele se prefăcu în suspine și lacrimi, care au izvorît din măruntaiele mele, cu grăbire, pe gură și pe ochi"...)* Solicitantul Baldi se ridică în picioare, cerînd cuvîntul cu gesturi afectate : „Se încearcă să se împroaște cu noroi un sentiment care nu a fost altceva decît o

iubire foarte omenească, deși curată... Da, Domnule Avocat al Diavolului, nu mai face, cu mîna dumitale nerușinată, semnele astea vrednice de cărăuși și ascultă mai bine ce ne spune Contele Roselly de Lorgues despre această idilă autumnală a marelui bărbat : *În pofida celor patruzeci și ceva de ani ai săi, în pofida faptului că era văduv, sărac, avea accent străin și multe fire de păr alb, o tînără de neam ales și de o rară frumusețe a vrut să-i fie prietenă iubitoare. O chema Beatriz și întrunea toate virtuțile și toată drăgălășenia femeii cordobeze... Dar această rază de lumină, care a adus puțină îndrăzneală în inima lui întristată, nu l-a îndepărtat nici o clipă pe marele bărbat de misiunea ce-i fusese hărăzită...*" — „N-ar fi cazul să aducem cîteva viori ca să putem acompania această înduioșătoare romanță ?" — întreabă, insolent, Avocatul Diavolului. — „Un pic de respect, vă rog !" — strigă Președintele. — „Tînăra aceasta, un model de însușiri alese, pe care marele bărbat o iubea și o respecta..." — „O respecta atît de mult, încît i-a făcut un copil" — șuieră, aproape grosolan, lucifericul avocat : „Și Columb se știa atît de vinovat de stricăciunea făcută, încît, poate încercînd să-i aducă mîngîiere în singurătatea și năpăstuirea ei de văduvă cu bărbat și ținînd în brațe un micuț cordobez care nici măcar n-a ajuns toreador, atunci cînd Rodrigo din Triana a scos faimosul strigăt : «Pămînt ! Pămînt !», deși mai bine ar fi strigat : «Ce bucluc ! Ce bucluc !»... — „Să-l lăsăm în pace pe Rodrigo din Triana și povestea cu cei 10 000 de maravedís, despre care pot spune că nu văd nimic rău în faptul că au ajuns în mîna unei tinere mame, unui marinar oarecare, care i-ar fi tocat la joc în cea dintîi tavernă..." (— „Da, da, da... Lăsați-l în pace pe Rodrigo din Triana, căci dacă, după el, vin și frații Pinzón și servitorii mei, Salcedo și Arroyal, care, lucrîndu-mă pe la spate, îi comunicau blestematului vizcain Juan de la Cosa hărțile mele secrete, cauza mea se duce de rîpă.") Și iată acum fraza înveninată a Avocatului Diavolului care, cu un zîmbet diabolic, încheie diabolic dezbaterea : „După cît se pare, copiii făcuți din dragoste — vreau să spun : din

dragostea trupească în pat nupțial nebinecuvîntat — sînt de obicei obiectul unei afecțiuni speciale din partea părinților. De aceea Cristofor Columb a arătat întotdeauna o predilecție foarte accentuată pentru fiul său nelegitim Don Fernando... Dar faptul că un tată își iubește în mod deosebit pe un fiu avut în afara căminului nu-l face vrednic de o aureolă de sfînt... Fiindcă, de-ar fi așa, atîtea aureole ar lumina pămîntul, încît niciodată nu s-ar așterne peste el umbrele nopții." — „Ar fi formidabil ca sistem de iluminare publică" — spune Protonotarul, care, hotărît lucru, a dat vădite semne de slăbiciune mintală în timpul procesului : „Ar fi mult mai bun decît tot ce a putut inventa yancheul Edison, care, desigur, a aprins primul său bec electric în același an în care a murit Sanctitatea Sa Pius al IX-lea, după ce a prezentat prima cerere de canonizare a Marelui Amiral." — „Fiat Lux !" — spuse, în concluzie, Președintele... S-au risipit siluetele lui Bartolomé de Las Casas, Victor Hugo, Lamartine și Jules Verne. Au dispărut — fără larmă nepotrivită, de data asta — cei ce combăteau Legenda Neagră a Cuceririi Spaniole. Se împrăștie cețurile ușoare, populate de forme fantasmagorice, care, pentru privirea Invizibilului, înnegurau sala. Iar siluetele Tribunalului se conturează iarăși, mai precise, asemeni figurilor unui teatru de păpuși, pe fundalul unui ulei mural care înfățișează martiriul Sfîntului Sebastian străpuns de săgeți. Președintele se ridică : — „Despre tot ce am văzut și am auzit.... Protonotarul a luat notă ?" (Protonotarul răspunde afirmativ, contemplînd păsărelele de hîrtie de diferite mărimi care se aliniază pe hîrtia de sugativă verde din jurisdicția sa — micuță pajiște pe roșul muaré al mesei. Dintr-un semn pe care-l face discret acolitul, înțeleg cu toții că acesta a luat într-adevăr notă despre tot...) — „Din ce s-a spus aici și am putut auzi" — continuă Președintele — „se rețin două acuzații împotriva susnumitului Columb : una, foarte gravă, de concubinaj — concubinaj cu atît mai de neiertat dacă ne gîndim că navigatorul era văduv cind a cunoscut-o pe femeia care avea să-i dăruiască un fiu — iar cealaltă, nu mai puțin

gravă, constă în faptul că a inițiat și încurajat un incalificabil comerț cu sclavi, vînzînd, în piețe publice, cîteva sute de indieni capturați în Lumea Nouă... Luînd în considerație delictele pomenite mai înainte, tribunalul acesta va avea să se pronunțe concret în cunoștință de cauză dacă susnumitul Columb, propus pentru beatificare, este sau nu vrednic de această fericire, care i-ar deschide, și de data asta fără controversă, accesul la canonizare." Acolitul Protonotarului face să circule o mică urnă neagră în care fiecare membru al Tribunalului introduce o bucată de hîrtie împăturită. Președintele deschide apoi urna și se face numărătoarea voturilor : — „Un singur vot pentru" — spune : „Prin urmare, Cererea e respinsă". Giuseppe Baldi tot mai protestează, citîndu-l zadarnic pe Roselly de Lorgues : — *„Columb a fost un sfînt ; un sfînt dăruit lumii prin voia Domnului și trimis acolo unde era stăpîn Satana."* — „Nu mai folosește la nimic să vă spargeți pieptul" — spune *Procurator Fidei*, ironic : „Procesul s-a încheiat." Se închid mapele, registrele și dosarele, Protonotarul își strînge păsărelele de hîrtie, Președintele își îndeasă tichia pe cap, căci un curent de aer a pătruns deodată în sală, iar Avocatul Diavolului dispare precum Mefistofel înghițit de o trapă, ca în opera lui Gounod. Spumegînd de mînie, Léon Bloy se îndreaptă spre ieșire și bombăne : *„Sacra Congregație a Riturilor nici n-a mirosit măcar măreția proiectului. Puțin îi pasă de o misiune providențială ! Începînd din clipa în care Cauza nu se prezintă în forma obișnuită, cu dosarul complet, verificat, semnat și contrasemnat, sigilat cu ceară roșie episcopală, toată lumea se indignează și se agită pentru a împiedica să progreseze suspomenita Cauză. Și, la urma urmei, pentru ea... cine naiba era și acest Cristofor Columb ? Nimic mai mult decît un marinar ? S-a preocupat vreodată Sacra Congregație a Riturilor de vreo chestiune maritimă ?"* [1] „M-am dus pe copcă" — șoptește Invizibilul, ridicîndu-se de la locul lui pentru a se îndrepta spre ușa principală, care avea să-l conducă, după

[1] Léon Bloy, *Le Révélateur du Globe*, cap. X (N.A.).

o lungă rătăcire prin coridoare și galerii, afară din imensul edificiu-oraș. Înainte de a părăsi încăperea, aruncă o ultimă privire asupra picturii care înfățișează martiriul Sfîntului Sebastian : „Asemeni ție, am fost străpuns de săgeți... Dar săgețile care m-au străpuns pe mine au fost trase, la urma urmei, cu arcurile indienilor din Lumea Nouă pe care am vrut să-i pun în lanțuri și să-i vînd."

Ca fermecat de o coincidență bruscă de imagini, își opri pasul zăbovind în contemplarea acelei picturi ce înfățișa chinul unui bărbat străpuns de săgeți și se gîndi la celelalte săgeți — crude și delicioase săgeți — care, din timpurile mitologice, îi rănesc fatidic pe aleșii lor, lăsîndu-i în inefabila agonie a celor azvîrliți în „uraganul infernal" care-i va tîrî cu sine întotdeauna pe Paolo și Francesca de ieri, de azi și de mîine. („Cînd m-au acuzat de concubinaj din pricină că n-am dus-o în fața altarului pe Beatriz a mea, pe care am iubit-o atît de mult, lăsîndu-mi sămînța în brazda ei reavănă, acești feroci păzitori ai canonului reuniți pentru a mă osîndi, clerici înghețați, pripășiți în Vatican în căutare de sinecure și fotolii confortabile, care ședeau în fața mea de parcă ar fi stat de-a dreapta Domnului pentru a-i judeca pe oamenii ca mine, asemeni bărbaților mărinimoși ai Cavaleriei Rătăcitoare (și ce-am fost eu dacă nu un Cavaler Rătăcitor al Mării ?) nu înțelegeau că eu mi-am ales ca Doamnă pe aceea pe care niciodată n-am trădat-o sufletește, deși rămîneam legat trupește de femeia care mi-a perpetuat spița. Și, în aceste clipe în care, din înălțimea unei estrade ce aducea cu o scenă unde se putea juca o farsă juridică, cazul meu era discutat de acești Investiți, încruntați și chițibușari, am înțeles, mai bine ca niciodată, că inima are — cine a spus asta ? — rațiuni pe care rațiunea le ignoră. Și dintr-o dată m-am gîndit la figura înclinată și îndurerată a acelui gentilom din Sigüenza, care și-a ales și el ca Doamnă a lui, călăuză și far pentru destinul său, pe Înalta Doamnă din Madrigal de las Altas Torres... Întronînd în sufletul său — ca Amadis pe neasemuita Oriana — pe aceea pe care-o

văzuse pentru prima oară în tabăra de la Moclín, după luarea Illorei, a iubit-o cu un sentiment foarte diferit de iubirea lacomă ce-l ţinuse cîtva timp legat de logodnica lui din Sigüenza. Şi, cu icoana ei în minte, îmboldit de aceeaşi dorinţă ce o însufleţea pe Doamna sa în glorioasa acţiune a Reconchistei, poate pentru a-şi spori faima de vitejie în Ochii Ei, s-a azvîrlit în atacuri temerare şi a căzut în cruciada împotriva maurilor, pentru a se odihni, în sfîrşit, în catedrala din Sigüenza, încremenit în statuia de marmoră, înfăşurat în pelerina lui militară, cu părul tuns după moda italienească, cu crucea roşie a ordinului Santiago pictată pe piept, ca un peren lăstar al sufletului său însîngerat [1]. Cît te invidiez, gentilomule, care ai fost un luptător mai viteaz decît mine, deşi eşti înfăţişat în basorelieful de pe lespedea mormîntului tău citind o carte — o carte ce ar putea fi a lui Seneca cel Bătrîn, pe cînd eu, căutînd clarele profeţii închise în *Medeea* sa, traduceam revelatoare strofe din celălalt Seneca!... Tu şi cu mine — şi de ce-aş tăgădui că uneori am fost gelos pe tine? — am iubit aceeaşi femeie, chiar dacă tu n-ai cunoscut ca mine (şi cine ştie? cine-ar putea să ne dea asigurări că a fost aşa?, cum să pătrundem într-o taină atît de ascunsă?...) plăcerea fără seamăn de a ţine în braţe o regină. Cea din Madrigal de las Altas Torres a fost incomparabila noastră Oriana, deşi *ăştia*, care m-au judecat, magistraţi prăfuiţi, ghiftuiţi de drept canonic, n-au înţeles tăria unei nopţi albe pe care o ţii secretă, fiindcă trebuia să rămînă neştiută de nimeni, şi amîndoi trebuia să ţinem sub tăcere ceea ce poate că te-a făcut să te jertfeşti făcînd paradă de bărbăţie, pe cînd eu, credincios sentimentului care a fost, începînd dintr-o anumită epocă, busola actelor mele, n-am luat-o de nevastă pe Beatriz, pe aceea care era totuşi iubita mea Beatriz. Fiindcă există norme ale fidelităţii cavalereşti pe care nu le vor înţelege niciodată aceşti mărunţi clănţăi care m-au osîndit pentru concubinaj, preacurvie şi nu mai ştiu cîte altele... De n-aş fi întreţinut idealul

[1] „Cea mai frumoasă statuie din lume", a spus despre ea Ortega y Gasset (N.A.).

pe care-l purtam în suflet, m-aș fi împreunat cu indiene — care erau foarte ispititoare, uneori, în goliciunea lor paradisiacă — cum au făcut atîția din cei care m-au însoțit în descoperirile mele... Dar asta niciodată n-o s-o poată spune despre mine, oricît ar cotrobăi în hîrțoage vechi, oricît ar scotoci în arhive ori și-ar pleca urechea la murdăriile pe care le-au scornit despre mine alde Martín Pinzón, Juan de la Cosa, Rodrigo din Triana și alți nemernici care s-au înverșunat să-mi mînjească memoria... Fiindcă a existat în viața mea o clipă minunată, în care, pentru că mi-am ridicat ochii sus, foarte sus, pofta a dispărut din trupul meu, mintea mi-a fost înnobilată de o contopire totală a trupului și a spiritului, și o lumină nouă a risipit negurile rătăcirilor și nopților mele de veghe...).

Și Invizibilul se pomenește din nou, covîrșit de o apăsătoare neliniște, în Piața Sfîntul Petru... (Pe lîngă el trece, grăbit și posac, seminaristul de la Lipsonotecă, bombănind : „Aici n-ai parte de nici o zi de odihnă. Nu isprăvesc bine să-l respingă pe Columb, că se și gîndesc la beatificarea Ioanei d'Arc, care nici ea n-are osemintele păstrate în bună stare, căci cenușa trupului i-a fost împrăștiată de vînt la Rouen... Și trebuie să-l convingi de asta pe Protonotar, care crede că Ioana d'Arc a fost sugrumată în Turnul Londrei... Ce meserie, Dumnezeule ! Ce meserie !..."). Deodată, un nou Invizibil se ivește alături de cel dinainte — vizibil pentru el —, cu torsul dezgolit, ținînd în mînă un trident precum Poseidon, așa cum apare, pentru posteritate, într-un faimos portret al lui Bronzino. Astfel, Marele Amiral al monarhilor Isabel și Fernando se întîlnește, pentru prima dată, cu concetățeanul și aproape contemporanul său — cîțiva ani mai mult ori mai puțin — Andrea Doria, Marele Amiral al Veneției și Genovei. Amîndoi amirali și genovezi, stau de vorbă prietenește în dialectul lor. — „Mă plictiseam în mormîntul meu din Biserica Sfîntul Matei și am venit să iau puțin aer în piața asta" — zice Andrea : „În trecere am făcut rost de o porție de tutun de mestecat. Vrei să guști ? Nu ? Mă mir, căci la urma urmei ești destul de vinovat că atîta lume strănută prizînd tabac, fumează pipă sau havane în țara noastră. Fără tine, nici n-am fi știut ce-i tutunul." — „Ar fi aflat lumea oricum de la Americo Vespucci" — spuse Cristofor cu amărăciune : „Și cum ai venit de la Genova ?" — „Cu trenul. Cu expresul de Ventimiglia." — „Și te-au lăsat să te urci în vagon așa, așa, aproape gol, transformat într-un Neptun de alegorie mitologică ?" — „Nu uita că tu și cu mine facem parte din

categoria Invizibililor. Sîntem Transparenții. Și ca noi sînt mulți care, datorită faimei lor, datorită faptului că se vorbește despre ei, nu se pot pierde în infinitul propriei lor transparențe, îndepărtîndu-se de lumea asta mîrșavă, unde li se ridică statui și istoricii de tip nou se îndîrjesc să rezolve cele mai spinoase probleme ale vieții lor particulare.“ — „Mie-mi spui !“ — „Astfel, mulți nu știu că adesea călătoresc, cu trenul ori cu vaporul, în compania grecoaicei Aspasia, a neînfricatului cavaler Roland, a lui Fra Angelico ori a Marchizului de Santillana.“ — „Devin Invizibili toți cei ce mor.“ — „Dar dacă e pomenit sau se vorbește de ce a făcut și de ce a fost, Invizibilul se face iar om — cum se spune — și începe să converseze cu cel ce-i evocă numele. Dar în asta, ca în toate, există categorii, în funcție de cererea mai mare sau mai mică. Există invizibil de *Clasa A*, cum ar fi Carol cel Mare sau Filip al II-lea ; de *Clasa B*, ca Prințesa de Eboli sau cavalerul Bayard ; și mai există invizibili ocazionali, mult mai puțin solicitați, ca bunăoară acel nefericit rege vizigot, Favila, menționat în *Cronica* lui Alfons al III-lea, despre care nu se știe decît că a domnit doi ani și a murit devorat de un urs, ori, ca să vorbim despre lumea ta, acel Bartolomé Cornejo care, la San Juan de Puerto Rico, cu încuviințarea a trei episcopi, a deschis prima Casă de Prostituție de pe Continent, în ziua de 4 august 1526 — dată memorabilă, care avea ceva din „Ziua Rasei“ ce se va sărbători mai tîrziu, dat fiind că aici lucrau fete aduse din Spania, căci indienele, care niciodată nu practicaseră această meserie, nu cunoșteau năravurile pe care tu și cu mine le știm prea bine... nu-i așa, marinare ?“ — „În istoria Americii — pe care o socotesc a mea, deși poartă numele altuia — au existat bărbați cu merite mai mari decît acest Bartolomé Cornejo“ — spuse Invizibilul-Descoperitor, înțepat : „Fiindcă, în sfîrșit, Sahagúan, Motolinía, Fray Pedro din Gant...“ — „Fără îndoială ! Și a mai existat și un Simón Bolívar !“ Invizibilul chip al Invizibilului Christo-phoros se crispă în invizibilitatea lui : — „Prefer să nu-l pomenești pe Simón Bolívar.“ — „Iartă-mă“ — zise Doria : „Înțeleg că numele lui nu poate să-ți facă

prea mare plăcere. El a desfăcut ce ai făcut tu." — „De aceea, nu pomeni de funie în casa spînzuratului." — „Deși, dacă mă gîndesc bine : dacă descoperirea Americii l-ar fi interesat pe regele Henric al Angliei, atunci Simón Bolivar s-ar numi Smith ori Brown... Tot astfel, dacă Ana de Bretania ți-ar fi acceptat oferta, acolo unde azi se vorbește spaniola s-ar vorbi vreun dialect barbar din Morbihan." — „Vreau să-ți amintesc" — spuse Christo-phoros, înțepat — „că tu, înainte de a lupta de partea lui Carol Quintul, l-ai slujit, bucuros, pe regele Francisc I al Franței, care era adversarul său. Noi, genovezii, ne cunoaștem toți unii pe alții." — „Și încă atît de bine, încît știm cu toții care e Amiral de bătălii și care e Amiral de plimbări. Unde te-au purtat războaiele ?" — „într-acolo", zise marinarul Isabelei Catolica, arătînd spre Apus. — „Ale mele au fost aici, în Mediterană. Cu deosebirea că, pe cînd tu îi înspăimîntai cu bombardele tale pe niște bieți indieni în pielea goală, fără alte arme în afară de darde, care n-ar fi fost suficiente nici măcar pentru a îndemna o pereche de boi de pe la noi, eu am fost, în schimb, ani de zile, biciul cel mai temut al corăbiilor turcești." Conversația luase o întorsătură neplăcută. Andrea Doria schimbă vorba : „Dar cum a mers procesul tău acolo ?" (arătînd spre ușa cea mare a basilicii) — „M-au respins." — „Nici nu se putea altfel : ești și marinar și genovez." Și, îngroșîndu-și glasul, recită cîteva versuri din *Divina Comedie : „Ah, genovezii ! Oameni lipsiți de bună creștere și plini de vicii... de ce nu vă izgonește nimeni de pe pămînt ?"* — „M-au respins" — repeta Christo-phoros, cu un glas foarte trist : „Tu, Andrea, ai fost un Mare Amiral, și oamenii au vrut să-ți cinstească memoria cum se cuvine unui Mare Amiral... Și eu am fost un Mare Amiral, dar, pentru că am năzuit să mă înalț prea sus, mi-au micșorat statura de mare amiral." — „Găsește-ți mîngîierea la gîndul că multe statui de-ale tale se vor înălța în toată lumea." — „Și nici una nu va semăna cu mine, fiindcă, ieșit din mister, m-am cufundat iarăși în mister, fără a lăsa vreo urmă pictată ori desenată a înfățișării mele omenești. Dar, la urma urmei, omul nu trăiește numai

din statui. Astăzi, pentru că mă admirau prea mult, cîțiva prieteni m-au dus la pierzanie." — „Nici nu se putea altfel: și marinar și genovez." — „M-au dus la pierzanie" — repeta celălalt, gata să izbucnească în plîns. Andrea Doria îi puse o mînă invizibilă pe umărul invizibil și, pentru a-i aduce mîngîiere, spuse: — „Cui naiba i-a putut trece prin cap că un marinar ar putea fi vreodată canonizat? Nu-i nici un sfînt marinar în tot calendarul! Și asta din pricină că nici un marinar nu s-a născut ca să ajungă sfînt." Urmă o pauză lungă. Cei doi Invizibili nu mai aveau ce să-și spună: — „Ciao, Colombo." — „Ciao, Doria." Și Bărbatul-osîndit-să-fie-un-bărbat-ca-toți-ceilalți rămase exact în locul din piață unde, atunci cînd privești spre coloanele lui Bernini, coloana frontală le ascunde perfect pe celelalte trei, încît toate patru par una singură. — „Jocul aparențelor" — își spuse: „Jocuri ale aparențelor, așa cum au fost pentru mine Indiile Occidentale. Într-o zi, în fața capului de pe țărmul Cubei pe care l-am numit *Alfa-Omega*, am spus că acolo se termina o lume și începea alta: un alt *Ceva*, alt lucru, pe care nici eu însumi nu reușesc să-l întrezăresc... Sfîșiasem vălul misterios pentru a pătrunde într-o nouă realitate care depășea puterea mea de înțelegere, fiindcă există descoperiri atît de uriașe — și totuși posibile — încît, prin însăși imensitatea lor, îl anihilează pe muritorul care a cutezat să le realizeze." Și Invizibilul își aminti de Seneca, a cărui *Medee* fusese mult timp cartea lui de căpătîi, identificîndu-se cu Tifis, timonierul Argonauților, în strofele, știute pe de rost, care căpătau acum un înțeles prevestitor: *„Tifis avu curajul să-și desfășoare velele peste marea întinsă / dictînd legi noi vînturilor... / Azi, cînd apele au fost învinse și supuse legii tuturor, / barca cea mai șubredă poate trece dincolo de zare / și au fost depășite granițele cunoscute / și se înalță zidurile unor noi orașe / pe un pămînt recent descoperit. / Nimic n-a rămas ca înainte / într-un univers accesibil în totalitatea lui"* ...Și pe cînd începeau să bată puternic clopotele în acel ceas al amiezii romane, își recită versurile ce păreau că se referă la propriul său destin: *„Tifis, care îmblînzise valurile, / trebui să încredințeze cîrma unui pilot cu mai puțină experiență, /*

care, departe de casa părintească, / neavînd parte decît de un mormînt umil, / a coborît pe tărîmul umbrelor întunecoase" ...Şi, exact în locul din piaţă de unde, dacă priveşti spre peristilurile circulare, cele patru coloane par una singură, Invizibilul se topi în văzduhul care îl învăluia şi îl risipea, făcîndu-se una cu transparenţa eterului.

10 septembrie 1978.

Lector : DIANA RADU
Tehnoredactor : ELENA DINULESCU

Bun de tipar : 1 februarie 1988
Coli de tipar : 11

Întreprinderea Poligrafică IAȘI
Str. 7 Noiembrie nr. 49
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLECȚIA ROMANULUI ISTORIC

univers

Lei 9,50

Columb a fost un om genial care și-a depășit adesea propriile sale limite cu o intuiție uimitoare. Principalul său dușman contemporan, care va fi invocat permanent ca martor al acuzării în timpul procesului de canonizare, călugărul dominican Bartolomé de Las Casas, a scris : „Era atît de sigur că va ajunge, încît s-ar fi putut spune că avea în buzunar cheile unei Lumi Noi". Epoca l-a silit, în primul rînd, să-și ofere posibila lui descoperire de două ori Portugaliei, o dată Spaniei, o dată Angliei, fără succes ; o dată Anei de Bretania, fără succes, pînă cînd, în sfîrșit, Coroana spaniolă s-a decis să-l trimită. Așa începe marea comedie a erorilor.

ALEJO CARPENTIER